

“Methodica ab omnibus linguis, praescindens disputat philosophice de artificio et secundis intentionibus artis grammaticae: de partibus orationis; earumdem numero; de singularum qualitatibus causis et usu. Hic corrigitur et reformatur veteris scholae dialectus et instituitur nova disputationibus philosophicis et theologicis appositissima, subsistens brevibus et clarissimis regulis.”

Pars secunda operis, nominata Partes Orationis, est amplificatio contentus operis Prodromus Metametricus. Facilius intelligendi quam prima, legenda est omnibus latinistis modernis propterea quod indicat adhuc insuspectas possibilitates scribendi latine. Legendo Caramuelis opus lucide perspicimus conventionalitatem et artificialitatem docentiae linguae latinae decursu saeculorum.

Grammatica est quaestio rationis non auctoritatis.

CARAMUELIS
PRÆCURSOR
LOGICVS.

COMPLECTENS

GRAMMATICAM
AUDACEM,

Cuius partes sunt tres,

METHODICA, METRICA, CRITICA:
Quarum.

P R I M A

AB OMNIBUS LINGUIS PRÆSCINDENS DISPUTAT
PHILOSOPHICE DE ARTIFICIO ET SECUNDIS INTENTIONI-
bus Artis Grammaticae: de Partibus Orationis: de earumdem numero: de singularum qualitatibus, causis & u-
su. [Hic corrigitur & reformatur veteris Scholæ dialectus: & instituitur nova, disputationi-
bus Philosophicis & Theologicis appositissima, subsistens brevibus &
clarissimis regulis.]

S E C U N D A

DISSERIT ETIAM PHILOSOPHICE DE SYLLABARVM NATVRA ET IN-
genio: de Principiis & Causis intrinsecis & extrinsecis: de Accentibus & locis: de Magnitudine, Compositione, & Propositione,
de Quantitate verâ & secundum duci, de Metra, & prima Metre, seu Do. [Hic claudunt tota Phi-
losophia Naturæ, & multa controversia curiosa & difficile summa claritate explicantur & diluci-
dantur: & præparatur animus, ut sequentia omnia utiliter legere possit.]

T E R T I A

AUSU GENEROSO ET FELICI IN OMNES SCIENTIAS NOBILIORES SE INSINUAT. ET
ideis Grammaticarum assertionum præventa, examinat & tradit Logicam, Physicam, Metaphysicam, & Theologiam Scholasticam
Moralemque: & illa pure Grammatica (adeoque certis, & cuius puero notis) fundamenta subcollat, & merè literaria exem-
pla & notitia dilucidat. [Et hic ingenio Lectori facilissima & securissima clavis porrigitur, ut possit intrare omnes
scientias, & in singulis intricatissimas difficultates solvere, & cunctas quaestiones aperire.]

EST OPVS BREVE, ET OMNINO NECESSARIUM DISCIPPLIS, QVI A RHETORICA, AVT
forte à Grammatica immediate si conferant ad Philosophiam: in quo obfuscae & graves controversiae, tam de creaturæ
quàm de creatore, clare & dilucide evolutas invenies, quæ implicantes inter dum, ubi altius de rebus
supremis tractatur.

Cum gratia & Privilegio. S. Cæsareæ Maiestatis,

ET

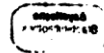
Regis Hispaniarum.

FRANCOFURTI

Sumptibus IOHAN. GODOFREDI SCHÖNWEYTERI.

M. DC. LIV.

Opposita juxta se posita magis elucescunt. *Aristoteles lib. 2. Metaph. & op-
ponuntur terrena cœlestibus, humana divinis, ima summis. Bernardus sermone
de Assumptione Beatissimæ Virginis Mariæ.*

Inter terrenas & humanas scientias Grammatica & Orthographia sunt
imæ: & inter cœlestes & divinas Metalogica, Metaphysica, & Theologica
sunt summæ. *D. Thomas 1. part. quest. 1. art. 10.*

Debent igitur hæ Facultates nobilissimæ cum Grammaticis Funda-
mentis componi, ut liquidiùs & clariùs elucescant.

P A R S I.
M E T H O D I C A,
AB OMNIBUS LINGUIS, PRÆ-
SCINDENS DISPUTAT PHILOSOPHICE DE
ARTIFICIO ET SECUNDIS INTENTIONIBUS ARTIS GRAMMA-
maticæ: de partibus Orationis: de eorumdem numero: de singularum qualitatibus,
causis, & usu.

HIC CORRIGITVR ET REFORMATVR VETERIS

*Schola dialectica, & instituitur nova disputationibus Philosophicis &
Theologicis appositissima, subsistens brevibus & clarissimis regulis*

*I.
Scotus,
Scaliger &
Campanella.*

SCOTUS, ut puto, Scotus, & post eum Scaliger & Campanella (alios enim non vidi) Grammaticam speculativam evulgarunt: vias tamen omnino diversas ingressi. Multa mihi in Scaligero, & pauciora in Scoto, qui vix alibi subtilius scripsit, quam cum de Grammaticis Modis significandi. Est igitur Grammatica Speculativa, Manuductio quædam ad Logicam, ideoque Scotus lib. 1. Prior. quæst. 9. & 19. & Elench. lib. 1. quæst. 11. Vniuers. & sæpe alibi multa resumit ex his, quæ edisseruit in speculativâ Grammaticâ. & Ioannes Anglicus quæst. 7. in hunc ultimum locum, Istud exemplum Doctoris, ait pertinere ad Grammaticam speculativam, quæ est multum subtilis, & quasi fides Logica. Ad eandem confugit quæst. 16. ad 4. ut graves controversias evolvat atque, Est utique pro illis primis Modis recurrendum ad Grammaticam speculativam, quæ nominatur de modis significandi, quæ non minus videtur difficilis, quam Logica. Clariùsque & melius cæteris Lucas Wadingus in censura, quam eidem Gram-

maticæ præfixit; Tractatus porro in eo genere serm. An sit nobis, & utilis, & valor necessarius ad intelligenda necessaria dum veram vocum Etymologiam plura, quæ tractantur in Logica & in Metaphysica, unde non immerito dixit Mauricius (Scoti Commentator is fuit) hæc præsupponere diffusam cognitionem de Modis significandi, quorum ignorantia, inquit, multum impedit à speculatione perfectâ Logicali & Metaphysicali, &c. Hinc fuit, ut multi controversias Grammaticas, quæ nesciri non poterant, interposuerint Logicis; hinc, ut multi illas omiserint notorio Discipulorum damno: hinc, ut ego claritati & brevitati studens, præscripserim has Meditationes Grammaticas, & in ipsis omnia illa exposuerim, quæ ad Grammaticam scientificam notitiam pertinent, & præscribi debent ab illis, qui Logicam erunt docendi. Laudavi Scotum, quod Grammaticas speculationes præmiserit, at ipsasmet speculationes non laudavi, sed nec illas vitupero, volo tamen sequi proprium martem & Genium; & multa omittere, quæ Doctor subtilis prolixius; & prolixè aliqua, quæ omisit ille, pertractare. Legant illum, qui merent in ejusdem Scholâ, nos omnia brevius, omnia verius, & clariùs.

*An Logica
debeat præ-
mitti*

*Quid sit
Grammatica
speculativa*

VOCUM ARTICULATIO.

*II.
Ordo de
Divina.*

OSTRINX ordo requirit, ut à clarioribus & facilioribus certioribusque sumamus exordium: & quia ego (Adolescentes Ingenio!) ab Orthographiâ & Grammaticâ, quas scitis, vos per Logicam & Philosophiam ad Theologiam sumperducturus, sumo initium à rebus facilibus & clavis, & quæ vobis sunt notæ: & sic inquam.

*Quid sit
Grammatica
speculativa.*

Est Grammatica Speculativa, Grammatica quædam ulterior, citioris nobilior excellentiorque, quæ non pertinet ad regimen aut gentem aliquam in particulari, sed habet Meditationes abstractissimas, quæ omni genti & idiomati legi: claram Grammaticam Andæ.

quendi præscribunt. Est etiam quædam Artificex, quæ Voces format, quibus varias significationes induat, ut possit, quæ concepit alibi manifestare. In hoc Quid vocem differt à Voce Dictio, quod omnis Dictio sit quid dicitur: nō tamē omnis Vox sit Dictio, sed significativa solūmodò: unde cum Dictio dicat pro materiali Vocem, & significationem pro formali; necesse est, ut de ejus materiâ & formâ disseramus.

De Dictionum Materiâ, seu Pro-
nuntiatione.

Sunt aliqui, qui vocibus plurium syllabarum delectati, insumunt multum tempus & lit-
tas.

A 2 teras

*Loquendi
cum mul-
tis.*

teras, ut ea efferant, quæ brevius possent. Verum inexcusabilis fuit error iste, & jam tene-
mur ei subscribere, quoniam loquendum est
cum multis; non enim ex legem vulgi linguam
corrigere potest schola. Examinemus igitur
quid potuerit & debuerit fieri, cum lingua
Latina, v. r. bigratia, est inventa, ut si quondam
contingat aliquam novam institui, eandem
correctiorem edamus.

Quo de-
beat modo
novum
idioma in-
stitui

Frustra
per plura
sunt, qua
per pau-
ciora pos-
sunt.

Chinensis
Idioma.

Debuit omnino Nomenclator sibi ob o-
culos ponere illud Principium Metaphy-
sicum, *Non sunt multiplicanda entia absque necessitate*,
illudque ad rem Grammaticam reducens,
dicere, *Non sunt multiplicanda littera sine neces-
sitate*.

Huic insistent Axiomati Nomenclator
Chinensis omnes dictiones esse monosyllabas
voluit, & merito, tot enim esse possunt mono-
syllabæ, ut dissyllabæ iudicentur superflue.
quoniam stando notis characteribus, hæ voces
sunt vocales simplices,

A, E, I, O, V, Y.

hæ duplices, quæ suaviter consonant,

Diphthongi.

Aa, Ae, Ai, Ao, Au, Ay.

Ea, Ec, Ei, Eo, Eu, Ey.

Ia, Ic, Ii, Io, Iu, Iy.

Oa, Oc, Oi, Oo, Ou, Oy.

Va, Ve, Vi, Vo, Vu, Vy.

Ya, Ye, Yi, Yo, Yu, Yy.

Triphthongi.

quæ quidem satis multæ sunt: & diphthongi
dicuntur: Sed non omnes admittæ in omni i-
diomate. Galli triphthongos habent, quas si ad-
mitteremus, deberemus monosyllabarum vo-
cum numerum valde multiplicare. Litteræ
consonantes sunt hæ,

B, C, D, F, G, H;

J, K, L, M, N, P;

Consonan-
tes.

Q, R, S, T, V, W, X, Z.
Cum igitur in singulis syllabis possint reperiri
usque ad sex consonantes, [scribitur tres præpo-
nit vocales & scribitur tres postponit.] colligitur
esse monosyllabas dictiones possibiles: videli-
cet.

Vocales.	42
ductæ in	20
	840. I.
	16800. II.
	336000. III.
	6720000. IV.
	134400000. V.
	2688000000. VI.

Multipli-
cas per 20.
qui duplo
addis nulli
cipiam.

Sunt ergo possibiles syllabæ consonantiarum

Senarum, 2, 6 8 8; 0 0 0 0 0.

Quinarum 13 4; 4; 0 0 0 0.

Quaternarum 6; 7 2 0 0 0.

Ternarum 3; 3 6 0 0 0.

Binarum 1 6, 8 0 0.

Singularum 8 4 0.

Nullarum 4 2.

Summa. 2, 8 2 9; 4 7 3, 6 8 2.

Esset ergo ditissimum hoc Idioma: nec eo im-
buti deberent ad dissyllabam dictionem re-
currere.

Sed ad quid tanta labii prodigalitas, uber-
tasve? Consulereur facilitati, si una aut altera
consonans præcedens vocalem, radices primi-
tivas distingueret, & una vel altera quæ addere-
tur, distingueret partes Orationis, & singula-
rum accidentia; videlicet, Modos, Tempora,
Personas, Numeros, & Casus.

Vocalium
& conso-
nantium
notæ.

VOCVM SIGNIFICATIO.

VL
Liber peri-
herme-
nias.

Uc pertinet liber Peri hermenias
Aristotelis Stagiritæ, quem Latini
dicimus de Interpretatione: in
quo Philosophus agit primò de
signo, secundò de nomine, ter-
tiò de Verbo, quartò de Oratione. Nos autem
de signo agemus modò, & de cæteris orationis
partibus inferius.

DE SIGNIS.

*Varia sententia proponuntur, & illa eligitur
& dilucidatur, quæ certior & cla-
rior videtur.*

Voces si-
gnifican-
tes & non
significan-
tes.
Quid sit
dictio?
Quid si-
gnificatio?

Voces aliæ carent significatione, ut
Bli, Ari, Syndapsm, & sexcentæ aliz, quæ fingi
ab Hominihus possunt; aliæ sunt significatione
præditæ, & ipse Dictiones vocantur; est enim
Dictio, *Vox significans*. Significatio verò, *quædã
transessentia aut transubstantiatio moralis*, vi
cujus voces in res significatas moraliter convertuntur,
manentibus dumtaxat accidentibus aut speciebus au-
dibilibus. Quoniam in hac dictione Ioannes, acci-
dentibus, quæ aure percipiuntur, physicè sub-
est ær, ac moraliter & virtualiter loquendo,

ac in Joannem transessentiarum sive transub-
stantiatus est; quoniam illa dictio virtualiter
considerata ita se habet, ac si ær ipsa non esset,
sed ipsa potius Joannes esset.

De signis scriptis sive sint simplicia, ut ☉,
☿, ♀, &c. sive composita, ut Sol, Luna, Saturnus,
&c. eodem modo debemus philosophari: character enim simplex ☉, aut compositus
Sol, ab hominum institutione & placito ha-
bit, ut in Solem moraliter seu virtualiter con-
verteretur; quæ conversione aut transubstan-
tiatione præmissa sequitur, ut sub speciebus &
accidentibus visibilibus illorum characterum
substet moraliter Solis substantia, quam signi-
ficant. Sed hæc, tametsi dicta breviter, sunt dis-
flicilia & gravia, & ut intelligantur, debemus
ab altioribus & prioribus exordium sumere.
Me sequimur, quoniam in hac examinatissi-
ma materia, omnes vias ab aliis tritas puto in-
vias, novam aperio, & sic discuro.

Si in gymnasiis hominibus concederetur,
quod in Empyreo Angelis, nempe quod sine
vorum ministerio se se mutuo intelligerent
conceptibus comunicatis, nec de significatio-
ne no-

Cur homi-
nes utan-
tur vocibus,
Angeli
non utan-
tur?

GRAMMATICA AUDAX.

ne nobis agendum esset, nec legendi libri Perihermenias, quos Aristoteles subili Calamo exaravit. Ceterum cum utamur signis, conceptum rationalium indicibus, opus est hanc quaestionem praemittere, & doctrinam de Signo speculationibus non contemnendis exornare.

Quid sit signum?

VL
Signum
definitur.

Receptissima est definitio Doctoris Africani. Signum est, ait libri de Doctr. Christ. secundi primo capite, quod prater speciem quam ingerit sensibus facit aliud in nostram notitiam devenire. Ideo sumus dicitur esse signum, quia semper ignem indigitat ceu causam, & aliquando est multarum aliarum rerum index.

dividi-
tur.

Signum dividitur in naturale & artificiale: Illud est quod independenter ab hominum concordia & consensu aliquam rem significat: quoniam natura duce, viso vestigio scimus transivisse animantem, viso fumo intelligimus subesse ignem. Et in certum probabileque distinctui solet; non quidem ut genus in species, sed ut subiectum in diversa accidentia: quoniam idem omnino signum, quod respectu unius est certum, respectu alius, qui habeat minorem rei notitiam, solet esse probabile. Certum est idem quod infallibile, probabile quod cum alia re quam significat habet verosimilem connexionem; tantam videlicet, ut prudenter ex una ad aliam procedatur. Visa Solis eclipsis significat certo Lunae interpositionem & probabiliter morbos & corporum alterationem: utrumque tamen naturaliter. Naturale certum aliis est formale, aliis instrumentale: hoc est prius cognitum & in hoc ab altero distinctum, formale enim non cognoscitur sed est ratio qua obiectum cognoscatur. Adhuc signum instrumentale est triplex; a priori, a posteriori, a proportionem. Causa est signum a priori, & a posteriori effectus. Statua a quantitatis proportionem, & pictura a colorum dispositionem habent, quod sint Caesaris. Signum artificiale ab arte & hominum consensu pendet. In mari, ut constat ex Hispanicarum, Hollandicarum, & aliarum expeditionum historiis, Navium Rectores tormentorum explosione loquuntur, qui tamen unus & idem fragor sit, diversissimas res solet significare. Ignis etiam excitatus est speculis, incursum Maurorum in Hispania Africana, monstra marina in Cantabria, laetitiam in urbibus significat, quia sic veteres Hispani disposuerunt; & si adhuc, cur illi sic & non aliter disposuerint, interroges, respondebo quod stetit pro ratione voluntas. Considera categoriam.

Pro ica-
mentum
signi.

SI-
GNUM.

{ Naturale; { formale. { a priori.
& hoc cer- }
tu aut pro- } instrumentale. } a posteriori.
babile est. } tale. } a proportio-
ne.
{ Artificiale. Et hoc est, cuius notitia peni-
tior indigemus.

Solet artificiale signum in proprium & improprium seu metaphoricum subdividi. Signum proprium rem ex prima hominum institutione significat: improprium ex secunda ob similitudinem & proportionem. Sic Agni nomen pro-

Caramella Grammat. Audax.

prie significat animantem notissimam; & per metaphoram & translationem attribui solet homini, qui mansuetudine & clementia, sit agno similis.

Sintne voces signa naturalia?

Suppono tanquam certum eandem rem posse simul habere significationem ad placitum & naturalem, ut preter exempla posita & millena quae possent adduci, probat tubarum clangor, qui naturaliter & a posteriori indigitat instantis anhelitum ceu causam, & moraliter milites admonet, ut sciant quid debeant facere in certamine.

Voces igitur sunt signa naturalia, Primum, quia significat animal tanquam pronuntiationis causam; & haec significatio est a posteriori. Secundo, vox illa species impressas, si quas produxit, significavit a priori & ut causa. Tercio etiam potest habere significationem proportionis. Vox quae in aere est, non poterit habere aliam figuram quam subiectum quod afficit, quis ergo vetat aereum illud spacium, quod repletur corpore Caesaris, affici illa sonora qualitate? An non vox illa linearum & proportionum dispositione corresponderet Caesari? Annon Angelus qui illum aërem intueretur, assereret, esse statum & signum naturale Caesaris? Habet igitur ratione aëris sonus varias figuras, quae sunt aliis rebus analogae, & ut contingit fumo & nubibus, saepe assimiles diversis animantibus. Ergo sicut nubes exhibent nobis frequentissime gygantum simulacra, (imò opinatur multi ideo Gygantes nubium filios vocatos; imò etiam multi nullos alios fuisse veterum Poëtarum Gygantes, quam quos respexerunt in nubibus) sic etiam voces facerent, si aliqua potentia intuitiva aërem affectum qualitate sonora a reliquo distingueremus. Unde ille aër naturaliter gygantem, verbi gratia, mole sua exprimeret, & licet a nobis non videatur, percipitur ab Angelo & daemone intuitivè, & ab anima separata percipitur: quam obrem sicut fumus, licet a caeco non conspiciatur, ignis latentis tibi & aliis non caecis signum est; ita & ille aër signum erit Angelo & daemone eum distinctè intuentibus, licet a nobis non videatur.

Præterea; sicut tabula est imago Caesaris quod colores (secundariae qualitates hi sunt) habeat symbolos illis quos etiam habuit Caesar: sic etiam si unicolor esset & haberet qualitates primarias (calorem, frigus, humiditatem, & siccitatem) Caesaris temperamentum referentes, posset Angelo, qui utrumque cognosceret, etiam Caesarem significare. Cumque hoc ipsi, quod de tabula diximus, possit voci & aëri sonoro accidere (habet enim caloris, frigoris, &c. determinatam consonantiam & armoniam) negandum non est, posse etiam Caesarem exprimere ratione primarum qualitarum.

Tandem sicut ex facie, sic ex voce qualescunque distinguimus etiam in mediis tenebris. Ergo Ethologus qui bene vocem Caesaris imitatur, naturam duce illum ad memoriam redderet, deberetque dici Ethologi huiusmodi vox Caesaris imago naturalis.

A 3

Habitus

Habeantne dictiones significationem naturalem?

VIII. *Quod modo vocis propria obiecta significent.* **N**on vox quæcumque, sed illa sola dictio dicitur, quæ in idiomate habet significationem: idcirco voces quæ ad nullam linguam pertinent dictiones appellari non possunt. Ad idiomatos dictio est; non Latina sed Græca; non enim pertinet ad idioma Latinum. Hæc vox Græcæ *Magistrum* significat, sed quæritur undè huiusmodi significationem habeat, an ab arte, an potius ab ipsâ met naturâ?

Voces Græcæ, &c. Chrysippo voces cuiuscumque dialecti signa sunt naturalia. Hanc *E'γω* contemplabundus meditat, & ex ea probat cerebri & cordis proprietates. Huic Logosophiæ succenset Galenus lib. 2. & 3. *De placitis*, & omnes veteres & recentiores.

Nonnullis ita sunt arbitrarie vocum impositiones ut eryma universa tollantur.

Mediâ viâ insistendum esse arbitror; non enim omnia debemus naturæ ipsi tribuere, nec naturæ negare.

Hebræa. *In lingua Hebræâ* mirabilem syntaxin observavi. Utruntur viginti duabus literis, quæ habent significationes differentes, artificiosè impositas sed pronuntiationis instrumento analogas. Ex his viginti duabus significationibus omnia themata componi debent; sed hoc ostendam alibi libro speciali.

Characteres Sinensium. *Sinem* syllabium non colunt, sed orthographiæ ornandæ student; habent satis paucos simplices characteres, quibus Politici, qui quasi quadraginta mille sunt, componuntur.

Voces & characteres primitivi significant ad placitum; non tamen earum rationis & naturæ derivatio. Dicendum igitur est tam Hebræologiam quam Sinographiam habere prima elementa ad placitum significantia: cæterum ex hypothesi quod illa semel sint admissa, omnem dictionum & characterum suppellectilem naturaliter significare. Pono exemplum in voce *Equiferum*, nam si benè examines *Equum* & *Ferum* artificialiter significant, sed ex hypothesi quod hæ voces habeant hanc significationem, naturâ duce sunt conjunctæ ut Equum ferum & indomitum significarent. Sunt ergo in quâcumque lingua aliqua prima elementa quæ habent significationem ab arbitrio, sed derivativæ & secundariæ voces à primitivis oriuntur duce aliquâ ratione naturali. Idcirco examinamus vocum derivatarum Erymon, omisso primitivis, de quarum significatione non potest assignari ratio.

An significatio in reali relatione consistat?

IX. **Q**uoniam auctores asserunt esse relationem. Sed qualem? Simplicem an compositam? ubi fundatam & quem scopum respicientem?

An significatio imbuta asserit ex triplici respectu componi: dictio enim significativa respicit primò intellectum à quo imponitur, secundò personam cui significat, tertio rem cui imponitur. Infert brutorum voces, (sunt aves & quadrupedes quæ vocem humanam imitantur) non esse dictiones significativas ad placitum, quia Psittacus, exempli gratiâ, non utitur illis ut signis defectu cognitionis. Infert etiam verba dicta furdo non esse

signa defectu secundæ relationis, tunc enim illa verba nihil significarent, quia nemini significarent. Addit verba idiomatis peregrini, puta Hebræa dicta à Belgâ alicui Hebræo, vel ab Hebræo alicui Belgæ, vel Belgæ à Germano, modò alter vel uterque significationem non intelligat, non esse signa artificialia. [Hic examinet, si voluerit Theologos, an doctrinæ consequentia postulet, ut Hurtadus assermet, Hæreses, Blasphemias, Injurias, &c. dictas furdo, aut muris (ex impatientiâ multi loquuntur portis, mensis, lapidibus) carentes significatione voces esse; & qui eas proferat, non verbo, sed tantum modò cogitatione, peccare: cogitationi enim delinquenti, si verba absint & opera, nulla censura adnexa est. Hoc breviter adnotasse sufficiat: ego enim hic, non Theologica, sed Grammatica tracto.]

X. Sanè si dicerem significationem esse relationem, non quidem triplicem sed simplicem ponerem ad salvandam essentiam significationis in actu primo. Quod ut melius intelligas adverte signum habere binos terminos; nimirum terminum *quem*, & terminum *cui*. Terminus *qui*, est res illa, quam dictio significat; & terminus *cui*, est persona, cui vox illa obiectum repræsentat. Si agamus de termino *qui*, dicendum est, sicut materia prima Aristotelica est pura potentia ad omnem formam, & quando unâ informatur, aliarum quarumcumque est capax; ita vocem secundum se consideratam esse indifferentem ad quamcumque significationem recipiendam; & quando unâ significatione afficitur, etiam tunc posse illam perdere, & recipere quamcumque aliam. Cæterum, si agamus de termino *cui*, sciendum est accidere significanti voci, quod alicui significet; & posse considerari, primò, ut potentem significare alicui; secundò, ut significantem alicui; tertio, ut loquutionem. Signum primo modo dicit relationem ad rem significatam, & hoc sufficit ut significet aliquid, non tamen ut alicui. Signum modo secundo, nempe illud quod significat aliquid alicui, dicit relationem vocis ad rem significatam, non qualitercumque sed quâ cognitam, ab eo cui significat. Hinc est quod vox *ἄνθρωπος* quæ est signum *hominis*, significabit cum licet à nemine intelligatur, licet à nullo audiat, seu dicatur ab homine seu à psittaco: non tamen significabit *hominem* eam non audientibus, imò nec omnibus eam audientibus, sed illis dumtaxat qui eam intelligunt. Plurimorum voces significantivæ sunt, & cum intelliguntur, etiam eis, qui ipsas intelligunt, significantes; vel dicat mihi Hurtadus; si illæ nihil significant, cur Hollandi, qui has volucres ex Indiis in Europam important, tanto studio eas docent suas hæreses? cur nos tantâ illas curâ fordes & blasphemias dedocemus? Quæ virgo ingenua & nobilis auderet habere psittacum verba impudica proferentem? ergo dicendum est verba, posita semel concordia, & hominum communi consensu, habere in se quoddam res significant, sive ab homine sive à volucre aut alio agente proferantur. Verba tandem ut ad colloquutionem pertineant, debent habere relationem ad res significatas, hancque cognitam *qui*, audien-

GRAMMATICA AUDAX.

audienti & proferenti colloquium enim conceptuum communicatio est, & hæc per inco-
gnita signa fieri non potest.

XI. Hæc dicta sint ex hypothesi quod significatio sit relatio: sed hoc non bene intelligam, quia oppositæ sententiæ auctores non exponunt.

Relatio ad Thomistarum modum. **PRIMO** enim relatio realis, præcipue in Thomistarum sententia, entitas aut modus intrinsecus est, inherens aut existens in fundamento & realiter respiciens terminum, ad quam vel datur per se motus, vel non datur. Si dicatur hoc ultimum, asserendum est relationes non produci, sed comproduci, quia ut paries niger albo fiat similis, non debes nec poteris similitudinem producere, hæc enim improducibilis asseritur, sed debebis eum dealbare, & resultabit per accidens similitudo. Ergo si hic modus philosophandi placeat, debebis dicere consensum hominum aliquid physicum (puta substantiam, quantitatem, aut qualitatem) in voce produxisse, quo posito illa relatio significativa resultaret. Sed quis crederet consensum Græcorum à millenis annis factum producere etiam nunc aliquid reale in vocibus, quæ à scientibus hoc idioma dicuntur?

Ens morale non potest producere ens physicum. Dices illum consensum non perisse, sed etiam nunc perseverare apud illos qui hoc idioma percallent. Bene; sed consensus, aut saltem ejus permanentia, moralis est, & effectus physicus producere non potest.

Præterea inexplicabile est, quid sit illa forma, quæ in voce à consensu communi produci-
tur: inexplicabilius, cur vox *ἄνθρωπος* hominem, & vox *λέων* Leonem significet. Quia forma illa realis quæ à consensu produci-
tur in voce *ἄνθρωπος*, & altera quæ in voce *λέων*, vel sunt ejusdem speciei, vel diversæ. Si primum, cur *λέων* non significat hominem, & *λέων* *ἄνθρωπος*? nulla est assignabilis ratio. Si secundum; additur integer ordo specierum realium vocalium sine causa. Sed adhuc hoc ordine numerosissimo admissio *ἄνθρωπος* hominem significet, qui homines potuerunt eam afficere tali specie? qui potuerunt eam exspoliare? non est intelligibile.

XII. *An datur ad Relationem per se motus?* **SECUNDO** si asseratur ad relationem dari motum per se, dicatur aliquid, quod philosophice defendi non poterit; sed nihilominus adhuc eo admissio corrumpet opinio, quam impugno. Dico igitur ex relatione realiter significativa (sive ad eam datur per se motus, sive non) sequi omnes voces esse signa rerum naturalia.

Significatio naturalis ex hypothesi. Fumus est signum naturale ignis, & pictura Cæsaris: quia ille habet à priori realem connexionem cum igne, & hæc à proportionem. Nihilominus pictura fit quando placet artifice & fumus excitatur etiam ad placitum, quapropter ille potest non fieri, hæc non delineari, sed ex hypothesi quod datur, debet alter ignem, altera Cæsarem significare. Ergo philosophetur analogicè: Vox *ἄνθρωπος* habet relationem realem & physicam quæ significet hominem; eum igitur naturaliter & physicè significat: ergo sicut pendet ab arbitrio artificis quod Cæsarem pingat aut non pingat, non autem quod pictura semel facta illum exprimat; sic

etiam pendebit à consensu humano quod in voce *ἄνθρωπος* datur aut non datur relatio realis; non verò quod potius hominem quam leonem significet. Igitur, qui significationem asserit in reali relatione consistere, debet subscribere Chrysippo asserenti dictiones non quidem ad placitum, sed naturaliter significare.

An significatio sit Ens-rationis?

XIII. *An datur Ens ratio.* Si agamus de Ente-rationis ficto, certum est significationem non esse Ens-rationis. Primum, quia talia Entia fingi non possunt, ut in Paralogicè fuit demonstratum; secundò licet fingerentur, non possent dictionem constituere, quia hæc non chimæricè objectum significat, sed verè.

Modus probabilis defendendi Relationem significativam. Si agamus de Ente-rationis non ficto, non philosopharetur omnino improbabili-
ter, qui diceret significationem esse relationem rationis, hoc est, relationem realem conceptam inter vocem & rem significatam. Talem conceptum esse possibilem pater; quia potest concipi, homo purpureus, canis viridis, & in talibus casibus color esset non quidem realis existens, sed realis conceptus, & ab his authoribus vocaretur *Ens-rationis non fictum*, quia totum suum esse, hoc est, existere haberet à rationis hypothesi: in hoc enim Ens-rationis fictum à non ficto distinguitur, quod illud, si daretur, esset forma realis concepta ubi realiter esse non posset; hoc verò est forma realis concepta ubi quidem non est, potest tamen. Ideò distinctio realis concepta inter naturam & relationes in divinis, & albedo concepta in Angelo, dicunt esse ficta Entia-rationis, quia nec divina est capax distinctionis; nec albedinis natura angelica, saltem in communi opinione.

Explicatur amplius hæc sententia. Significatio naturalis est relatio à naturâ rebus ipsis indita, & respiciens rem significatam. Sic fumus significat ignem, sic dies præsentiam solis. Artificialis igitur erit relatio & connexio concepta in signo artificiali ad rem significatam terminata. Posset Deus relationem physicam & realem, si ipsa realiter à fundamento seu relativo distingueretur, ponere in voce *ἄνθρωπος*, quæ vox hæc naturaliter hominem significaret; homo eandem physicè ponere non potest, intellectualiter potest concipiendo infallibilem & perpetuam connexionem inter vocem *ἄνθρωπος* & hominem significatum.

PROPRIAMENS,

Significationem esse transsubstantiationem moralem.

XIV. *Quid sit transsubstantiatio.* **SEMPER** asserui significationem ad placitum esse moralem transsubstantiationem rei significantis in significatam manentibus dumtaxat nonnullis accidentibus.

Transsubstantiatio Physica accidit in Eucharistiae sacramento, cum ad præsentiam Christi Domini definit tota panis substantia, manentibus panis accidentibus. Si analogicè philosophari volueris, habebis transsubstantiationem moralem. Vicarius verbi gratia moraliter transsubstantiatur in personam Regis delegantis, quia ex vi delegationis jam morali-

IOANNIS CARAMUELIS

8

et & virtualiter loquendo est Rex; hoc est, licet verè non sit Rex, ita se habet ac si verè Rex esset. Eodem prorsus modo de Legatis & Substitutis omnibus philosophare.

*Vicarius
Legatus,
substitu-
tus.*

Hinc inferes, qui voces artificialiter & moraliter fiant significativæ. *ἄνθρωπος* vox est, pro materiali dicit substantiam aëris & pro formali sonum: *Homo* animal rationale est. Conferunt Nomenclatores Græci in hoc quod vox *ἄνθρωπος* ita se habeat in communi colloquio ac si esset verè homo; ergo concedunt illi, quod virtualiter sit homo; ergo virtualiter transubstantiarunt illam in hominem. Ergo sub speciebus soni audibilis non intelligitur aër fractus, qui physicè subest: sed homo qui subest virtualiter, hoc est, ita se habet ac si realiter subesset.

*Transsub-
stantiatio
duplex: effi-
ciens, &
formalis.*

Transubstantiatio duplex est, efficiens & formalis. Efficiens est causæ transubstantiantis actio: formalis motus totalis conversionis, quod prior substantia definit esse & in posteriorem convertitur. Et transeundo ad vocum significationem, voluntas & hominum consensus est, qui vocem *ἄνθρωπος* in hominem transubstantiavit moraliter: sed transubstantiatio formalis (hæc est significatio) non est ipsa voluntas, ut vult Hurtadus *diff. 8. Log. §. 16.* sed est conversio & motus virtualis compositus ex definitione & productione; nempe ille virtualis motus quo aër, qui suberat soni speciebus, transit virtualiter ex esse ad non esse, & homo qui ibi ne moraliter quidem erat, transit virtualiter ex non esse ad esse.

*De acci-
dentibus aut
speciebus,
sub quibus
fit trans-
substan-
tatio.*

Hæc transubstantiatio significativa fit sub aliquibus determinatis accidentibus, quia sicut transubstantiatio Physica non postulat omnium accidentium persistentiam sed charactericorum, sic nec transubstantiatio moralis. Consecrata hostia mutatubicationem, situm, tempus, relationes, & qualitatum gradus (modò enim intenditur, modò remittitur) fortè & recipit aliquas qualitates manente eadem transubstantiatione: quæ non maneret si vel mutaretur quantitas, aut qualitates charactericæ panis. Sic similiter in signo vocali requiritur sonus articulatus. (ut patet in eadem voce *ἄνθρωπος*, quam sæpè resumpsimus) quo manente possunt alia accidentia mutari (verbi grati, si vox fieret enarmonica, suavis, aspera; fortis, debilis; remissa, intensa; &c.) sine transubstantiationis corruptione. Non aliter in signo scripto; tales linearum ductus sunt requisiti: quod isti sint pulchri, aut malè formati, modò legibiles, quod sint nigri, aut purpurei, non refert.

*XX.
An acci-
dentia pos-
sint trans-
substan-
tiantur?*

Dices, Benè intelligitur quod vox *ἄνθρωπος* transubstantietur moraliter in hominem, quia & ipsa erat substantia & homo etiam: sed quid dicemus de vocibus quæ accidentia significant, quales sunt *φῶς lux*, *λευκότης albedo*, tunc enim substantia tota aëris converteretur moraliter in unum accidens ac propterea non erit transubstantiatio?

Respondeo primò, nomine *substantia* non intelligi impræsentiarum physicam, sed metaphysicam; hoc est, rei quiditatem, ac propterea me in ipso meæ Resolutionis principio Transubstantiationem & Transcensionem con-

junxisse, ne hæc replicæ moveri posset. Addo *Essentia* substantiæ nomine me non abuti, cum essen-
tiæ id approprio; eodem enim illud accipitur sensu in his vulgatissimis definitionibus, *Equivoca dicuntur, quorum solum nomen commune est, & substantia ratio substantia secundum illud nomen diversa. Univoca dicuntur, quorum nomen commune est, & ratio substantia secundum illud nomen est eadem. Analoga dicuntur, quorum nomen commune est, & ratio substantia secundum illud nomen, partim eadem & partim diversa.* Sic loquitur Aristoteles, sic Hurtadus *diff. 10. Met. §. 6.* sic Complutenses *diff. 12. Log. quæst. 1.* ex quibus infero significationem huius vocis *φῶς* esse transubstantiationem, quæ substantia aëris sub illa articulatione latentis moraliter convertitur in substantiam, hoc est, in quiditatem lucis.

Respondeo secundò, dari etiam transubstantiationem, licet nomen substantiæ physicè & rigorosè fumatur; quia ille motus est à substantia in accidens, ac propterea poterit dici substantialis nam & ipsa conversio Eucharistici ca, cuius terminus *ad quem*, qui in opinione multorum est substantia (nimirum, Christus, qui sub speciebus reproducitur) in opinione aliorum est modus (nimirum, præsentia Christi positi sub speciebus, non actione reproductivâ, sed adductivâ,) semper dicitur *Transubstantiatio*; sufficit enim terminum *ad quem* esse substantiam, ut taliter de nominetur. Ita habet Bellarminus apud Vazquez 3. *part. diff. 181. num. 18.*

Addo tertio, me non esse sollicitum de voce ipsa, modò de re nulla sit disceptatio; si non placeat hanc moralem totius substantiæ vocis *φῶς* in lucem conversionem *Moralem transubstantiationem* dicere, eam *Transcensionem*, aut fortè *Transquiditatem* novo vocabulo appellemus; sed cum non urgeamur nova vocabula invenire, suaderem *Transubstantiationem* retineri.

O B I E C T I O N E S. Tunc philosophamur benè quando de moralibus agimus moraliter, ut de physicis physicè: atqui nunquam substantia physica convertitur in Physicum accidens physicè: ergo neque moraliter. Consequentia est legitima; major est certa, quia aliàs moralitates omnes essent fictiones & chimæ: Minorem probas. Quia non habemus aliam transubstantiationem physicam quàm Eucharisticam, in hac autem non substantia in accidens, sed substantia in substantiam convertitur.

Respondeo primò, fortè non produci Christum in Eucharistiæ sacramento, sed adduci; & si adducitur, in præsentiam potius quàm in substantiam dirigi conversionem. Secundò, posita Christi Eucharistica reproductione, subiungo res morales esse analogas & similes rebus Physicis, non solum existentibus, sed etiam possibilibus. quis autem ostendet Deum non posse totam substantiam panis convertere physicè in albedinem Christi, manentibus panis speciebus, sub quibus fieret hæc mutatio?

Hinc patet, dictiois in actu signato sumptæ significationem esse transubstantiationem moralem cognitam ab institutoribus: debereque

GRAMMATICA AUDAX.

9

que illi innotescere, cui dictio significat aliquid in acta exercito; tandem non posse dici locutionem, nisi à colloquentibus intelligatur.

*Difficili
signum.*

Dictio igitur signum artificiale est, quia sicut color Eucharisticus signum est, quia præter speciem, quam ingerit oculis, facit nos in Christi substantiam notitiam devenire; ita etiam servat analogiam vox $\Phi\omega\varsigma$ signum erit, quia præter speciem quam auditui ingerit, conducit nos ad cognitionem lucis, moraliter sub eâ substantis.

Corollarium.

Hinc constat in dictione seu quolibet signo arbitratum, aliud esse vocem significare talem rem, aliud significare rem tali personæ, aliud significare talem rem tali personæ per modum locutionis. Primum pendet à Nomenclatoris instituto; Secundum ab audientis notitiâ; Tertium à notitiâ dicentis & audientis simul.

An dictiones possint significare rem perfectius quàm ab imponente intelligitur?

XVII.

Negavit D. Thomas 1. part. quæst. 13. art. 1. affirmavit Scotus, cui subscripsit Molina. Hurtadus diff. 8. Log. §. 24. vult omnes ad concordiam reducere, sed videtur subscribere potius D. Thomæ.

*Plurima
nomina de
falso plane
significant,
quàm dispo-
nuntur lo-
qui innoti-
gi.*

Pro intelligentia huius difficultatis demus casum. Imponit Lelius avem aliquam thecæ: supervenis, ex motu cognoscis in ea captivum animal; non tamen, an sit quadrupes, aut avis distinguis. Accersitur Nomenclator Cicero, & solam percipit ibi esse singulare aliquod corpus quod denominat *Clasum*. Hoc nomen supponitur pro illo individuo corpore quod in arca clauditur, & significabit Nomenclatori rem quâ cotporcam, tibi quâ viventem, Lelio quâ volucrem: significabit igitur rem perfectius quàm à Nomenclatore cognoscitur.

*Nomina
Deus, An-
gelus, A-
nima.*

Hinc constat nomina *Deus*, *Angelus*, *Anima*, & alia his similia, significare illas substantias qualescumque ipsæ sint, licet à Nomenclatore non sint perfecte cognitæ, nec olim mutanda esse nomina, licet illæ perfecte cognoscantur. invenit brutum ignotæ speciei rusticus & vocavit *Armilion*, hoc examinatur à Medicis & viris peritioribus, melius ab his cognoscitur, sed eodem nomine indigitatur; quia inventor id, cuiuscumque naturæ esset, *Armilion* nominavit.

NOTA.

*Cur no-
mine le-
sus, Maria,
& alia si-
milia co-
luntur*

Hinc jam altè cognoscitur cur voci *Iesus* *Maria*, & nominibus Sanctorum exhibetur cultus religiosus. Dictiones *Deus*, & *Iesus* latricâ adoratione coluntur, quia quâ significativæ ac trahus non sunt, sed sunt virtualiter (aliis intentionaliter) *Deus*. Eodem prorsus modo, Sanctorum nomina, non sunt substantiæ non-viventes, sed intentionaliter & moraliter loquendo sunt ipsimet Sancti significati, quia vox *Petrus* moraliter transub-

stantiata est, & conversâ intentionaliter in D. Paulum. *Crux* ab universis adoratur, nec tamen ab universis eodem modo. Si dicatur hæc \times imago illius, è qua pependit Christus, non dabitur sufficiens latricæ ratio; quia latricæ cultus soli tribuitur Deo, & tamen nec nostræ crucis, nec illa quæ Christum sustinuit, *Deus* est. Si consideretur *crux*, ut Christum sustinens, adorari non poterit; nam tamen Christus, qui sustinetur à cruce, *Deus* sit; *Crux*, quæ sustinet Christum, *Deus* non est. Cur adorabitur *crux*? Quia est Christi character & stemma; nobis enim Redemptor hoc signo audibilis *Iesus*, & hoc visibilis \times significatur. *Crux* igitur vi moralis transubstantiationis Christus est; & sub visibilibus duarum linearum se rectâ secantium speciebus continet virtualiter Christum; imò ipsa moraliter & virtualiter est Christus, quem adoro. Sed de hoc uberius, cum de imaginum cultu tractabo.

*Cur dicitur
Crux.*

An voces significant immediate res ipsas, an mediate?

Conceptus *Homo* hominem significat propriè & immediate. Petitur an vox *Homo* significet immediate ipsum hominem, & æquivalet conceptui *Homo*, an verò significet immediate conceptum & medio conceptu ipsum hominem.

Putavit Aristoteles conceptibus significari res, vocibus conceptis, & scripturis voces. Ita etiam Peripatetici. Subscripsit illi D. Thomas 1. p. q. 84. art. 2. ubi ad mentem Aristotelis ait; *Philos. dicit in 1. Peribet. quod voces sunt nota earum, quæ sunt in anima, passionum. Sed voces significant res intellectuales. Id enim voces significant quod intelligimus. Ergo ipsa passionum anima, scilicet species intelligibiles, sunt ea quæ intelliguntur in actu.* Et part. 1. q. 85. art. 5. *Voces significant conceptiones intellectuales, ut dicit Philos. in 1. Perib. Sed in vocibus est compositio & divisio: ut patet in propositionibus affirmativis & negativis. Ergo intellectui composit & dividit.*

Sentio nihilominus tam conceptus, quàm sunt æquivalentes voces & scripturas esse equipollentia signa, res ipsas immediate significantia. In vocibus Synonymis non dicemus vocem *Gladius* significare vocem *Ensis*, & hanc ipsum instrumentum ferreum, quod est *Ensis*; sed dicemus hoc immediate à vocibus *Ensis* & *Gladius* significari; has autem esse Synonymas, hoc est, æquipollentes. Sic similiter, vox *Homo*, conceptus *Homo*, scriptura *Homo* Latine, *ἄνθρωπος* Græcè, *אדם* Hebraicè, ipsammet hominis quiditatem significant propriè & immediate, & inter se non habent ordinem, sed sunt æquivalentes: sicut enim verba Latina non significant verba Græca, sed æquivalent verbis Græcis; sic etiam nec vox conceptum, nec scriptura vocem significat; sed æquivalent omnes sibi ipsis. Et hoc, me iudice, tam verum, & tam clarum est, ut qui contrarium dicunt, videantur non velle, (vel forte non posse) intelligere difficultatem.

DE

DE MODO SIGNIFICANDI.

XVII.

De prioritatem rationis ratiocinata.

DU sunt Philosophicæ hæreses, quæ perturbant scholas; vocalis una, intellectualis altera. Sunt qui dicunt, In Deo nihil est primum aut posterius, nihil magnum aut minus: sed omnes tres personæ coæternæ sunt & coæquales, at nostro modo concipiendi intelligitur Pater prior Filio, & uterque prior Spiritui Sancto. Hoc audio millies, & semper, si rem fatear, impatiens. Quæro igitur qualis sit ille modus concipiendi? anne verus, an fallax? anne bonus, an malus? Puto enim Theologicas scholas id eorrigi, ut bene concipere divina discamus; quia ad errandum, ad malè concipiendum, ad fingendum, Natura lapsa magisterio non indiget, nam omnis homo mendax, & ne remotiora exempla quæram, te ipsum tibi propono. Antequam operam navares Theologicis, Deum cognoscebas aliter quàm est in se, & si post Herculeos labores etiam Deum cognoscis aliter quàm est in se, sine ulla utilitate allaborasti. Præterea, si licet cognoscere priorem Patrem, & posteriorem Filium, cur non licebit majorem Patrem, minorem Filium? Cur non excusare Arrium poterimus, quod agat de modo concipiendi, qui in nobis; & non de modo essendi, qui in Deo. Sed hic immorari non volo, quia Grammatica tracto, moneo tamen per annos viginti vel plures, quibus istos Modos concipiendi rejicio & naturam rerum, prout est, intelligere satago, frequentissimè proposuisse & subjecisse examini hoc ratiocinium, quod jam tandem longâ experientiâ doctus insolubile existimo. Sic arguo, si mix de facto careret albedine, de facto non esset alba: at à me concipitur albedine: ergo à me concipitur non esse alba. Si præmissæ sint veræ, consequentia negari non poterit. Hinc progredior, & analogiâ servatâ sic discuro. Si revera Filium esset posterior Patre, Filius non esset Deus. At à se Filium concipitur esse posterior: ergo concipitur non esse Deus. Ergo repugnat Deum Filium concipi posteriorem Deo Patri. Rejicienda igitur est à divinis omnis prioritas rationis aut ratiocinatae, dicendumque inter personas aut nullam esse, aut meram rationis ratiocinantis, quæ non se teneat ex parte objecti (hoc rationem ratiocinatem vocant) sed ex parte actus formalis (quem rationem ratiocinantem appellant.)

De qualitate (albedine) rationis ratiocinata.

Prioritas rationis ratiocinantis.

XIX.

Junioris veteris

Ex hac mala Antagonistarum doctrina nascitur alia æquè mala, vel pejor, quæ concernit speculativam Grammaticam. Quia si licet rem aliter concipere quàm est in se; etiam licebit eam aliter significare: quod nescio quali fato Viri etiam doctissimi admittunt, fortè quia carent fundamentis Grammaticæ speculativæ. Et quidem, si antiquos citari audirem, non mirarer; scio enim olim omnia fuisse subdubia,

quæ iam clara: at cùm juniorum libros lego, dolorem miror, vel eorum negligentiam, vel meam in sum.

scitiam; meâ enim sententiâ illos errare ita perspicuum, ut si evidens dixerò, loquutus secundum mentem fuero. Unum volo proponere cujus ingenium magni facio. Arriagam, inquam, qui disp. 4. Metaph. sec. 13. subc. 5. An actiones sint suppositorum, inquit. num. 123. negativè responder, & num. 124. sic inquit. Adversus denominationis operationes tribus supposito, An actiones operationes materia, item & operationes forma nec sine tribuantur toti composito, & ita homo dicitur albus supposito ab albedine in materia, & intelligens ab intellectione in anima. Ratio est, quia cùm hac omnia constituant unum per se, communicant sibi ipsi eas denominationes, licet propriè & in re ab una tantum parte oriatur. Et si maiorem huius denominationis rationem queris, non aliam video, neque est, quam acceptio communis, ut quando dicunt, Homo intelligit, non velis significare omnes partes intelligere, sed contenti sum, si vel una intelligat: est enim figura synochæ, quæ ad voluntatem Auctorum linguarum reduenda est. Sic ille; & ut eum bene intelligas ab annoato Euxendo xhu esse figuram loquutionis, quâ partem pro toto, aut totum pro parte intelligimus, ut annus pro hyeme, Virgilius Quam multa glomerantur aves, ubi frigidus annus Trans pontum fugat & terris immittit apricis, &c. & infer ad Arriagæ mentem omnes has prædicationes, Deus patitur, Deus moritur, Verbum æternum non redemit. item has, Pater est albus, Petrus intelligit, esse improprias & figuratas, nosque, si severè & rigorosè, (hoc est sine tropo & figurâ) & prout Theologos & Philosophos decet, loqui velimus, debere omnino dicere, falsas esse omnes illas Assertiones, quas posui. Quis id credat? Dicat Arriaga quidquid velit, ego enim præscindendo ab omni tropo & ab omni figura puto nō fictè & improprie, sed propriè & verè omnia illa asseri, quæ impropria ab Arriagâ dicuntur. Omittamus igitur, quæ nimium falsa credimus, & nostram mentem aperiamus. Sit

PRIMA CONCLUSIO. Tunc res bene concipitur, cùm concipitur talis, qualis est in se: tunc malè, cùm concipitur esse altera, quàm est in se. Hanc ob rem malè concipietur Æthiops, si albus; malè ignis, si frigidus; & malè Gygas, si parvus. Ergo etiam malè concipietur subiectum si esse informans; male actus, si esse subiectum; malè fundamentum, si esse terminus; malè terminus, si esse fundamentum intelligatur: Et tandem malè vallis, si esse mons; & malè etiam mons, si esse vallis.

SECUNDA. Tunc res bene dicitur vel significatur, quando dicitur talis, qualis est: & ignè malè, rem bonam quando dicitur, esse altera quàm est in se. Patet à dicitur paritate.

De

GRAMMATICA AUDAX.

11

De Suppositione & Acceptione.

XXI. Significatio, Suppositio, & Acceptio tria sunt nomina, sed una res. Scio à multis distingui, sed eorum subtilitas minimè placet. Idem omnino est significare ad placitum, quod poni pro objecto: idem poni pro illo, quod pro illo accipi. Suppositio igitur est duplex; Materialis, Formalisque. Hæc est acceptio vocis pro re significata, ut cum dicimus, *Homo est animal*. Illa est acceptio vocis pro se ipsa, ut cum Grammatici dicunt, *Homo est dissilabum*.

Suppositio ad materialis & Formalis.

Prima & secunda intentio, seu impositio.

Casus loqui debemus, quando in possumus.

XXII. De suppositione, Acceptione, & Significatione distinguatur.

Substantiæ agni vocis significatio à predicato hominis.

Accipiuntur voces primò & secundò intentionaliter; Primò intentionaliter, cum pro ipso objecto; Secundò intentionaliter cum pro denominatione aliqua Grammatica, Poëtica, aut Logica. Exemplà adjungo, *Animal* sumitur primò-intentionaliter in hac propositione, *Animal est vivens sensibilis*; & secundò-intentionaliter in istis; *Animal est nomina*. *Animal est pes tripedalis*. *Animal est genus*.

Queris primò, an voces supponant, an verò supponantur pro rebus? Respondeo hæc esse quæstionem Grammaticam, nec omnino inutilem; cur enim Philosophus casu & purè digneetur eloqui, ubi potest sine detrimento conceptus. Et quidem veteres Logici *Distinctiones pro rebus supponere*, dixerunt, corriguntur tamen à Fonseca, *lib. 8. cap. 2.* non enim Orax supponit pro Christo sed supponitur. Defenduntur à Soto 2. *part. introductionis cap. 1. lect. 1. Notab. 1.* Sed Sotus recte Hurtado *diff. 2. sum. 5. 2.* melior Summulista, quàm Latinus fuit.

Queris secundò, an sit probabilis eorum sententia, qui suppositionem ab Acceptione, & utramque à significatione distinguunt? Respondeo mihi non videri probabilem, sed mera equivocatione subnixam. Augustinus Hunæus in Prodiagmatibus Logicis contrariam opinionem tuetur, & sic ait [Est igitur vocis Acceptio in præfenti tractatu nihil aliud nisi vocabuli cuiuspiam ad aliquid denotandum, unde enumerationis veritas aut falsitas asserenda est, ut superio. Cum enim ipsi per se rebus in medicis prolatis (ut habet Aristoteles in Elenchis) constare disputatio non possit (non enim quomodo ex digestis simul floribus frondibusque sertum texitur, sic propositionem aut syllogismum ex rebus ipsis, de quibus disputatio est, connectere licet) verbis quasi notis quibusdam pro rebus uti cogimur. Ex iis autem rebus æstimatur veritas aut falsitas orationis, quas secundum probatam & visitatam loquendi consuetudinem ipsum vocabulum in tali loco positum designat, ut in hac enuntiatione. *Omnis homo est mortalis*, vox (*homo*) licet sua significatione aliquo modo comprehendat, non modò homines vivos, verum etiam mortuos & pictos; tamen in recitata jam oratione accipitur dumtaxat pro vivis; vocabulū enim (*homo*) in ista enuntiatione positum, secundum usitatum loquendi consuetudinem tantummodò vivos homines denotat. Unde perspicuum est, magnum esse discrimen inter vocis significationem, & ejus acceptionem.

Licet enim multa & varia sæpenumerò vox significet; non tamen pro iis omnibus semper accipitur, sed pro iis tantum accipi putanda est, quæ in tali oratione denotantur, ex quibus solis veritas & falsitas est metienda.] Sic Hunæus.

At ego ejusdem verbis meam sententiam demonstro. Si in hac propositione, *Omnis homo est mortalis*, vocabulū *Homo* tantummodò quæres homines vivos denotat, (quod expressè asserit Hunæus) tantummodò vivos significat; quid enim aliud denotare, quam significare?

Dicendum igitur est omnem omnino vocem eo sensu, quo significat, supponi, & accipi: Omnis enim vox seorsim sumpta habet multas significationes potentia (vox *Homo* est æquivoca, & potest significare materialiter, formaliter, primò intentionaliter, & secundò intentionaliter, &c.) nullam actu: & item pro multis rebus potest supponi, pro multis accipi. Cum dico *Homo est tetragrammaton*, tunc in hac verificatione vox *Homo* materialiter sumitur, materialiter supponitur, & suam materiam denotat & significat; non verò significat hominem; nam possumus ejus significationem formalem aut auferre aut mutare; & tamen semper erit verum dicere, *Homo est tetragrammaton*. Puto enim tam significari hominem (hoc est, animal rationale) à voce *Homo* in hac verificatione, *Homo est vox quadrilittera*, quàm animal rugibile à voce *Leo* in hac verificatione, *Leo est signum Zodiaci*, [consultò de verificationibus hoc est de propositionibus ago: quoniam, si propositio dicatur falsa, tunc in hac falsificatione *Homo est animal*, poterit vox *Homo*, quatuor litteras, aut fractum aërem significare.]

Et quidem multi sunt, qui de suppositione scripserunt. P. Philippus du Trieu in suæ *Dialecticæ tract. 2. part. 3.* integrè habet de hac materia tractatum, sed inutiliter omnia repetit, quæ dixerat tractatu de Terminis. Nobis hæc pauca sufficiant; & ut melius materialem suppositionem intelligamus, pono ob oculos sequentia carmina.

Ter tria sunt septem, septem sex, sex quoque Ioseph tres sunt
Langium in
Ocho dant quatuor, quatuor faciunt tibi septem;
elementali
Hæc bene si n V Mers, faciunt tibi milia quinquem.
Mathema-
Quæ omnia sunt vera stando suppositioni ma-
rica pag.
teriali; nam Ter-tria sunt septem litteræ; &c.
144.
Hæc arte multa carmina pulchra circumferuntur, quæ quia materialis suppositio rarior est, magis placent. Hæreticum censeretur hoc carmen, ni materiali suppositione salvaretur; nimirum,

Lucifer Infernus sine te est,
non est tamen Aether.
Ubi, quia *Infernus* est vox, quæ caret littera T, quæ *Aether* non caret; nihil Lucifero dicitur, quod verum non sit. Huic simile est illud,
Quid fers in currum? Recidas Es syllaba tantum
Et plenum currum carnibus ipse feram.
Et etiam illud,
Carbones sine hoc comedis quandoque pullum,
Et metrum sine te sepò pulla bibis.
Carbones

Carbones enim sublato BO fiunt carnes; & Meritum sublato T, fit meritum.

Pronuncio igitur suppositionem, acceptionem, & significationem sumi potentia & actu, aut etiam actu primo & secundo; nec aliter posse aut solere inveniri discrimen, quam si alteram vocem actu primo, alteram secundo sumamus. Sed qui hoc modo procedere voluerit, etiam inter hominem & animal rationale realem distinctionem inveniet: vox enim homo, & vox animal rationale realiter distinguuntur.

De temporum Ampliatione & Præcisione.

XXIV.
Amplia-
tio.

Ampliatio est extensio termini ad maiorem significationem, ut cum dicimus est, & intelligimus præteritum, præsens, & futurum. Idem enim est dicere, *Expetit immensus semper avarum opes*, ac *avarus expetit*, *expetit*, & *expetet*. Huc pertinent omnes Propositiones, quæ in materia necessaria & propria; ut *Homo est animal*, *Homo est risibilis*, nullum enim est tempus (præteritum, præsens, futurum) de quo non verificetur illud est.

Præcisio,
sen Ab-
stractio.

Præcisio est quædam abstractiva ampliatio; quæ videlicet tempus verbi præcinditur à quando, ita ut non jam significet præsens, præteritum, futurumque, sed aliquid commune præteritis, præsentibus & futuris.

Tempus
indetermi-
natum, seu
abstractum.

Tempus sic præcisum erit tempus indeterminatum, quo carent Latini; ne disputare incipiam, quam vim habeant Aoristica seu tempora indeterminata apud Græcos.

Verbum igitur Ampliatum illud est, quod quocumque tempore ponatur omnia pervadit tempora, ut cum dicimus, *Deus vivit*: hæc enim positio ampliari debet ut significet, *Deus vixit, vivit, vivetque*.

Verbum præcisum à præterito præsentibus & futuro abstrahit, & in singulis verificabile est; ut cum dicimus, *Creatura, quæ est in aliqua differentia temporis, est obiectum scientiæ visionis*: ubi illud primum est (quidquid sit de secundo) sumitur præcisivè, non pro præterito, præsentibus, aut futuro determinatè, sed pro tempore quodam aoristico, quo carent Latini, & habere deberent aut fingere, ne in tortricas & latebras quotidie inciderent.

Hunæus, & cum ipso nonnulli, his temporum aut considerationum differentias adiungunt alias duas; nimirum,

Possibile
& obiecti-
vum.

Esse possibile, seu non repugnans.

Esse intelligibile, seu obiectivum.

quas nullo modo excludere poterit, qui voluerit subtiliter philosophari at illas nos ad essentialem considerationem reducimus: de quâ inferius. PONAMUS aliqua exempla, ut omnes istæ temporum & considerationum differentiarum melius & clarius innotescant.

XXV.
Exponitur
Atinia
lex.

Petis primò, Quo sensu accipiat illa perverusta lex, cui Atinæ nomen; scilicet, *Quod subreptum erit, ejus rei æterna auctoritas esto*. Sic P. Nigidius & Q. Scævola: quorum verba Grammaticus quicumque intelligeret de furtis futuris tantummodò, at A. Gellius ampliatione uti-

tur, & ad omnia tempora extendit; putatque illud erit, esse præteriti, præsentis & futuri, & ad Legislatorum mentem, *In rem, quæ subrepta fuit, est, & erit æternam auctoritatem esse*. Quæ lex non est præceptiva, sed definitiva; quia stando iuri prout naturæ, nulla datur rei alienæ præscriptio: imò sunt iuris humani. nec rei subreptæ datur præscriptio iure humano saltem Canonico: quoniam possessor malæ fidei nullo præscribit tempore ex Reg. 2. in 6. An semper & quidem fur semper est possessor malæ fidei. Consultò illud saltem posui: sunt enim multi Authores, qui ad præscriptionem civilem nullum omnino titulum, sed solam tanti aut tanti temporis possessionem requirant: & dari aliquam præscriptionem Canonicam sine titulo suo loco clarissimè ostendam.

XXVI.

Cognoscis Ampliationis virtutem usumque, & idè iam instructior latè aliqua testimonia intelligis. Illud Christi apud Matthæum, *Videte, ne contemnatis unum ex his pusillis*. Dico enim vobis, quia Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est, Ampliationem requirit; nam Angeli viderunt, vident, videbuntque faciem Dei, qui fuit, est, & erit in cælis. Hoc sensu intelliguntur multa Axiomata, quæ omnia tempora possunt & debent percurrere: talia sunt, *Veritas odium parit*. *Obsequium amicos conciliat*. *Omnis homo sive desiderat*. *Omnia vincit Amor*, &c.

Petis secundò quo sensu intelligatur verbum in definitionibus, ut cum dicimus, *Homo gibile, seu est animal rationale, Equum est animal biennale*. Respondet illud est non pertinere ad existentiam, quia etsi annihilaret Deus omnes homines, & nemo existeret, adhuc hæc definitio, *Homo est animal rationale*, esset vera. Assero tamen illud est pertinere ad esse essentia (quod obiectivum & intelligibile nuncupant) & connexionem prædicatorum essentialium concernere: non enim Homo potest intelligi, quin animal rationale intelligatur; nec Triangulus, quin concipiatur figura trium angulorum & laterum.

Scio esse aliquos, qui verbum definitionis amplè intelligunt, voluntque hanc propositionem, *Leo est animal rugibile*, æquivalere huic, *Leo fuit, est, & erit animal rugibile*. Et probant; quia hæc propositio est æternæ veritatis. At ipsi idè errant, quia æternam veritatem non capiunt. Dico igitur æternam veritatem sumi posse positivè & negativè. Positivè, ut si dices, *In omni tempore, ab æterno, & in æternum, fuit, est & erit Leo, qui sit animal rugibile*: quæ propositio est falsa; non enim ante Mundi creationem fuit Leo, nec erit post excidii diem: negativè autem, ut si dices, *In nullo tempore, præterito, negativo, præsentibus, aut futuro, etsi ab æterno & in æternum procedamus, fuit, est, aut erit Leo, qui non sit animal rugibile; aut Triangulus, quin habuerit tres lineas*. Et resolvō cum Definitiones rerum creaturarum æternæ veritatis dicuntur, agi de æternitate negativæ, non de positivæ. Et notari volo easdem eodem sensu quo sunt æternæ, esse etiam immensæ veritatis, *Nullum enim est dabilis locum, ubi sit Leo, qui non sit rugibilis; aut Triangulus, qui non habeat tres angulos*. Hæc omnia volui intelligi de rerum creaturarum Definitionibus, quoniam, si ad Divina veniamus, grandius loqui debebimus;

Propositio-
nes æternæ
veritatis.

Æterna
veritas po-
sitiva.

Propositio-
nes immen-
sæ verita-
tis.

Quomodo
accipia-
tur, est, in
divina,

mus, hæc enim propositio, *Deus est* *Eni à se*, est æternæ & immensæ veritatis negativæ, est etiam positivæ: illud *est* pertinet ad esse essentia, & ad esse existentia, & ampliationem postulat infinitam: quia in Deo Essentia existentiam includit, quidquid enim non concipitur existens, non est Deus.

Componitur facta Pagina & Ecclesiastica verba. Petistertid, quo sensu & tempore capi debeant verba in his propositionibus, *Peccatores non exaudis Dominus*, & *Peccatores te rogamus audi nos*? Respondeo, priorem sententiam esse ex Joan. 9. 31. posteriorem ex litanis Ecclesiæ, quas Lutherus reprehendit, quasi Evangelicæ litteræ adversarias. Addo peccatores esse, qui peccarunt; quorum malitia, si per ampliationem ad tempus etiam præsens extendi intelligatur, veri sunt Ioannis verba; peccatores enim impenitentes, & qui actu etiam peccant, non exaudiri Deus. Sed de his non agit Ecclesiæ, nos enim, qui nos fatemur fuisse peccatores, & sumus qui peccavimus, non sumus peccantes, sed penitentes, & exaudiri à Deo confidimus, & veniam culparum speramus. Hinc

Metretices Scribae & Pharisei præcedent. Quomodo intelligendum. PATET, quo debeant modo intelligi illa verba, *Metretices præcedent vos in regno celorum*, Matth. 21. 31. Debent enim poni duo tempora, alterum pro peccato, & alterum pro præcedentia, neutrumque ita debet ampliari, ut permeet alterum. Sensus enim est, *Multa*, quæ nunc sunt metretices, agens penitentiam, & præcurrens vos Scribae & Pharisei, qui adulterati Scripturæ, & penitentiam non agunt.

XXVII. De incipiente & desinente verbum. Petis quartò, quæ sint tempora in his propositionibus. *Motus incipit*, *Motus desinit*: *Petrus demolitur domum*, *Navem Ambrosii fabricatur*. Et respondeo esse duas sententias de compositione continui. Si illud dicatur componi ex indivisibilibus, dabitur primum & ultimum mutatum esse; & cessabit quæstio: si ex partibus semper divisis, hæc positio, *Motus incipit*, æquipollebit huic, *Nunc non est motus, sed immediate post erit*: & hæc *Motus desinit*, huic, *Nunc non est motus, sed immediate antè fuit*: Sed hoc pendet à doctrina de inceptiōe & desinēte quam trademus in Physicis. Hæc autem positio, *Petrus demolitur domum*, æqualebit huic, *Petrus demolitur id, quod nunc est, vel antè fuit domus*; & hæc, *Ambrosii fabricatur navim*, huic, *Fabricatur id quod jam est, vel erit navis*. Nam domus diruta non est domus; & navis incepta non est navis. [Nota tamen hæc easdem propositiones in sensu morali omni difficultate carere: quoniam longitas temporis aut operationis morales cum unito tempore physico componi poterit. Hæc enim propositio, *Nunc incipio gubernare*, postunum aut alterum mensem regiminis vera est. Ergo nunc pro qualitate materiæ & vario hominum iudicio, si mores spectemus, laxius aut strictius sumi potest. Hinc patet, quo debeamus modo in cæteris philosophari.]

Præter hæc tempora adhuc datur aliud apud Hebræos, quod Conversum vocari poterit, & à γ conversivo regitur, ut ἵππος Iomer dicit ἵππος? Vaiomer & dicit.

Caramellin Grammat. Audax.

Mutantur futura in præterita; & contrā; & hoc in libris Prophetarum præcipue; ut innotescat tantam scientiam illis fuisse divinitus infusam, ut poruerint æquè certò futura, ac nos præterita, siqua exactè scimus, solemus recensere.

De Restrictione.

XXIX. Quod sit restrictio. Et si coarctatio termini à maiori ad minorem significationem, contingit cum termino additur Epitheton contrahens in recto aut in obliquo, ut conspicitur in his propositionibus, *Homo iustus salvabitur*; *Animal rationale intelligitur*; *Corpus album distingat visum*; *Equus Petri vocatur Zephyrus*. In quarum primâ vox *Homo* non supponitur pro omnibus hominibus, sed pro iustis. In secundâ *Animal* restringitur & significat solos homines. In terciâ *Corpus* contrahitur ad album. In ultimâ *Equus* non quemcumque significat, sed illum unicè quem habet Petrus.

Prædicant vi. Etiam subiectum ab ipso prædicato restringitur, ut cum dicimus, *Aries est constellation*, *Hic leo est marmoris*, *Serpens Moysis fuit æneus*. Unde suboritur Axioma Logicum, *Talia sunt subiecta, qualia permittuntur à suis prædicatib.* Et ratio est, quia omnes voces multa significant potentia, indigentque determinatione aliquâ, ut hoc significant potius, quàm aliud.

Quæque terminum restrictum & determinatum, plane Determinationes five cohercant afficiantque terminum restrictum & determinatum, five de eo verificentur, in quinque possunt classes dividi; aliæ enim sunt Restrictæ, aliæ Dilatantes, aliæ Explanantes, aliæ Alianantes, & aliæ tandem Diminuentes. Singulas sic exponunt Doctores.

RES RINGENTES sunt, quæ revocant & contrahunt vocis significationem ad pauciora quàm vox per se posita complecteretur: ut in superioribus exemplis accidit. Et hæc solæ ad præsentem locum pertinent.

DILATANTES, quæ vocem latius, quàm per se pateret, extendunt: ut nomen *Mundus*, in hac assertionem, *Pierque Mundus (magnus parvus) proprius, iisque analogis elementis componitur*. Vox enim *Mundus* propriè Macrocosmum denotat, & tamen in hac propositione etiam Microcosmum significat. Hunnæus ponit hoc exemplum, *Adolescens laborum magnitudine & diligencia assiduitate ad summam eruditionem pervenire potest*. Et asserit dilatarum verbum *potest*. Sed ego hanc dilatacionem non percipio, nam latius patet *potest* ut sic, quàm *potest* ad eruditionem contractum.

EXPLANANTES, quæ neque contrahunt significationem, neque dilatant, sed eam explicant atque declarant, ostendendo rei significationem proprietatem aliquam: ut *Opas ephippia bos piger*, adiectivum (*piger*) proprietatem boum significans, indicat bovem animal esse tardum & ignavum. Hinc patet explanantes particulas debere cum re, quæ explanant converti, aut saltem non patere strictius, nam si detur aliquis bos, qui non sit piger, illud Epitheton non explanat, sed restringit, & contrahit.

B.

ALIB.

ALIENANTES seu distrahentes, quæ protus evertunt propriam vocis significationem, & ad aliam rem comprehendendam audientis mentem abducunt; ut (*pius*) in hac oratione, *Vidi Ciceronem pius*; ubi accusativus (*Ciceronem*) pro solâ picturâ accipitur, quæ omnino non est Cicero. Alia igitur Translatio vocatur à Græcis Μεταφορά, & definitur esse translatio termini à propria ad impropiam significationem. Et est figura Rhetoribus valde communis.

DMINUENTES, quæ vocem accipi cogunt pro iis, quibus sua significatio imperfecte admodum convenit: ut (*secundum dentes*) in hac enuntiatione, *Ethiops est albus secundum dentes*. albedo enim tam imperfecte *Ethiopi* convenit, ut (*albus*) per se nequeat de *Ethiopo* verè dici.

Regula Omnes istæ Determinationes uni & eidem *memoratur dignissima.* Regulæ universali possunt subiaci, si pronuntiamus hoc Axioma, *Quodcumque vocabulum, cui additur determinatio, pro omnibus & solis illis accipitur, quibus cum eadem determinatione sumptum, verè potest tribui*: ut cum dicimus, *Omnes principes, qui tyrannidem in suis subditis exercent, Deo & hominibus abominabiles esse*; non omnes complectimur principes, sed eos dumtaxat, qui iniquo & crudeli dominatu suos subditos opprimentes, rectâ ratione, & sanctis legibus repudiatis, omnia pro sua libidine gerunt.

De Restrictione mentali.

XXX. *Quando contingant restrictiones mentales.* **P**Ræter restrictiones, quas voces & circumstantiæ adiacentes apponunt, etiâ ipsa nonnunquam mentali restrictione limitantur; quando scilicet, qui verbum æquivocum audit, tali est præventus præiudicio, ut non maneat indifferens ad alteram interpretationem. Rem exemplo dilucido. Si dicas, *Malum Medicum*; duo intelligere poteris; nimirum, vel malum è Citreorum genere præstantissimum, quod idè dicunt *Medicum*, quod medicinale & saluberrimum existiment: vel medicinæ professorem empiricum indoctumque. Sed utrum debebo intelligere? Penes circumstantias & particulas consignificantes prudens & publica discretio est; at nonnunquam esse poterit penes mentalem restrictionem privata. Firmabit hanc Resolutionem I. Baptista Ferrarius S. I. qui libro II. *Hesperidum*, qui de malorum Aureorum cultura & usu, Cap. xx. pag. 171. hæc habet. Hoc demum præconium Citero Malo, beneficium innumeris admoniti, debeamus: Vnum Potum ad omnia se generis humani commodare temporare. Attamen inventus est, qui medicum malum, saluti humana medicatissimum sibi vehementer incommodare existimat. Is erat medicus, sed malus, nempe multa vocis & nullius mentis circulator. Factum igitur aliquando ut in officinâ medicamentariâ hoc egro præscriptum à Medico legeret. Recipe carnes mali medici, deq. sua Carnificinâ medicinam concinnandam interpretatus, crederet se, vel Pilo cundendum in pilulas, vel pralo promendum in positionem, deinde migratione corporis minus in aliud, quæ nec Pythagora in mentem venerit, aut Esculapium aut poculentum ad alvum ducendam deprecari.

Studii labor hac hispidior levatur.

dum ac deniq. pro beneficio effusissimo ingratiam sibi vicem reddendam quod infalici exitu, cicethius non medico sed medicina dignum sepulchrum esset habiturus: quare in summâ trepidatione prudens à pedibus confilium & auxilium cecit, nempe fugam, cum se malum medicum esse scires, & quidem eo præsertim nomine malum quod malum medicum esse nescires.

Hæc Ferrarius; sed quia eandem Historiolam quidam apud eum non ignobilis Poëta carmine fuit complexus, placuit has paucas lineas addere.

*Caram anhelum Plenus & Chiron senem
Agryta Plenus, arte Chiron maximus.
Chiron inbet de carne mali medici
Sepiasiarum parare pharmon.
Lestâ sibi dâ illic in pedes se conicit
Agryta, se poti ratum medicum malum.
Sic arguit sua quomque conscientia:
Sic ipsa sese prodit ignorantia.*

Conscientia via.

De Ironiâ.

Figura communissima est, quæ orationem in oppositam sententiam transfert. Sed quomodo cognoscere quis poterit, an seriò aliquis, an verò loquatur ironicè? Calepinus. *Ironia figura est in pronuntiatione vim omnem habens, quam nos vel dissimulationem, vel irrisionem dicere possumus; cum scilicet pronuntiatione ipsâ nos diversum ostendimus significare ab eo, quod verba ipsa videntur sonare.* Eiusmodi est illud Iunoni apud Virg. 10. *An. ne ad calamum, an ad linguam pertineat?* *Enid. Me duce Dardanius Spartam spoliavit adulter.* Si hoc verum, sequeretur calamo ironiam committi non posse, linguâ posse; nam pronuntiationis vis & tonus (nam in istis consistere dicitur) non ad calamum, sed ad linguam spectat. At nihilominus etiam ironici calami dantur, & tametsi muti, sciunt ab ironici seria distinguere. Et hoc ipsum multifariam multisque modis. Iuvenalis duas contradictorias positiones admittit, & cum id seriò fieri nequeat, alterâ ironicè dici, manifestum est. Sic inquit;

Nullum Numen abest, si sit prudentia, sed te

Nos facimus Fortuna Deam caroloque locamus.

Dico igitur illam esse positionem ironicam, quæ contradicit toti contextui, & tamen dicitur ab homine, qui sententiam non mutat.

Reperiri non solum in Libris profanis, sed etiam in sacrâ Paginâ (ensum ironicum certum est: falsum verò reperiri frequenter. Hic locus manifestus est. Fecit quoque Dominus Deus Adæ & uxori eius tunicas pelliceas, & induit eos. Et ait; *Ecco Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum & malum.* Genes. 3. 22. Deus enim ironicè urget verba illa Serpentis, Nequaquam moriemini: scitis enim Deus, quod in quo cumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut Dij scientes bonum & malum.

Nostri ævi Hæretici contendunt esse ironicâ hæc verba. Et ecce unus accedens ait illi. *Magister bone, quid boni faciam, ut habeam vitam æternam?* Qui dixit ei. *Quid me interrogas de bono? Unus est bonus, Deus. Si autem viam ad vitam ingredi, serva mandata.* Matt. 19. 16. putant enim esse impossibile servare Decalogum. Falluntur tamè, quia recte Christo ibid. vers. 26. *Apud homines hoc impossibile est, apud Deum autem omnia possibilia sunt.* Unde Concilium Tridentin. ca. Deus impossibilia non inbet, sed iubendo.

XXXI. *Quid sit & quomodo cognoscatur possit.*

An. ne ad calamum, an ad linguam pertineat?

XXXII. *An Deus loqui possit ironicè.*

An solus Deus sit bonus? præcipi, id quod est impossibile.

15

22

In die S.
Michaelis.

In sempiterna secula.
Gloriam Patri melodis
Personarum vocibus:
Gloriam Christo canamus:
Gloriam Paraclyto:
Qui trinus & unus Deus
Existat amen secula.

Ubi rigor Grammaticæ significare videretur Christum cum Patre & Spiritu Sancto fuisse natum, aut etiam surrexisse à mortuis: aut tandem Spiritum Paraclytum esse trinum & unum; & tamen hic rigor non curatur, ubi intentum authoris prodit ipsa devotio; primæ enim periodi sensus est iste, Domine qui natus es de virgine, Tibi cum Patre & Sancto Spiritu gloria fit in sempiterna secula. Secundæ iste, Domine, qui surrexisti à mortuis, Tibi cum Patre & Sancto Spiritu gloria fit in sempiterna secula. Quia sensus pervi in litera difficili cantabatur quotidie in Ecclesia, Urbani VIII. curâ (studio etiam) prima periodus fuit sic correctæ:

Iesu Tibi fit gloria,
Qui natus es de Virgine:
Cum Patre, & Almo Spiritu,
In sempiterna secula.

Sed adhuc videtur laborare Tetrastichum, & huius correctum quoad metrum, non quoad sensum. Hanc ob rem alij scripserunt

Iesu Tibi fit gloria,
Qui natus es de Virgine:
Sis & Patri, & Paraclyto
Per sempiterna secula.

Secunda periodus feliciter fuit correctæ ab Urbano; legimus enim in emendatis Hymnis:

Deo Patri fit gloria;
Et Filio, qui à mortuis
Surrexit; ac Paraclyto
In sempiterna secula.

Difficilius erit tertiam ad sensum clarum & verum reducere: nam illud qui ad quem refertur? Putarem referri ad omnes tres personas, & legendum esse *exstant*, & non *exstat*, hoc est, sunt & si hoc semel dicatur, nullam difficultatem remanere.

In hymno, qui in Transfigurationis solennitate concinitur, omitti poterit æquivocatio: illa enim verba,

Gloria tibi Domine,
Qui apparuisti hodie,
Cum Patre & Sancto Spiritu
In sempiterna secula.

XXXVIII. videntur Christo, cum Patre & Spiritu Sancto dare gloriam: & videntur significare Christum cum Patre & Spiritu Sancto hodie apparuisse. Et hic secundus sensus omnino rejiciendus non esset: quoniam apparuit Christus candidus ut nix, pulcher ut Sol. Apparuit Pater sub specie nubes obumbrantis dicentisque, *Hic est Filius meus*

dilectus, in quo mihi bene complacui. Spiritus Sanctus non fuit visus, nempe à discipulis, qui ut audierunt Patrem, ceciderunt in faciem suam & timuerunt valde. At Patris æterni vocem non caruisse visibili Spiritus Sancti præsentitiâ fortè posset evincere Christi baptismus, nam aperti sunt celi, &

vidit (Ioannes Baptista) Spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super ipsum; Et ecce vox de caelo dicens, Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Et, si res bene examinetur, duplex est Christi Domini transfiguratio: activa videlicet, & passiva: passiva contigit in Tabor; [nam aperuit Dominus coram electis testibus gloriam suam, & communem illam cum cæteris corporis formam tanto splendore clarificat, ut & facies ejus solis fulgori similis, & vestitus candori nivium esset æqualis] ut loquitur S. Leo Papa Serm. de Transfiguratione Sancto Evangelistæ. Activa contigit in Iordane; ibi enim instituit Sacramentum Baptismi, in quo aquæ supra naturæ vires operatur, moraliter aut realiter (hoc enim non curo impræsentiarum) producant gratiam iustificantem. Quod si non possit probabiliter dici omnes tres personas in Tabor, sicut in Iordane, apparuisse; ad Emphyreum recurrendum est (eò enim nos deducunt sempiterna illa secula, quæ ultimo versu concluduntur) ibi enim hominibus lumine gloriæ imbutis omnes tres personæ revelantur.

Videtur placuisse Urbano VIII. æquivocatio præcedentis Tetrastichi, quoniam cæteris correctis eam reliquit, cum scripsit:

Iesu Tibi fit gloria,
Qui se revelas parrulis,
Cum Patre & Almo Spiritu
In sempiterna secula.

Non enim erroris argui posset, qui diceret Christum, cum Patre & Spiritu Sancto se revelare nobis per fidem, spem, charitatem, & gratiam: beatis, per gloriam.

De Æquipollentiâ, Translatione, Periphrasi,
Paraphrasi, Circumloquutione. Commentario, & Epitome.

Æquipollentiâ est duarum Propositionum æqui valentiâ, ut cum dicimus, *Aliquis homo est animal*, Nonnullus homo est animal. Et quidem de æquipollentiâ Simplicium & Modalium in Logicâ speciales Regulas daturi sumus. Si hæc ipsa æquipollentiâ in duabus diversis linguis sit, dicitur Traslatio, Versio, & Interpretatio, ut cum dicimus, *Aliquis homo est animal*, & *Algun hombre es animal*. Sunt enim duæ & æquivalentes propositiones; at quia altera Latina & altera est Hispanica, alterius altera interpretatio est.

Periphrasis, Paraphrasis, Circumloquutio, nisi nimium esse velimus Critici, tria sunt nomina & una res. Hacteste Quintiliano lib. 8. c. 6. utimur, cum illa, quæ brevius dici poterant, uberius explicamus. Sed hæc ipsa ubertas non debet esse superflua & ieiuna, quia ut bene idem Author lib. 10. c. 5. affirmat, Paraphrasis non est interpretatio mera, sed circa eisdem sensus æmulatio & certamen. Et omnino fugiendæ sunt intemperstæ & nimis digressiones, sunt enim qui in suis Commentariis nihil non tractant, nisi solum quæ debent. In eos optime iunior quidam Poëta.

Ista Paraphrasis est quasi circulus actus in orbem
A centro ad circum linea textus hic est.
Tangit enim extremas diametri circuli oras,
At centrum nullâ tangere parte potest.

Para-

Paraphrasis igitur brevis, quæ nihil necessarium omittit, nihil superfluum edidit **Commentarius** vocatur, unde Cicero in Bruto. *Non est oratio, sed quasi capita rerum Commentarium.* Sic etiam Commentarij Cæsaris dicuntur, quos *ἐπιμνησίδας* Plutarchus nominat. Quod si Commentarius textum ad Compendium reducat, **Epitome** & **Breviarium** vocabitur.

XL. *An contemni illa debeant, quæ de æquipollentiâ scribuntur.*

[Merè Grammatica sunt opinione aliorum, quæ de æquipollentiâ tradi solent: An idèd contemnenda aut ignoraunda? Imò quia Grammatica sunt, debent scribi à Dialectico, ne Grammaticam nescire dicatur. O quot essent logomachiz in Scholis, si æquipollentiâ ignoraretur! ð quot nominales quæstiones, si non conveniremus in significatione vocabuli! Non igitur parva dicenda sunt, sine quibus non possunt consistere magna.]

*De AEquivocatione, Analogia, & Vni-
vocatione.*

NOMINA *Æquiva* dicuntur *quorum* *nomen* est commune, ratio verò significata est omnino diversa: ut *Canis*, *Aries*, *Equus*. Vox *Canis* communis est, lattrabili, marino, cælesti, & archiætonico. *Canis* lattrabilis est nota animantis species, à fidelitate commendabilis: marinus in oceano Zelandico frequentissimus, facili negotio cicuratur: cælestis est quædam stella à qua & canicularis dies dicuntur: archiætonici canes vocantur supereminentes illi lapides qui protuberant, ut muræ sequenti continentur. SIC ETIAM *Aries* vox est communis gregario, cælesti, & militari. Gregarius sic à grege dictus, qui ovium pater & magister vocatur; cælestis, est imago alticoma in principio Zodiaci: militaris, est machina (quam Cathagenenses in Gadium oppugnatione invenerunt, teste Vitruvio *lib. 10. cap. 19.*) evertendis muris & portis prosternendis apta. TANDEM vox *Equus* convenit hinnabili & Trojano. *Equus* hinnibilis notum animal est; Trojanus verò, sic dictus quod in obfidione Trojanâ inventus, postea multos muros everterit ipse, qui aliàs *Epæus*. Vide Plinium *lib. 7. cap. 56.* Multa de equo Trojano fabulantur Poëta, quos omnes de hoc *Epæo* equo eloquentissimus *Ericius Puteanus* in dissertatione de fulmine *Langreniano* intelligit.

*Id nomen
equivocum
aliquid
ante expo-
sitionem
significet?*

Dicitur ratio significata esse omnino diver-
sa, quia nomen æquivocum nihil omnino si-
gnificat quousque ad significationem deter-
minatam contrahatur. Contrahitur tamen
bifariam; nempe epitheto, vel prædicato. Epi-
theto quidem, cum ex parte subiecti aliquod
adiectivum adiungitur quod auferat æqui-
vocationem, ut cum dicimus *Equum hinnibile est*
substantie: prædicato autem ut cum dicimus
Equum est machina militaris, illa vox *Equum* de-
terminatur à prædicato, ut in hac propo-
sitione non jam hinnibilem sed Epzum signi-
ficet.

CERAMIC'S GRAMMAR. ALEX.

Æquivocum subdividitur in æquivocans, & æquivocata. Illud, est ipsum nomen quod vocatur æquivocum; hæc sunt illæ res quæ hoc nomine possunt significari.

UNIVOCA dicuntur, quorum nomen est ^{UNIVO-}
commune, ratio verd per nomen significata est ^{CA.}
minime eadem, talia sunt Homo, Vivens, Sub-
stantia. Non solum nomen Homo, Petro,
Joanni, & Francisco commune est, sed
etiam ipsa res hoc nomine significata.

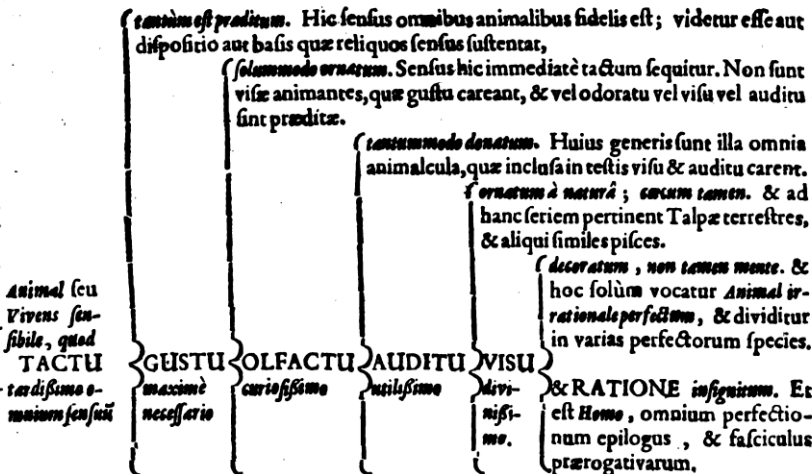
ANALOGA definiuntur, *quorum nomen est commune, ratio vero significat a nec est omnino eadē nec omnino diversa*. Hæc Aristoteles putavit esse etiam æquivoca; aliqui ad Univoca reducunt; alii malunt esse seriem intermediam. Dividuntur Analoga in Transcendentia, Inæqualia-intensivè, & inæqualia extensivè, & Extrinseca.

trinfeca. Prædicatum transcendens illud est, quod dicitur de ultimis formalitatibus & differentitiis, ut *Ens* si sumatur participialiter aut adjective quoad omnes formalitates, & alia adjective in sua serie. *Analogia transcendens.*

Illud afficitur analogiâ inæqualitatis in-
tensivæ, quod totum participatur ab infe-
rioribus sed non æquè perfectè. Tale esset
Animal si perfectiùs participaretur ab ho-
mine quàm à brutis. Hæc dux analogiæ
consistunt cum univocatione, quia siqua
est participationis differentia, se tenet ex
parte contractionum. Analogia inæquali-
tatis extensivæ contingeret, si ratio quæ
prædicatur, participaretur ab inferioribus
sed non totaliter: sed vix reperimus exem-
plum quo possimus hanc analogiam illustra-
re. Sit tamen exempli gratiâ dividendum
sensibile in Canem, Talpam & Halecem; sen-
sibile includit quinque sensus, & multorum
opinione visu Talpa, & Halex auditu, &
Canis neutro caret. Hæc analogia, si da-
tur, univocationi non opponitur. Tandem
cùm prædicatum, quod uni inferiori compe-
tit intrinsecè, reliqua extrinsecè denominat,
contingit analogia extrinseca. Tali inscitur
sanum, quia de animante dicitur intrinsecè,
extrinsecè de pulsu & pharmaco. Cæterùm hoc
prædicatum *Sanum intrinsecè* quod de Homine,
Leone & reliquis animalibus dici poterit, uni-
vocum est; non secus ac *Sanum extrinsecè*, quod
univocè de cibo, pharmaco, pulsu, cum aliqua
differentiâ prædicatur.

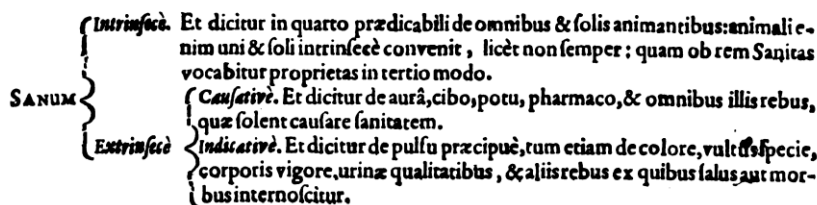
Hinc constat divisiones analogas, esse
semper univocas mediatas. Analogiam in-
æqualitatis intensivæ non admitto: Animal
enim eodem modo participatur à bruto ac
homine, licet perfectiori differentiâ in
homine afficiatur, homo enim quàm animal
non est perfectior elephante. Qui dicunt
Talpam quidem habere vîsum sed impedi-
tum, & pariformiter loquuntur de piscibus, *An sunt o-*
analogiam inæqualitatis extensivæ negabunt: *mnia bru-*
qui autem non omnia animalia quinis sen- *ta quibus*
sibus ornant sic debent categoriam for- *sensibus*
mare. *prædita?*

De anima-
lim sensu-
bus & pro-
prietasibus
lego P. Zu-
schy. Wia-
renberg.
optimi a-
mici mei
cap. 2. lib.
3. Natura-
lis Histo-
ria, ubi di-
lucide ex-
ponitur,
quoniam a-
nimantes
sensu po-
lenti, qua-
nam vero
sine capta.

Hac divisione semel positâ nulla remanet
extensivæ inæqualitatis analogia; hæc enim
nihil aliud erat quàm generis distributio in
species mediatas. Non secus tolleretur analo-

gia denominationis extrinsecæ *si sensum* (idem
de similibus prædicatis dixero) in inferiora
immediata dividatur; considera prædicamen-
tum.

Ecce iterum aliam analogiam reductam ad
purissimam univocationem. Analogata ergo
quæ dicuntur partim eadem & partim diversa,
quæ eadem nihil diversitatis includunt, & quæ
alia habent prædicatum univocum, & diversitas
se tenet ex parte differentiarum contrahen-
tium, ut constat ex exemplis positis.

Siqua asserantur Analoga, quæ non habeant
simplex obiectum prædicabile, potius æquivo-
ca à casu dicenda sunt; quia ut supponitur in
nullo conceptu conveniunt.

XLV.
Penitior
Analogia
expeditio.

Hæc dicta sint de *Analogia* ad mentem
Iuniorum: addam aliqua ad veterum mentem,
quam semper propugno & defendo, aliqua, in-
quam, ex quibus, quid *Analogia* nomine intelli-
gendum sit, liquidius cognoscatur.

Confidera Prædicamenta Entis Materialis,
& ad Moralia transi, & asserere omnia Moralia
esse analoga Physicis, quia quidquid de Natu-
ralibus Physicè dictum fuerit, idem debet de
Ethicis dici moraliter; idem de Spiritualibus
immaterialiter; idem de Divinis divinitus, hoc
est, sublati omnibus imperfectionibus.

Mine ori-
tur ratio-
nu positiva.

Hæc *Analogia* videretur illi similis quàm no-
minant *Proportionalitatis*, quæ posset diffiniri,
*Formalis duarum Entitatum concordia, differentium
ratione aliquâ transcendentali.* Quo posito dicen-
dum est esse Analoga Intellectum respectu Dei
Angeli; *Materiam* respectu formarum Natu-
ralium & Sacramentalium; *Creationem* re-
spectu productionis quæ ex nihilo fit, &
electionis; *Paternitatem* respectu adoptivæ &
naturalis; *Substantiam* respectu corporeæ & in-

corporeæ, &c. Sed de hoc uberius cum de Ente
incorporeo tractabo.

De Vocum equipollentiâ.

Postquam de *Æquivocis* & Analogis egi, XLVI.
differam de *Synonymis*, quæ cum illis sum-
mam affinitatem & etiam oppositionem ha-
bent. Est ergo *Synonymia* duorum nomi-
num æquipollentiâ: & hæc est nominum æ-
quivalentia, & à Logicis exponi solet, licet ad
Grammaticos speculativos verè & propriè per-
tineat. Agam uberius de illâ in *Logica Vocali*
part. 2. Art. 37. nunc breviter inquiri, *An omnia
nomina Divina sint synonyma?* & universalius lo-
quendo, *An omnia, quæ idem significant obiectum,
sint synonyma?* Respondebunt Assertiones se-
quentes.

Prima. *Quæ significant diversa obiecta, non
sunt synonyma.* Est omnium, certa & clara, & in
dubium revocari non debet.

Secunda. *Quæ significant idem reale obiectum
comparatum ad diversos terminos, non sunt synonyma.* De diver-
sis conno-
tatis.
Nam eadem numero pecunia potest dici *Minervæ*, *Nautæ*, *Symbolum*, *Strenæ*, *Honorarium*, &c. *Pecunia*
& tamen hæc nomina nō sunt synonyma; quo-
niam illa pecunia à diversis connotatis habet
diversas denominationes: si enim detur Magi-
stro, vocabitur *Minervæ*; si nautæ *Nautæ*; si sol-
vatur in convivio, erit *Symbolum*; si detur Ca-
lendis Ianuarii, aut alio die solenni, erit *Strenæ*;
& si favoris gratiâ, *Honorarium*.

Ter-

De diversis formalitatibus. Tertia, *Quae significant diversas formalitates eiusdem obiecti, non sunt synonyma.* Sic in Schola Scoti *Anima, Intellectus, voluntas*, non sunt synonyma; nam distinguuntur formaliter: Et in Divinis, stando communi & bonae sententiae, *Divinus & Paternus* non sunt synonyma, licet enim utraque significet eundem realiter Deum, altera vox significat unam, & altera aliam formalitatem.

XLVIII. Quarta. Quae significant idem obiectum clarius obscuriusque non sunt synonyma. Haec thesis erit utilis in illorum Scholâ, qui gradus superiores generum & specierum solum maiori & minori claritate distinguunt: pro quorum doctrinâ liberius & liquidius tradendâ & intelligendâ adnotato circa idem indivisibile obiectum posse esse plura nomina, non ad significandum res diversas sed ad significandum diversam modum idem obiectum cognoscendi.

Cum enim circa idem indivisibile obiectum possint esse diversae cognitiones, nomina aurem significant res ut à nobis cognitae, non mirum, si circa idem indivisibile obiectum plura nomina dari queant; v. g. vox *homo*, & vox *animal rationale*, ex parte obiecti idē prorsus significant in omni, nullo dempto, sententiâ, & totum quod concipitur per unam, concipitur & per aliam: cum hâc differentiâ, quod per unam concipitur clarè, per aliam confusè: ita similiter vox *animal* & vox *rationalis* respectu hominis significant quidem eandem omnino indivisibilem entitatem & formalitatem, sed cum hâc differentiâ, quod vox *animal* significat hominem, ut confusè cognitum simul cum aliis animantibus, at verò vox *rationalis* significat eundem, at clarè cognitum, & ut distinctum ab irrationali, seu à bruto. Ex quo infero, non esse bonam consequentiam, *Ego scio illud esse animal, & non scio esse rationale, ergo aliquid cognosco ex parte obiecti, & aliquid ignoro*; Sicut non est bona, *Ruficus scit Petrum esse hominem, & non scit eum esse animal rationale; ergo aliquid ex parte Petri cognovit, & aliquid non*; mala inquam hâc consequentia, quia ex Antecedenti solum inferitur, rusticum non cognovisse clarè Petrum, & ideo non scivisse illum explicare per voces

Quo modo definitur & definitio dissolvitur?

An possit aliquis scire Petrum esse hominem, & non scire esse animal rationale?

animal rationale, quae significant hominem nec utrumque, sed ut clarè cognitū, quod continetur sine ulla prorsus præcisione obiectivâ. Ita similiter, quod quis possit dicere, *illud est animal*, non verò possit, *illud est rationale*, non oritur ex eo quod cognoscat aliquid ex parte obiecti, & aliquid ignoret; sed quia non habet conceptum clarum illius obiecti, qui explicatur per vocem *rationalis*, etiam si habeat circa illud idem obiectum conceptum internum minùs clarum, qui explicatur per vocem *animal*: neque repugnat, circa idem omnino obiectum haberi cognitionem confusam, & non haberi cognitionem omnino claram, & in exemplo de albedine e minùs visâ idem omnino dici debet.

Hinc veniendo ad Divina: *Pater, Filius & Spiritus sanctus*, non sunt synonyma propter conclusionem primam; significant enim Personae realiter distinctas.

Misericordia, Iustitia, Omnipotentia: &c. *Scientia simplicis intelligentiae, Scientia conditionata, Scientia visiva* &c. *Providentia, Praedestinatio, Reprobatio*, &c. non sunt synonyma propter Conclusionem secundam: tamen enim omnia haec vocabula Deum significant: priora concedunt voluntatem & posteriora intellectum. Eadem enim Scientia Divina prout creaturas possibiles intelligit, dicitur *Simplex Intelligentia*, prout condiciones liberas comprehendit, *Media*, aut *Conditionata*: prout res existentes (sunt) in aliqua differentia temporis, *Viso*: Et eadem Voluntas, prout omnia creat, dicitur *Omnipotentia*: prout peccata punit, *Iustitia*: prout peccatorum habet curam, *Misericordia*: Et tandem Intellectus simul & Voluntas, prout Mundum dirigunt *Providentia*: prout Angelos Hominesque ad caelum dirigunt, *Praedestinatio*: prout reos impoenitentes condemnant, *Reprobatio*: &c.

Essentia & Natura in Deo duo nomina sunt, quae possunt ut obscurum & clarum exponi; & si hoc modo sumantur, non sunt synonyma: & hoc ex quartâ Conclusionē. Ceterum, si dicantur duas diversas formalitates significare (quod asserunt multi Thomistae) non sunt synonyma: & hoc ex Conclusionē tertiâ.

PARTES ORATIONIS.

XLIX. Partium orationis numerus:

Decem sunt; *Nomen, Pronomen, Articulus, Verbum, Participium, Praepositio, Adverbium, Interiectio, Coniunctio, & Pausa.* De singulis in specie tractabimus.

Hanc divisionem tamen multae nationes non admittant, omnes debent. Hebraei tres esse putant Orationis partes שם Schem *Nomen*, דבר Dabar, *Verbum*, & מלה Milla *Divisionem inducibilem*. Sed ut video Pronomina ad Nomen reducunt; & habent affixa non pauca quae fini dictionum inscribunt. Articulos ad litteras serviles redigunt; Participia in Verbis complectuntur: & tandem Praepositiones, Adverbia, Interiectiones, & Coniunctiones ad

Millas. & quia accentu periodos distinguunt, Apud notis Pausarum minùs indigent. Apud Chaldaeos & Syros olim tres tantummodò numerabantur, *SCHMO Nomen, MELTCHO Verbum, & ESORO Coniunctio*; Sed iam iuniores novis vocabulis inventis se Graecis & Latinis accommodant, considera voces sequentes.

שם	Schmo.	Nomen.
מלה	Melcho	Verbum.
חלק שם	Hlef Schmo.	Pronomen.
מלת שם	Melach Schmo.	Participium.
על מלה	Hal melcho.	Adverbium.
סר ימות	Qdoimuthiomo.	Praepositio.
אשר	Eforo.	Coniunctio.
מצריות	Metrahioithiomo.	Interiectio.
קלמשידענא	Qolo mitchaudhono.	Vox nihil significanti.
		Vul.

L.
Et apud
Latinos.

Valgus Grammaticorum hodie in lingua Latina octo enumerat, Nomen, Pronomen, Verbum, Participium, Præpositionem, Adverbium, Interjectionem, & Conjunctionem. Huic opinioni contra opinionem adhzret Paulus Conopæus, qui in Grammaticæ suæ Prologo ait. *Obstrigilatores, qui has meæ institutionis explodant, nihil moror, quia cum Hippomacho veritati, quam multitudinem adhzere malo, penitus excepti; dum præter mentem meam colloco partes orationis octo, cum revera sint decem: nam Supinum (de quo nimis supine plerique egerunt) & Gerundium, esse veras Orationis partes à reliquis distinctas, superiori faculo Venetiis docuit noster exactissima eruditionis P. M. Egidius Gravatus de orationis*

Grammaticæ l. f. 41. quo mihi loco Genitivum, Accusativum & Ablativum Gerundio casus assignavit.

Græci præter partes, quas enumerant Latini communes, habent articulum, quo multa dicunt, quæ exprimere Latini non possunt. At illos imitantur Hispani, Itali, Germani, Galli, &c. qui etiam articulis utuntur, & curiosè distinguunt, quæ apud Latinos condistingui tam faciliè non possunt.

Georgiani & Iberi addi volunt Postpositionem: at istam cum Præpositione aliz gentes confundunt: Latini enim voculas postpositivas versus, tamus, &c. præpositiones, & non postpositiones appellant.

Apud
Georgi-
anos & Ibe-
ros.

NOMEN.

LI.
An agen-
dum sit
primo de
nominis?
& cur?

Mnes seu Grammatici seu Philosophi à Nomine incipiunt: à Nomine incepit Aristoteles lib. 1. Perihermenias. Et ejus Interpretes D. Thomas ibid. c. 2. text. 1.

fic inquit, *Aristoteles primò determinat de Nomine, quod significat rei substantiam: Secundò determinat de Verbo, quod significat actionem vel passionem procedentem à re.*

Quid illud
sit

A Philosopho nomen sic definitur. *Nomen est vox significativa ex instituto sine tempore, cuius nulla pars significat separata.* Singulas particulas exponam.

An men-
tale, aut
scriptum
de finia-
tur?

Nomen quod ab Aristotele hùc definitur, nec est mentale, nec scriptum, sed merè vocale: quod in ratione Vocis convenit cum sonis nihil significantibus, à quibus omnibus differt per particulam significativam. Sed quia voces sunt effectus alicujus causæ, & effectus causam suam significat naturaliter, addit illud ex instituto, ut exponat voces esse nomina, non quæ naturaliter, sed quæ significant ad placitum. Ejus nulla pars significat separata, nimirum id quod Nomen significabat, quoniam cum dicimus *De-minus*, partes significant, sed non quod significat *Dominus*. Nec contra militat No-

An partes
nominum
significant?

men *Respublica, Equifermus*, & id genus non-nulla, sunt enim composita ex substantivo & adjectivo, & æquivalent istis *Respublica, Equus fermus*. Per illa verba, *sine tempore*, differt Nomen à verbo, quod significat cum tempore: unde voces *Hora, Dies, Mensis, Annus*, & his similes, nomina sunt, & tamet si significant tempus, non significant cum tempore; id enim verborum proprium est. Sed adhuc deberet distingui à reliquis orationis partibus, quæ etiam sunt voces significantes ex instituto sine tempore, quarum nulla pars significat separata. Hanc ob causam

Corrigitur
Fonsæca libr. 1. Instit. cap. 12. addit, *quæque adiuncto EST aut NON EST efficit orationem, quæ verum vel falsum significat.* Et quidem quidquid dicant interpretes, nisi addideris hæc Fonsæca verba, definitio etiam competet

Pronomini, Participio, Articulo, Præpositio-

ni, &c. [An verbum possit sine tempore significare, dicam inferius.]

Clarius & melius Grammatici Nomen definiunt: *Nomen est vox significationis per sestantis; habens numerum cum genere & casu, sine variatione temporis & personæ.* Quibus verbis intra Grammaticæ artis terminos nominis essentia benè exponitur. Sed tu assentiris, modò vocabulo *Nominis* intelligamus aliquid commune Nomini, Pronomini, Articulo, & Participio; quoniam hæc quatuor Orationis partes sunt voces, habent numeros genera casusque: omnes carent personis, & si participium excipias, etiam tempore. At teneo definitionem esse bonam, nec alii, quam Nomini posse competere. Quia Verbum & Participium excluduntur illis verbis, *sine variatione temporis & personæ*, illud enim habent Participia, & Verba etiam illud & istas. Per illa verba, *habens numerum cum genere & casu*, distinguitur à particulis indeclinabilibus; videlicet, Præpositione, Adverbio, Interjectione & Conjunctione. Per significationem differt à Pronomine & Articulo, quæ non ponuntur per se, sed loco aliorum.

LII.

Nominis
definitio
Gramma-
tica.

Obiectio.

Responsio.

De Nomine simplici & composito.

Sicut calamus unico ductu multas litteras representat [scribimus enim p pro per, p' pro pra; p pro pro; y pro versus; & pro Responsio, &c.] sic etiam lingua unica interdum voce multas voces. Dantur nomina Abstracta & Concreta; illa simpliciora omnino sunt, nam ab illis ista denominantur. Concretum est quod formam habitat, & subiectum habens significat; Abstractum quod formam à subiecto præcisam. *Formæ* hùc nomine intelligo omne illud, quod à subiecto quomodo-cumque habetur, & eidem dat aliquam denominationem. Concreta alia sunt substantiva & alia Adjectiva. Discrimen non benè poterit designare Philosophus, potest cum summa proprietate Grammaticus. Nomen enim, quod simul (in una terminatione

LIII.

Compen-
dia calo-
rum, &c.]

Compen-
dia vocis.

Discrimen
Concreti
& Abstra-
cti.

Item no-
minis sub-
stantivus
& Adiecti-
vus.

aut

aut diversis) tria genera habet (ut *Prudens* in una terminatione: & *Bonus*, *a*, *um* in diversis) est adjectivum: at Substantivum quod simul non habet tria genera. *Vulgus* enim exempli gratia est masc. vel neutr. non vetò masc. fœm. & neutr. simul. Et *Suber*, tamen trium generum sit, ut bene Bremenſes *Grammatici*, lib. 1. cap. 2. adnotarunt, est trium generum diſiunctivè & non copulativè. Et liquidem Bremenſium meminerò, quo illi modo Nomina definiant ſubſcribo.

Grammatica Bremenſis lib. 1. c. 2. Quid ſit Subſtantivum.

Subſtantivum eſt, inquit, quod ſine alia voce adiuncta ſubſiſtere poſſeſt: atque id eſt nomen generis uniùs aut ſummiùs duorum: idque maximè in uno ſine, ſepè etiam duobus. Et ponunt exempla: *Sacerdos* enim ab una terminatione eſt commune duùm generum; & *Hic Magiſter, Lupus, Simius, & haec Magiſtra, Lupa, ſimia*, ſub duabus. Et apud ipſos *Adiectivum eſt, quod niſi aliq̃ adiuncta voce ſubſiſtere nequit; ideoque nomen trium generum; idque vel in uno, vel in duobus, vel in tribus ſiniùs.*

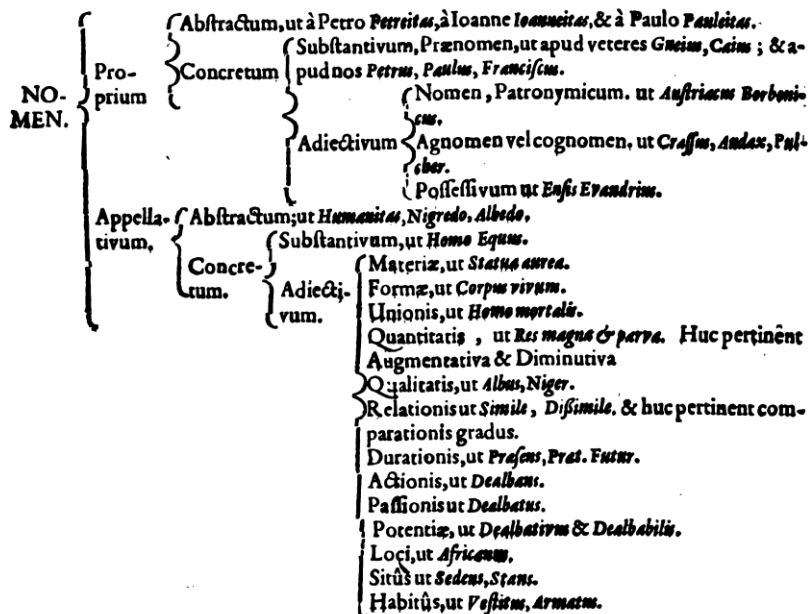
Et exempla eſſe poſſunt, *Hic, hac, hoc Felix: Hic Acer; hic & hac Acris; & hoc Acre: Hic Bonus; hac Bona, & hoc Bonum.* Sed quid eſt ſubſiſtere in his definitionibus? Eſſe ſubjectum. Ergo

Quid ſit ſubſiſtere: Subſtantivum eſt quod ſine alio adiuncto nomine eſ-

ſe ſubjectum propoſitionis poſſeſt: & Adiectivum, quod non poſſeſt. Et oſtenditur: nam cum audio *Homo currit*, quieſcit animus, nec aliud neceſſariò requirit: at cum audio *Albus currit*, ſtatim huius adjectivi ſubſtantivum inquirò, non enim accidentia aliqua juxta communem rerum curſum perſtant ſine ſubjecto.

Hinc conſtat, quid reſponderi debeat interrogantibus, utrum Adjectiva ſint vera nomina? Aſſerit Bañes lib. 1. Inſtit. traç. 10. cap. 2. negat Lalemanderius in *Apparatùs Partis*. 5. num. 6. & ego mediam ingrediens viam, eſſe nomen ſignificativum concedo: vel ſi diſtiones Græcæ magis placeant, nego adjectiva eſſe nomina categorematica, eſſe tamen ſyncategorematica aſſerim, [Scio aliquos præter *Omniùs, Nullus, Aliquùs, & Hic* nulla alia vocare ſyncategorematica: retineamus igitur vocem Latinam: nam de Græcâ inferiùs diſputabimus.]

Dixi in omni Concreto compoſitionem ſignificationum reperiri; in Concreto enim ſemper includitur Abſtractum. Et quia varia ſunt Concretorum genera placuit hoc ſyſtema ſubſcribere.

Singula paulatim explicabo.

Proprium Nomen eſt, quod eſt uniùs indivi-
dui. Et hoc clarioris intelligentiæ gratiâ nota-
tur litterâ majusculâ, ut *Ferdinandus, Franciſcus, Roma, Rhenus*. Notas nomen proprium dici,
quod uniùs individui ſolius ſit. Et inquiris,
An nomina propria habeant pluralem? Di-
cunt vulgò Grammatici non habere: & qui-
dem bene dicerent, ſi darentur nomina, qualia
dari dicuntur, nimirum, quæ uni ſoli individuo
competerent. Audi Paulum Conopæum in
Grammaticæ ſuæ Prologo. Cum Grammatico-
rum vulgò ſacer (me) enunciaviſſe, Nomen proprium
eſſe quod uni propriè convenit, ut *Auguſtinus*

Boëthius, cum tamen modo ſint plures *Auguſtini*,
quàm olim *Auguſti, Catones, Fabii, Scipiones*. Ea-
propter locuplete ſatis authoritate ſuffulciſſi Virorum,
Mulierumque nomina donavi plurali numeri liber-
tate. Improbatur? Cum Iacobo Mancino noſtra tem-
peſtatis celeberrimo Grammaticorum duce id faciam
placuit: accedat Ciceroniens antiquitas cum ſuis
Leutis, Scipionibus, Antonis; accedat, inquam,
in his minimè ſuperſtitioſa Græcorum ſchola. Ita
ille. Quid ergo? ſi nomen proprium illud
eſt quod non uni tantum convenit; & nomina,
quæ hucusque propria credita, multis conve-
niunt: ſequitur non dari propriè propria, niſi
dicamus bina vel ternaria reſtricta ad talem eta-
tem

tem locumque ita uni convenire ut nulli alteri cooptari possint. Nam licet legamus fuisse multos Marcos, multos Tullios, & multos Cicerones, non tamen nisi unicum Marcum Tullium Ciceronem illo ævo floruisse legimus: cuius nomen compositum è tribus, fuisse proprium & singulare pronunciamus.

*Abstracta
Lentulus,
Platonius.*

*Significatio duplex:
Scholastica,
& Politica.*

*LV.
An debeat
dici Hæceitas.*

*Nominis
propriæ
divisio.
Prænomen.
Nomen.
Supernomen.*

Agnomen.

Cornelia.

*Educatio
in via.*

*Restrictio
nominis à
circum-
stantiis.*

An-ne ex propriis diducuntur Abstracta? maxime, nec hoc sine Ciceronis exemplo: Quoniam à Lentulo dixit *Lentulatem*, tamen non eo sensu, quo à nobis Petreitas, Joanneitas, & Hæceitas dicuntur. Hanc ob rem debemus observare Abstracta propria sumi posse politicè & scholasticè, priore modo mores significant, unde qui Lentuli mores aut Platonis doctrinam imitaretur exactè dici posset, ebibisse Lentulitatē & Platonitatem. [Vide Phlippum du Trieu *Dialect. tract. 1. part. 1. cap. 1. art. 5. pag. 10.*]

Utitur istis etiam vocibus *Eccitas*, *Hæceitas* (non Hæceitas; unde enim illud secundum eum) quæ significat Individuationem ut sic: *Eccitas* enim diducitur ab *Eccis*, & *Hæceitas* ab *Hic*.

Nomen Proprium dividitur in Prænomen, Nomen, Cognomen seu Agnomen. PRÆNOMEN est nomen Proprium Substantivum, ut *Caius*, *Gaius*, *Petrus*, *Paulus*. NOMEN est familiæ vocabulum, & jam vocatur Supernomen, & quia multorum est, tamen videatur Substantivum, Adjectivum potestate est. Et sæpè est simplex, sæpè duplex; alii enim à familia paterna, alii à materna; & alii ab utraque denominantur, AGNOMEN quasi *Ad-nomen*, supervenit ab aliquo charactere notabili Physico vel morali. Hinc inter nostros Reges reperimus unum *Pulchrum*, alterum *Crassum*, alterum *Infulicem*, alium *Crudelem*, alioque *Invidiosum*, *Magnos*, *Liberales*, &c.

Sæpè Cognomentum unius in totius familiæ Supernomen transiit; ut videre est in hoc nomine. *Publius Cornelius*, *Scipio Africanus*. Familiæ maternæ nomen est *Cornelius*, fuit enim Cornelia uxor Sempronii Gracchi & Tiberii & Caji Gracchorum mater à Valerio laudata. Fuit eloquentissima femina, quæ & epistolas tersissimè scriptas reliquit, quarum meminit in Bruto Cicero. *Quintilianus*: Magni inter est, quos quisque audiat quotidie, quibus cum loquatur à puero, quemadmodum Patres, Pedagogi, Matres loquantur. Et probat subdicens, *Eloquentia Gracchorum mater Cornelia plurimum contulit*. Ab hac Viragine Corneliorum familia famam autoritatemque diduxit, quæ postea viros maximos dedit. Inter quos non est infimo loco recensendus Cornelius Cossus, qui cum Tribunum ageret in exercitu, Voluminium Latrem, Vejentum Regem interemit, & Jovem Feretrium iterum iterumque spoliis opimis ditavit. In ipso desideratur prænomen, quasi sub illud tempus ita esset præclarus, quod Prænominis non indigeret. Nam & hodie nostri Historiographi vocabulum multis communi illum per antonomasiam intelligunt, qui excellentior. Sic Galli & bene libros inscribunt *An Roy*, hoc est, *Regi*.

nec titulos alios adiungunt; quoniam in ipsos, qui alibi regnant, nullam autoritatem habent.

Dicitur igitur fuit, *Publius Gracchus Cornelius Scipio Africanus*; Publius nomine personali; Gracchus à Progenitore; Cornelius à Progenitrice: Scipio, quod puer parenti luminibus orbo à Scipione serviret, utuntur enim senes baculo, & bonus filius, ut dicitur in proverbio, *baculus senectutis est*, & Africanus tandem ab egregiis facinoribus actis in Africa. Ipsi Scipio cognomen fuit, at posteris suis Supernomen, nam ab ipso orta fuit Scipionum familia, quæ illo ævo potentissima & nobilissima, viros nobilissimos habuit.

Hinc patet nomina *Gracchus* & *Cornelius* De patrono in posteris esse adjectiva, aut etiam patronymica, & idem esse dicere *Publium Gracchum Cornelium*, ac *Publium orundum à Graccho & Cornelia*. Hinc patet vocem *Scipio* aliter Publico, & aliter ejus posteris appropriari; idem enim est dicere *Publium Scipionem*, ac *Publicum*, quo cum pater ut Scipione suis usus: & idem est dicere *Scipiones*, ac à *Scipione oriundos*. Ut designent hæc nomina esse adjectiva, multi è junioribus malunt illa ponere in genitivo, dixissentque *Publium Gracchi Cornelia Scipionem Africanum*, hodie enim dicunt, *Ioannem Francisci, Petrum Paulini, Theodorum Ferdinandi*, & ubique *filium, nepotem*, aut aliquid simile subintelligunt. Poëtæ sua finxerunt Patronymica, quæ non faciliè apud Oratores reperias; qui eundem *Publium Gracchidem*, & *Corneliadem* dicerent, sicut *Hectorem Priami filium, Priamidem*.

Differt Possessivum à Patronymico, quia tamen utrumque à nomine proprio diducatur, illud significat possessorem, istud progenitorem: nam *Evandrides invenis* Evandri est filius nepos-ve; & *Evandrius meus* ille, quo utebatur Evander.

Omnia nomina appellativa sunt universalis, ut *Homo*, *Equus*. Unde bene Bremenenses, *Appellativum*, dicunt, quod multis communiter convenit.

Appellativa abstracta significant res communes & universales, quæ habentur: & concreta ipsamet subjecta, quæ illas habent.

Sumitur denominatio à materia, cum dicimus, *Hæc columna est eburnea*; ille marmoreus: hic homo carnosus.

A forma, ut *Hæc corpus est vivens*, hæc materia sensibilibus & animata.

Ab unione, ut *Homo est mortalis*; constat enim incorruptibili materiæ & incorruptibili formæ, & tamen corruptibilis est: nam tamen materia prima per creationem fiat, & non possit aliter quam per annihilationem desinere; & tamen etiam Anima rationalis sit in generabilis, nihilominus homo est corruptibilis ratione unionis. Unde patet malè à pluribus Peripateticis incorruptibilitatem Cœli à formæ incorruptibilitate probari, posset enim materia adhuc dicere illud esse corruptibile ratione unionis.

A magnitudine diducuntur nomina Augment-

*LVI.
Scipionis
nominis.*

nymicu.

*Patronymica
Politica.*

*LVII.
Patronymici
&
Possessivi
differentia*

Appellativa.

*Abstracta,
& concreta.*

*Anima
rationalis
incorruptibilis.
Homo corruptibilis.
An cœlum sit incorruptibile*

De nomi-
nibus au-
gmentati-
vis, &
diminuti-
vis.

gmentativa, Diminutiva, & Blanditiva. E quibus vix alia quam Diminutiva cognoscunt Latini & Græci; carent enim Augmentativis; & Diminutivis, dum adulari & blandiri volunt, abutuntur. Omnia distinguit lingua Hispana: dicimus enim *Muchacho* Puerum; *Muchacho*, Puerum magnum; *Muchachonazo*, Puerum adhuc majorem; *Muchachillo*, Puerum qualitercumque parvum aliquo dignum despectu; & *Muchachito*, Puerum parvum, amore dignum.

A qualitate dicitur *Albus*, *Viridis*, *Calidus*, *Frigidus*; hoc est, Habens albedinem, virorem, calorem, frigus.

LVIII.
De gradi-
bus com-
parationis.

A relatione omnes gradus comparationis deducuntur. *Doctus* enim dicitur qui habet doctrinam; & qui plus doctrinæ habet, quam aliquis aut aliqui, dicitur *Doctior*; & qui plus quam omnes, *Doctissimus*. Sicut comparatio fit per gradus denotantes excessum, posset etiam per gradus contrarios; & posset etiam fingi nomen, quod significaret minus doctum; & alterum quod indoctissimum. Sed hos gradus idiomata nobis nota non habent, eos tamen exponunt per particulas *minus* & *minime*.

An juven-
tis diffe-
rentia ab ado-
lescentia.

A Quando, seu differentiis temporis dicitur *Præsens*, *Præteritum*, *Futurum*: qui longo vixit tempore dicitur *Senex*, qui mediam agit ætatem *Vir*, qui ætatem nubilem attingit, *Adolescens*, aut *Juvenis* (hæc enim duo vocabula coincidunt, juxta illud, *Latere juvenis in adolescentia sua*.) qui nondum illam attingit, vocatur *Puer*; qui nondum utitur ratione, *Puellus*; & qui nondum loquitur, *Infans*.

LIX.

Dantur etiam nonnulla nomina, quæ sonant potentiam: dantur, quæ actum; dantur, quæ actionem, quæ passionem: ut *Calefactivus*, *Calefactibilis*, *Calefactus*, & *Calefactum*.

Hispani &
Hispani-
si diffe-
rentia.

A loco diversimodè denominamur quoniam vel in illo nascimur, & dicitur *Patrius*, vel in ipso habitamus, aut actus illustres eliciamus & tunc diversas denominationes fortitur. *Calepinus* sic ait. *Qui in Hispania natus est*, Hispanus *ſcæ* dicitur; *Hispaniensis*, *ſcæ*, *qui alibi ortus in Hispania versatur*; hoc est, *qui licet in Hispania sit, non tamen in ea natus est*. Unde Hispanienses vocamus negotiatores, qui in Hispania negotiantur. Sic Hispaniensem exercitum vocabant *Romani*, qui in Hispania militabat. Quod videtur firmari posse ex *Plinio* libr. 13. *Cæsar Hispaniensi triumpho Chium & Falernum dedit; cum in Hispania bellum adversus Romanos, non Hispanos gesserit*. Si objicias ex *Cicerone* de *Nat. Deor.* *Æstus maritimos Hispanienses vel Bricannicos; & Scipionem Africanum*; respondebo æstus illos non Hispanos sed Hispanienses dici, tanquam peregrinos, & in oceano natos, & in Hispaniâ sydesim influu in vectos. *Scipionem*que non Africanum, sed Africanum dictum, quod fortè non fuerit in usu primum nomen, debueritque secundum necessarium usurpari; aut saltem, quod *Scipio* natus fuerit in Africa; mundo, aut glorie. Multi enim Principes leguntur nati in regionibus diffitis, dum eas Parentes gubernarent; & multi verè nati apud barbaros, apud

Æstus Hi-
spanienses.

Africanus
& A-
fricanus.

nos nasci famæ & gloriæ dicuntur, si apud nos inceptum clarere. Sic apud Hispanos legitur *Gundisalum bello clarum multis aliis postpositum*, quod non esset è nobilibus natus; reposuisseque adolescentem generosum, *Hominem* se habere patrem illum *Ensem*, & matrem *nati ex Flandriam*, nec scire esse suo ense apud Hispaniâ nos alium excellentiorem; nec Flandriâ regionem nobiliorem.

A situ dicimur *Lacenses*, *Solanenses*, *Stantes*, *Genus*, *fluxi*, &c.

Ab habitu *Nudi*, *Vestiti*, *Palliat*, *Togati*, *Calceati*, *Armati*, *Hastati*, *Ornati*, &c. unde *Virgilius* vocavit *Romanos rerum* (hoc est, rerum publicarum, sive regionum) *dominos*, *gentemque togatam*.

Patet igitur Abstracta esse simpliciora nomina; Adjectiva & Concreta omnia inventa, ut compendiosius loqueremur, & quæ deberent multis, dicerentur uno solo vocabulo. *Sic inveniuntur* Petrus, exempli gratiâ, quia minùs doctus est, dicit, *illum, qui habet humanitatem*; tu brevius, & eruditius: *Hominem*: Petrus, *columnam factam esse ex lapide, qui dicitur Marmor*; tu quia *Marmoream* dicis, omnia hæc dicis: Petrus *cor parva esse magnitudinis* *Antonio* dixerat; & tu reponis *corculum*: *Retulerat nives albedine esse præditas*; tu *Laconem* agis, & *albas* vocas. Addiderat illas non solum habere albedinem, sed & splendorem notabilem, & tu easdem candidas dicens, quæ ille multis, una voce complecteris. Quem Petrus, *magis doctum aliquibus*, tu esse *doctorem* asseris; & quem ille *magis doctum omnibus*, tu *doctissimum*. Putabas te eloqui cum *Nestorem* longo tempore vixisse dixerat, quem sciebat senem fuisse, & talem decuisse nominari. Dicebat olim, *ignem habere potentiam ad calefaciendum*; & jam compendium doctus *calefactivum* eundem vocat, & tandem eum, qui habet vestes ferreas, corpori artificiosè accommodatas, uno nomine *armatum*. Hæc audio, & miror, videoque quanta sit concretorum nominum energia; & quam compendiosa sit in ipsis significationis ubertas.

De Nominum Genere.

Multa accensentur Nomini; sed inter alia accidentia, Genus, Numerus, & casus notiora judicantur.

Genus est differentia Nominis secundum sexum. Sed quot enumerantur genera? à *Quæ sunt* *Conopæo* in Grammaticæ suæ rudimentis e- genera. numeratur sex: Masculinū, Fœmininum, Neutrum; Commune dum, Commune trium, Dubium: quibus addere potest *Epicærum*, Masculina dicuntur, quæ conveniunt maribus Fœmininum, quæ fœminis: Neutra, quæ illis rebus, quæ neutrum sunt. Stando igitur rigori philosophico, omnia virorum nomina deberent esse masculina; omnia Mulierum fœminina; & cætera universa neutra. Hinc essent retinenda nomina *Nomen*, *Puerum*; re- jicienda *Deus* & *Spiritus*; quia exercitiū *Domini* & *Angeli* sexum non habent. At istum rigorem philosophicum Poëtæ & Pictores mitigarunt colorum metro, & versuum penicillo.

LX.

Cur nomi-
na adje-
rent in-
veniri-
munt.

Genera
Philoso-
phica.

Genera
Poetica,
Pictoria,
& Mysteri-
osa.

IOANNIS CARAMUELIS.

24

cillo Deos, Angelos, Fluvios, Ventosque sub Virorum specie; Regiones, Insulas, Naves & Arbores sub Fœminarum, & hinc ortum ut etiam rebus inanimis sexus attribueretur. Ut semel sexum poeticum pictoriumve distinxerunt à physico, & multa habuerunt vocabula personarum sive fictarum ab Apelle, sive pictarum ab Homero, aut ab aliis, terminationes contemplati, omnia similiter desinentia pronuntiarunt congenera; & quia dixerant hæc nomina esse physice fœminina; nimirum, *Italia*,

Vnde regula generum notat

Nomina in a. Sexum Grammaticum.

Vbi Composita sunt

Nomina in us.

Nomina in um.

LXII. An venti masculini sint an arborum?

Claudia, Livia; & poetice sive pictorie hæc, *Lana, Diana, Trivia, Galetas, Flora;* omnia desinentia in A, & pertinentia ad primam declinationem sexu donaverunt Grammatico, & esse iusserunt fœminea: excipientes *Adriam* in terris, *Cometas* & *Planetam* in cœlis, quia deducebantur à Græcis masculinis *Ἰσθμιας, ὁ Πλανήτης ὁ Κομήτης* & formâ virili pingebatur & cantabatur, voluerunt esse masculinos. Progressi ulterius invenerunt hæc nomina, *Julius Cæsar, Pompeius, Cornelius*, esse physice masculina; ista *Saturius, Mercurius, Somnus, Rhœnus, Danubius* esse masculina poetice; & terminationem considerantes, asseruerunt hæc, *Sonus, Striptus, Locus, Focus*, & cætera finiti in US, quæ ad secundam declinationem pertinerent esse generis masculini. Exceperunt *Porticium, Tribum, Manum, Alrum, Humum, Vannum, Colum, Carbasum, Domum*, & pronuntiarunt fœminina, vel quod à Poëtâ aliquo sub specie Nympharum introductæ, vel quod ita voluerunt sequi regulas, ut se esse liberos etiam interdum demonstrarent. Sic progressi per singulas declinationes, sexum physicum, poeticum, grammaticumque diligenter notarunt & quia tandem multa manserunt nomina, quæ ad neutram classem (hoc est, nec ad masc. nec ad fœm.) reduci poterant, illa in tertiam specialem poluerunt, & neutra nominarunt. Voce *Mancipium, lumentum*, à manu capiendi, & à vivendo usi, neutram esse voluerunt, non enim relucebat ulla sexus proprietas aut distinctio: postea servos ancillasque vocitarunt *Mancipia*; equos, mulos & alias animantes *lumenta*, eo sensu quo sponsus sponsam, *suum cor*, & *suam etiam amorem*, non *suum cor*, nec *suam amorem* nominat. Ergo voces *Mancipium* & *lumentum* etiam pro maribus aut fœminis appellativè usurpatæ manserunt generis neutrius. Hinc animosiores protulerunt hanc legem, *Vir neutrius imago, hominum si propria demat;* & permittentes *Dinacium* & *Paganum*, &c. esse masc. & *Glycorum, Phanium* & *Eustochium*: & alia id genus propria, esse fœm: omnia appellativa in Vm; sive arborum ut *Laburnum, Ligustrum, Buxum*; sive civitatum ut *Dyrrbachium, Madritum, Toletum, Saguntum*; sive rerum, ut *aurum, Argentum, Plumbum, Lignum*; neutra fore iusserunt.

Sane in sexu seu genere physico omnes nationes convenire debebunt; quoniam natura est eadem, nec ad placitum scriptorum mutatur. At Poëtæ & Pictores in coloribus non semper conveniunt; Ventos Romani non solum finxerunt esse Viros, sed & Daemones: Hebræi contra eosque Nymphas pinxerunt, unde illi æqualem in masc. genere, & hi in fœm. Tzafuon

Boream, in fœminino nominant. *Arbores* Latini specie fœmineâ pinxerunt, virili Hispani; dicimus enim *el arbol, el Pino, el Manceño, el Peral*, cum tamen Latini malint, *hanc Arborem, hanc Pinum, & hanc Pyrum*, &c. dicere, quod carminum vi legant Nymphas plurimas in arbores fuisse transformatas. Producentur à Latinis fluvii sub Deorum & Paranymporum specie; ipsis enim in usu *Hic Danubius, hic Albi, hic Isara, hic Elmus, hic Moldavia*, qui tamen Germani sunt, *Die Donau / die Elbe / die Yser / die Havel / die Wolde / die Rode / die Elbe* / die *Regiones Urbesque* Deas esse voluit Gentilium Latinorum Theologia; testes mihi sint *Hispania, Francia, Anglia, Bavar, Brabantia, Nuremberg, Vlna, &c.* At Germani omnia hæc ad neutrum rejecerunt, dicunt enim *Das Königreich Hispanien / Grandreich / Engelland / das Fürstenthumb Bayren / das Fürstenthumb Brabant / das Nürnberg / das Elm / &c.*

Et quidem in Genere seu sexus distinctione grammaticâ magna est inter authores differentia, non solum in diversis linguis, sed etiam in eadem. In Latina ne ad alias recurrant, aliter Oratores, & aliter Poëtæ; aliter Veteres, & aliter Juniores sentiunt; unde orta est Nominum ambiguum Tabulâ, quam pueri in scholis docentur. Nam *Pinus, Cypressus, Platanus* & quædam alia olim masculina, & modo fœminina sunt. *Bubo, Specus, Cortex, Pumex, Pulvis, pedis Calx, Silex, Margo, Palampus* masculina apud Oratores; & *Animans, Volucris, stirps, Capido, Sardonyx, Onyx, Grus, Clam, Alis, Talpa, Linter, Dama, Lynx, Pans* fœminina. Et tamen Poëtæ suo jure utentes, & multi etiam Rhetores abutentes, priora nomina volunt esse fœm. & posteriora masc. Sunt & alia, in quibus ne quidem Oratores conveniunt, videlicet, *Groffus, Adeps, Atomus, Limax, Torques, Phæolus, Scrobs, Serpens, Fimio, Corbis, Dies & Rabus*.

Aliquid de genere Epicæno subjungo; scio enim præter paucos, qui profitentur eruditionem, nullos esse, qui illud intelligant & à communi & ambiguo distinguant. Cautè à Linguae peritis non *Korâ, communia*, sed *E'nikoia*, quo diffusum communia, vocantur: non enim cum communibus confundi debent. Hæc enim masculini simul & fœminini generis sunt, & sub masculino genere mari, & sub fœminino fœminellæ competunt: at Epicæna unius tantum generis sunt (masc. vel fœm.) & sub illo utrumque sexum comprehendunt. *Canis, Sacerdos*, & similia sunt communis generis, & idè dicimus, *Hic canis masculus, hac canis fœmina: Hic sacerdos vir, hac sacerdos mulier*. At *Tigris, corvus, Turdus* imò & *Homo* sunt epicæni generis, & idè dicere debem, *Hic Tigris mascula, hac Tigris fœmina; Hic Corvus mas, hic Corvus fœmina; Hic Homo vir, hic Homo mulier*, &c. Differunt epicæna & ambigua, quod hæc incerti sint generis, illa determinati, at sub uno utrumque sexum comprehendentia. Notandum verum tamen est, *Dama, Talpa, Grus, Lynx*, &c. esse simul ambigua & epicæna; quia si volumus nomine *Dama* uti in genere masculino, possumus dicere, *Hic Dama mas, hic Dama fœmina*: si in fœminino *Hæc*

Hæc *Dama mas*, hæc *Dama femina* : & sic de aliis.

LXIV. Quidam lunior. [Genus Epicænum, ait, ex hominum ignoracione ortum est : cum enim multarum animantium mares à fœminis fecerere & internoscere nescirent, vel quia res suapte naturâ difficilis erat, vel quia animantes in usu domestico non erant : siquidem *Corvum*, *Turdum* tantum dicebant, non *Corvam*, *Turdam*, nesciebant enim marem à fœminâ internoscere. Gallû à Gallinâ propriis nominibus discernebāt, quia in domestico usu erant. Sic Equum ab Equâ, Arietem ab Ove. Initio etiam marem *Columbam* appellabant, sed postquam fuerunt columbaria, coeperunt marem *Columbum* dicere, fœminam verò *Columbam*. &c.]

Hinc patet Genera, esse septem; Masculinû, Fœmininum, Neutrum, Commune duum, Commune trium, Ambiguum, Epicænumque, Hebræi multa ex his non admittunt, Bartholomæus Keckermannus *Grammat. lib. 2. c. 1.*

Genera apud Hebræos.

[Nonnulli Grammatici in quibusdam, sed tamen paucissimis nominibus, statuunt genus dubium, ita tamen ut ad commune genus ea exempla referri queant. Genus neutrum in Hebræâ linguâ nusquam reperies, nisi quod adiectiva fœminina interdû significatione æquipollent Latinorum & Græcorum neutris.] Et quidem fœmininum apud Hebræos poni pro neutro, etiam sciunt, qui Hebræicè nesciunt docti à Palmista concinente, *Vnam peti à Domino, hanc requiram*, &c.

LXV. SED INQUIRIS. An ne tota hæc generum varietas sit necessaria? An omitti poterit, aut debuerit?

Rem fateor. Mirabilis est omnium gentium consensus. Præter Ibericam, quâ utuntur Iberes in Asiâ, nulla est lingua, quam sciam, in quâ Nomina generibus non distinguantur : imò Hebræi & Chaldæi distinguunt etiam genus in verbis, dicunt enim,

Verborum sexus.

וָיִשְׁתָּבִי וְיִשְׁתָּבִי
וָיִשְׁתָּבִי וְיִשְׁתָּבִי
וָיִשְׁתָּבִי וְיִשְׁתָּבִי
וָיִשְׁתָּבִי וְיִשְׁתָּבִי
וָיִשְׁתָּבִי וְיִשְׁתָּבִי

Sed quâ id necessitate? quo fructu? **RESOLVO** igitur **PRIMO**, *Generum varietatem in verbis necessariam non esse*. Et demonstro, quia Lingua Græca, Latina, Hispana, Gallica, Italica, & multæ aliz eloquentissimæ sunt, & tamen hanc generum distinctionem non habent. **ADDO** eandem generum varietatem in nominibus non esse necessariam : & probo, quia sicut Georgiani & Iberes eloquenter loquuntur, & tamen non utuntur generibus : sic etiam omnes alii populi facere possent.

Nominum sexus.

RESOLVO SECUNDO, *Genus epicænum ex ignoracione subortum non esse necessarium*. Et ostenditur, quia aut posset in singulis animalium speciebus sexus distingui (ut præstitum in *Columbâ*, quæ epicæni olim fuit, & iam est fœminini generis) vel genera intermitteri omnino nec sexus in singulis verbis curari.

RESOLVO TERTIO, *Genus ambiguum necessarium non esse*. Patet; quia si semel Authores inter se convenirent, nemo de aliquorum Nominum genere dubitaret.

RESOLVO QUARTO, *Genus neutrum necessarium non esse*. Patet; quia si semel Authores inter se convenirent, nemo de aliquorum Nominum genere dubitaret.

Carmina Grammat. Audax.

se necessarium. Et probatur; quia lingua Hebræa magni sit, & in ipsâ præcipui libri olim scripti, & tamen neutro genere caret.

RESOLVO TANDEM, *Genus masculinum & fœmininum in Nominibus non esse necessaria*. Quod ostendo. Dantur in idiomate Græco & Latino, plurimi Nominum casus, in quibus ejusmodi non servatur distinctio; ergo sicut ibi generum discretio abesse potuit, potuisset etiam ubique, si Linguarum Inventori placuisset. Dicit Petrus, *Ego sum fortis, disces, prudens* : eadem verba repetere poterit Julia, nec in ipsis erit ulla sexus distinctio. Ergo eodem modo possemus de reliquis philosophari. **CONFIRMO**. Nomen *Prudens*, sic vario. **SING.** Non. *Prudens*. Gen. *Prudentis*. Dat. *Prudenti*. Voc. *O Prudens*. Abl. *à Prudente* vel. *uri*. **PLUR.** Genit. *Prudentum*, *vetium*. Dat. & Abl. *Prudentibus*. In his casibus nulla interlucet generum distinctio aut varietas; ergo in reliquis etiam casibus, quos omisi, poterat similiter fieri. Ergo in reliquis etiam Nominibus; nõ enim ulla datur disparitatis ratio. **CONFIRMO** iterum. Si aliter debet calor denominare Virum, aliter Mulierem, ita ut ille dicatur *Calidus*, & hæc *Calida*; cur non potius aliter ignem, aliter Aërem, aliter Animantes, aliter Mixta; differre enim specie calorem animale ab elementari, & igneum ab aëreo, & utrumque à lapideo magni Philosophi asseruerunt; at Maris fœminæque calorem specie differre nemo dixit; ergo, si ibi eadē vox retinetur, nec variatur per elementa & gradū vitæ, cur hic variabitur per sexus. **CONFIRMO** tertio. Quia, cum audio nomen *Sansum*, *a. um*. speculari & inquirere incipio, an sanctitas depēdeat à sexu. Rem esse video independentem omnino, tamque posse variari per sexus, quàm per colores, quàm per nationes, quàm per ætates. **CONFIRMO** quarto. Quia lingua mentis est interpretis & in mente nomina adiectiva generum differentiam non habent; in hoc enim syllogismo,

*Nullus homo est purpureus,
Amaryllis est homo,
Ergo Amaryllis non est purpurea.*

An calor animalis & elementaris differant specie?

*Nullus homo est purpureus,
Amaryllis est homo,
Ergo Amaryllis non est purpurea.*

Nomina mentalia carent genere.

non dantur quatuor termini, quia *purpureus* & *purpurea* lingua differunt, at nec re ipsâ nec mente differunt. **CONFIRMO** quinto. Quia Iberes in Asiâ florere dicuntur, & linguam habere elegantem & tamen nullam generum varietatem agnoscunt : ergo sicut illorum nomina carent generum varietate, nostra possent. [Vide Francisci Mariæ Maggi Syntagma de Lingua Ibericâ nuper editâ Romæ; aut etiam quæ in Tomo Liberali Ego dixi agens de lingua Ibericâ.]

De Nominum Numero.

HEBRÆUS, CHALDÆUS, & GRÆCUS tres admittunt; Singularem, Dualē, & Pluralem; primus unum, secundus duos, tertius plures significat. ut *קֵוֶאֶס*, unus Princeps vel Dominus. *קֵוֶאֶסִּים*, duo Principes vel Domini. *קֵוֶאֶסִּים*, tres aut plures Principes vel Domini.

LXVII. *Numero-rum numerus.*

Et quidem Dualē numerum non esse necessarium, Latinū idioma demonstrat, & multa, quæ in Europâ excoluntur, confirmant : carent enim Duali, nec ideo aliqua re necessariâ.

C

Sed

Sed inquiris, An-ne superflua sit singularis & Pluralis distinctio? Et respondeo assertivè. quia sicut dicimus *Nequam* per omnes numeros & genera. [videlicet, *Vir nequam, Femina nequam, Indices nequam, Pellices nequam.*] Dicimus etiam *Amatum iri* per omnia genera & numeros [nimirum, *Pronuncio Mundum dissolutum iri, extinctum iri nobilissimum Olympi Stollam: aversum iri ad boreos Globos, combustumque iri tandem plantarum universas & arbores.*] Cur non etiam alia nomina eodem modo invariata retineremus? Si numeri sint distinguendi, iuvabunt cardinalia vocabula, quæ subministrabit Arithmetica; possumus enim dicere, *Unus nequam, duo nequam, tres nequam.* Sed non scio cur illi distinguendi sint? nec cur cum dico *Hominem esse animal*, debeam potius exponere, sit-ne unus vel duo? quam sint-ne duo vel tres? tres vel quatuor? decem vel centum? Ergo sicut soleo me iuvare numeris cum volo centum aut mille exprimere, possem etiam cum unum, duos, tres, vel plures, nisi Idiomatis inventor inutiliter & spontè me inexistet in has diffinitates.

Imò nec pluralis.

De Nominum Casibus.

LXXIII.
Distinctio
recti &
obliqui.

Id, quod est, vel operatur, ponitur in recto: cetera universa in obliquo. Ex quo liquidò constat recti & obliqui accurata distinctio. Omnes obliqui Casus à prædicamentorum numero (& ordine, si velis) dependent. Existentiæ, Actionem, & Passionem, à Casibus Nominum excludo, quia ad Verba pertinent: nempe Existentiæ ad Substantivum, *Sumus, est.* Actio ad vocem activam; Passio ad passivam. Manent igitur cetera prædicamenta, quæ sic coordino.

I. Substantia,	V. Quando
II. Quantitas.	VI. Vbi.
III. Qualitas.	VII. Sim, Modus.
IV. Relatio.	VIII. Habitus, Instrum.

Et hinc Nominum Casus omnes subduco. Considera paradigma subsequens,

Qui facit?	Nominativus. Activus.
Cuius domini?	Genitivus I. Possessivus.
Cuius quantitas?	Genitivus II. Quantitativus.
Cuius qualitas?	Genitivus III. Qualitativus.
Quis facit?	Dativus. Receptivus.
Quid remisit?	Accusativus I. Actum remissum.
Quid intendit?	Accusativus II. Actum intendendum.
Relationes graves.	Accusativus III. Propositionalis.
Relationes leves.	Ablativus I. Propositionalis.
Quando facit?	Ablativus II. Temporalis.
Vbi facit?	Ablativus III. Localis.
Quo modo facit?	Ablativus IV. Modalis.
Quo instrumeto?	Ablativus V. Instrumentalis.
Quo pretio?	Ablativus IV. Pretiosus.
Cui loquitur?	Vocativus. Audientivus.

Omnes Genitivi, item omnes Ablativi sunt similes. Accusativus primus, est similis Dativo: & tamen sunt diverſi casus; quia licet non differant terminatione, differant significatione & potestate. Ablativus vocatur *Locorum proprius*: sed *Bremenſes* in Grammatica suâ etiam casu hoc Græcam linguam dixerunt. Contemplamus igitur casus singulos, & eorum significationem exponamus.

An Græci
habeant
Ablativum?

Nominativum.

Casu hoc significatur id quod intelligitur in recto, tanquam passionis aut actionis principium, *Petrus vulnerat Ioannem, Ioannes vulneratur à Petro.* Ut hoc melius intelligas annotato, Actionem & Passionem esse duas relationes diversas, & in casu præposito utramque esse inter Petrum & Ioannem, sed hoc discrimine, quod Actio inſit Petro & sit ad Ioannem, & passio inſit Ioanni & sit ad Petrum. Ubi igitur aliquæ res intelligitur esse relationis principium purum ponitur in nominativo. Consultò purum dixi; quia in hac propositione, *Clodius vidit Paulum loquentem Friderico*, Paulus est loquentis principium, nec tamen in nominativo ponitur, quia non est purum principium, est enim visionis terminus. At Clodius Visionis est principium, & nullius actionis aut passionis asseritur esse terminus, & idè in recto, & non in obliquo aut connotato debet poni. Illud participium loquentem virtute est rectum, æquivaleret enim pronomini & verbo, idem enim est dicere, *Vidi Petrum loquentem*, ac *Vidi Petrum, qui loquebatur.*

Existentiæ concipitur à multis ut intransitiva quædam actio, & idè Verbum *Est*, & similia, postulant nominativum. qui activus dicitur, quod in eo id quod agit, ponatur.

Genitivum.

Nominativum sequitur, & id nominis habet, quod casus alios generet; unde & *Cassius patrum* aut *Pater cassum* ab aliis nominatur. Petis tibi designari Dativum nominis *Pallas*, & ego, ut respondeam, postulabo mihi assignari Genitivum; quia *Pallas, dñ.* dabit *Palladi.* & *Palladi, autis.* non dabit *Palladi*, sed *Pallanti.* Genitivi tres sunt: Possessivus, Quantitativus, & Qualitativus: nam possessio, quantitas, & qualitas in hoc casu ponuntur. Rem dilucido exemplis. *Petrus est filius Pauli. Ioannes est magni corporis. Tanta molis erat Romanam condere gentem. Virgilius est summi ingenij vir: magna auctoritas apud doctos.* &c.

Genitivi possessorii significatio nota est, & compendiosa: nam si dicis, *Hic est gladius, qui pertinet ad Petrum*; brevius & elegantius ego, *Hic est gladius Petri*, ita ut totum hoc, *qui pertinet ad Petrum*, exprimitur unicâ hac voce *Petri*. Hinc dignoscitur cur & quando verbum *Sum* dicatur habere Genitivum. Cicero ad Cæcil. *Iam me Pompeii totum esse scis, hoc est, iam scis me esse, quem totum possides, obligat & devincit Pompeius.*

In aliis verbis non est ita facilis ratio; at si res bene examinetur, subluceat. Dicebat antiquus, *Tui misericordiâ agor*, & postea brevius, *Tui miseror.* Dicebat *satu iam curarum est*: & postea, *Reminiscor agor*, & tandem *Reminiscor agor*. Hinc est quod hæc Verba *Obliviscor, Recordor, Reminiscor*, & *Memini* gaudeant Genitivo vel Accusativo: Accusativo quidem, quia iubentur esse activa & transitiva; Genitivo autem, quia sunt contractions eorum; nimirum, *Oblivione agor, Recordatione agor, Reminiscitiâ agor, Memoria habui*: &c.

Verba *Interest* & *Refert* Genitivum requirunt, & hæc nomina obliqua, *Mea, Tua, Sua, Nostra, Vestra*, quorum energiam nullo est modo assequitur.

Interest.

In Iustus Lipsius, qui esse Ablativos singulares existimat, & ubique occurrant circumflectit, hoc modo, *Mea, Tua, Sua, Nostra, Vestra*. Haudit errorem ab Ambrosio Calepino, qui ait *Interest componitur ex In & Re & Est, ut sit quasi In re est. Unde Mea interest, est In re mea est. Ideoque constructur cum his ablativis Mea, Tua, Sua, Nostra, Vestra, Cuius*. eundemque errorem autoritate ingenioque in multis etiam doctos & Criticos instillavit. Pronuntio tamen *Interest* non componi ex *In & Re & Est*, nec esse ablativos, quos putant.

Ut clarius procedamus has duas phrasas admitto *In re est*, & *In rem est*, inter quas, si quis talem differentiam inveniat, qualem Iurisperiti, qui habentem ius in rem, ab habente ius in re voto cælo distinguunt, non me perferiet ad veritatem. Livius. *Quid enim in re est aliud, si plebeiam Patricius duxerit? Quid ius in rem est? & Plautus, Si tuam est quidpiam in rem*. Cæterum, cur non debeat *Interest* componi ex *Iner & Est*, non percipio. Cur debemus dicere illud *T* irreplisse, *RE* in *ER* per metathesin transiisse, si possumus simpliciter dicere, vocem *Panem* significare panem, & *Vinum* vinum. Dico igitur, quod *Iner* est *Iner*: & subintelligi semper *negotia*. Et connaturali ductu ad penitorem omnium phrasium, huc spectantium, intelligentiam venio. Hæc positio, *Inerest Regis*, deducta ad longum erit hæc, *Est inter negotia Regis*: & hæc, *Interest mea*; non tua, erit hæc, *Est inter negotia mea*, non inter tua. Ergo patebit clarè illa pronomina, *Mea, Tua, Sua, Nostra, Vestra*, non esse in ablativo singularis, sed in pluralis accusativo.

Refert remissiore significationem habet, & tamen si convertatur cum *Interest*, patebit evidenter discrimen: *Refert* enim diducitur à *Refere*, quod inter alia imitari significat. Plinius lib. e. pist. III. *Amisi filiam, qua non minus mores eius, quam os vultumque referebat*. Et Calepinus, *Constructur autem Refert cum his ablativis (accusativis, debuit dicere) Mea, Tua, Sua, Nostra, Vestra: in reliquis autem omnibus genitivum habet*. Unde concludo, hanc positionem, *Mea refert tacere*; at refert Ciceronis loqui æquivalere huic, *Negotia mea refert tacere*; at refert negotia Ciceronis loqui. Et quidem *Refere mea negotia*, minus est, quam esse inter mea negotia; videtur enim esse idem quam conducere, aut incumbere. ut si quis diceret, *Ad expeditionem meorum negotiorum conducit*, & c.

Ex dictis inferre poterimus cur accusativum & genitivum regant, *Miseret, Miserefecit, Piget, Pannet, Pudet, Tædet*; dicimus enim contracta esse vocabula, & ita compendiosè loqui, qui alias dicere deberemus, *Miseria tenet, Misericordia tenet, Pigritia tenet, Pannitentia tenet, Pudor tenet, Tedium tenet*; quam ob rem hæc oratio, *Tui tædet me*, æquipollebit huic, *Tui tedium tenet me*.

Verba æstimandi, & inter alia præcipuè hæc, *Æstimo, Dico, Facio, Habeo, Pendo, Puto*, præter accusativum rei æstimatæ, hos fere genitivos assumunt, *Magni, (Maioris) Maximi, Plurimi, Parvi, Minori, Minimi, Tanti, Tantidem, Quanti, Quantumque*. Sed cui? quia subintelligitur vox pretio. Terentius in And. *Merito te semper (pretio) maximi foci Chremo. Idem Heaut. Tu illum nunquam offendi quanti (pretio) penderis*. Cicero de Finib. *Magni (pretio) æstimabat per-*

Caramella Grammat. Audax.

curiam. Et eodem titulo *Facio* regit hos genitivos, *Flacci, Fidi, Afri, Terentij, Nibili*; Cicero de Finib. *Eum nihili (pretio) facit*.

Tandem Genitivus ille, qui respondet interroganti, *Vbi est?* regi debet ab his ablativis, *In loci*. *Urbe, In Castello, In Pago*, qui subintelliguntur, Cicero Attic. *Egnatium (in urbe) Roma est*. Idem ad Quint. Fratr. *Accipi tuas, datas (in civitate) Placentia*.

Cur plura adiungerem? Paterigitur *primò*, Nullum genitivum iunctum alteri. Nomini significare aliquod genus possessionis; & *secundo*, nullum esse Verbum, quod regat genitivum; omniaque Nomina, quæ in genitivo posita Verbis variis adherent, ab aliis Nominibus, quæ subintelliguntur, & non à Verbis postulari. [Vide in Ablativo, quid de Genitivo criminis aut pœnæ dicatur.]

Ufus sum Latinis exemplis, amo enim claritatem, & notiora me iuvant. Sed ne nihil posuisse dicar, quod aliis possit etiam linguis servare, aliquid speciale subiungam.

Genitivus in lingua Hebræa exprimitur Regimine, quæ casus est nominis, quæ non Possessor, sed Res possessa declinatur. Et hoc est specialissimum in isto idiomate & cognatis. Keckermannus Gramm. libr. 2. cap. 3. *Regimen est relatio nominis in genitivo casu positi ad nomen aliud præcedens, propter quam litterarum mutatio accidit (nimirum, in solo præcedente)* Pono exempla.

לֶךְ רֶגֶן Lex, Rex,

אֶרֶץ שָׂרִים Principes, Terra.

Ut autem sit Lex Regis, & sint Principes terræ, debent poni in regimine, non Rex & Terra, sed Lex & Principes hoc modo

לֶךְ רֶגֶן Lex Regis,

אֶרֶץ שָׂרִי Principes Terra.

Sequuntur Hebræos in hoc Chaldæi, Syri, Aramæi, & alij Populi, qui ab eorum lingua sua idiomatica aut dialectos diducunt.

Belgæ & Germani Possessorem à Re possessa alio modo, omnino diverso, distinguunt; è duobus enim nominibus unam dictionem constant, in quibus prius volunt Possessori & posterius Rei possessæ competere.

Dativus.

Persona aut res ad cuius utilitatem aut in cuius damnum aliquid fit, compendii gratiā *Quando* ponitur in Dativo. Pono exemplum. Dixi *serviam, Meam vitam non curro propter me sed propter te; vivo enim ut tibi favere queam, ut te iuvare & promoverem possim*. Et omnia repeto, cum dico *Vivo tibi*. Hinc patet, cur Nomina, quibus commodum, voluptas, gratia, Favor, Æqualitas, Similitudo, Fidelitas, & his contraria significantur, Dativum postulent? Cicero ad Cæcin. *Eras meum consilium, cum fidele Pompeio, cum salutare utriusque*.

Ratione utilitatis & necessitatis *Opus* & Participiale in *Dum* Dativum postulant. Idèd dicimus *Opus est mihi liber, vel libro. Amandum est mihi bi-virentes; vel Amanda sunt mihi virtutes*. Terentius. *Gratiā opus est nobis, & tuā auctoritate*.

Eodem iure Verbum *Sum*, modò unum, modò bi-

Sum cum
dativo.

dō binos Dativos habet. Terentius. *Natura tu illi pater es, consiliū ego.* Cicero ad Att. *Sed nuntiā, melius esse ei.* & iterum, *Eris mihi corā;* & *Magna mihi molestia fuit.*

Dativum
cum ver-
bis.

Hinc innotescit causa, ob quam in Syntaxi hæc tres tradantur Regule. PRIMÆ, Verba, quæ auxiliū, adulationem, commendationem, commodam, incommodum, favorem Studii, quæ significant, ad dīcendum possulant. SECUNDÆ, Dativo item ad habent, composita ex verbo Sum; Et præter hæc etiam, quæ obsequium, obedientiam, submissionem & repugnantiam significant. TERTIÆ, Verba dandi, reddendi, committendi, promittendi, declarandi, anteponeudi, præter Accusativum Dativum exigunt, quoniam ille Dativus ubique aut damnum aut utilitatem indigat.

Accusativus.

LXXVI.
Verba
Activa.

VERBA ACTIVA illa dicuntur, quæ vocem passivam habent, & regunt Accusativum; ut cum dicimus *Caio Cæsarem diligit.* *Cæsar diligitur à Caio.* Magna ex parte à Nomenclatorum voluntate dependent, & ex passivâ voce & significatione cognoscuntur. Consulto voci significationem coniunxi, scio enim dari verba, quæ vocem passivam habeant, quæ idè passiva non sunt, quod vox illa passiva non habeat passivam significationem. Eiusmodi est *Assentio* à quo habem^{us} *Assentior*, sed activa significatione.

Deponen-
tia.

Præposi-
tio-
nes cum
accusa-
tivo.

Accusativo gaudent istæ Præpositiones, *Ad, Apud, Ante, Adversus, Adversum, Cui, Contra, Circiter, Circa, Circum, Cuius, Erga, Extra, Intra, Inter, Intra, Iuxta, Ob, Penes, Per, Pene, Post, Prope, Propter, Præter, Secundum, Supra, Secundum, Trans, Ultra, Versus, Versus.* Et quia interdum subintelliguntur, multi reperuntur Accusativi in oratione, qui aliā aut à Verbis regi, aut absolute poni judicantur. *Columella. Ego ager longus (per) pedes mille & ducentos; latius pedes centum viginti.* Virgilius. *Quatuor hinc posuit migrantes (circa, secundum, ad) terga iuvenços.*

Secundum
accusa-
tivum.

A Præpositione etiam tacitā regitur ille secundus Accusativus, quem *Moneo, Docco* cum compositis: item *Flagito, Posco, Repesco, Rogo, Interrogo, & Celo* possulant; qui & in genitivum aliquando transire solet. Cicero. *Id ipsum (circa, secundum, iuxta) quod me moneo, quatuoriduo ante ad eum scripseram.* Quintilianus. *Grammaticos (circa, secundum, iuxta) obligationem sui officij commoneamus.* Hinc patet quo debeant modo hæc & aliz similes orationes in passivam transire. Dixit Cicero ad Trebat. *Sylli causam te doceo.* Et inquiris, An hæc oratio debeat converti in hanc passivam, *Sylli causam tu doceris à me?* Et in hanc ultimam debere respondeo, quoniam Verbi accusativus est personæ; & res ipsa quæ in secundo accusativo ponitur pedit à præpositione *Circa* vel aliā simili, quæ in passivâ etiam subintelligi debet.

Quo do-
beat, modo
in passivâ
transiret.

LXXVII.
Quamdiu
petit accu-
sativum.

Si per *Quamdiu* fiat interrogatio, tempus etiam ponitur in Accusativo. Nam, si roges, *Quamdiu regnavit Romulus?* responditur est Livius, *Romulus (per) septem & triginta regnavit annos.* Subaudies illud *per*, tamen non dicatur; quoniam Interrogatio & Responsio eidem casui cohærent, & idem est dicere *Quamdiu* ac *Per quamdiu tempus?* [Alii volunt *Quamdiu* esse *Quanto tempore?* sed & ipsi in responsione utuntur ablativo.]

Vocativus.

PERSONA, cui loquimur, in Vocativo poni debet. Et quia res hæc est facilis, & nihil occurrat speciale de hoc Casu, ne nihil dicam, hanc quaestionem movebo.

Caprat chorus in Misa, *Agnus Dei, qui tollis* *De vocati-
potestate mundi, misereere nobis.* & inquiri, An ca-
reat solæcismo hæc oratio?

Habet nonnullos Erasmos nostra ætas, qui illam condemnent: & inter ipsos aliquos satis audaces. Vidi Sacerdotem, qui altâ voce in missâ diceret, *Agnus Dei qui tollis.* &c. vidi qui assentirentur. At erant omnes in Academia doctissimi viri indocti; sunt enim semper audentiores, & elatiores imperiti. Ego quidem Missalis illi indoctum correctorem, dignum censurâ censui, & secundum Ecclesiæ consuetudinem orandum esse pronuntiavi. Nomen *Deus*, dixi, habere in Vocativo & *Deus*; nomenq; *Agnus* totum ovis, & Verbum æternum significare. Illudque sub primam significationem declinari ut *Domini*, sub secundam ut *Deus*. Stareque penes Republicam dare nomina, dare significationes, & dare eorumdem casus & numeros; omnia enim hæc pendunt ab usu, & hic à consilio & à casu. Simon Verrepæus & Despauterius lib. 2. de Vocativo secundæ declinationis hæc habent. *Quatuor vel quinque habent US vel E in vocativo, ut Fluvius. us vel e. Populus. us. vel e. quibus recentiores Chorus & Agnus addiderunt: Et nonnulli Lucus. Sed vocativi in VS magis sunt poetici quam Oratorii. Populus arbor habet i admodum Popule quingo. &c.*

Vocativus
d Deus.
Quo modo
declinatur
Agnus.

Vocativus
in us.

Ablativus.

CASUS necessarius non est, quo iuxta communem sententiam Græci carent; quamvis Bremensis etiam in eorum lingua Ablativum reperiri contendat. Unde Alvarez in syntaxi ait, *Sibi in re latinum Assumens casum; ut summo vir dignus honore.* Et iterum. *Quem Græci ignorant, casum tribuere Latini.* Et quidem, si discutatur res, non ille ab ullo Nomine, non ille ab ullo Verbo, sed ab his Præpositionibus regitur; videlicet, *A, Ab, Abs, Absque, Cum, Coram, Clam, De, E, Ex, Pro, Præ, Procul, Palam, Sim.*

An ablati-
vum à no-
mine vel
verbore-
gatur?

Dantur Nomina, quæ dicuntur gaudere isto casu, quæ possessionem aut carentiam significant, & subintelligi volunt cognatas aliquas præpositiones. Adiectiva carentur & diversitatis ista sunt.

LXXIX.

Alienus. Cicero: *Alienus (in, ab) animo.* Idem *Annon* Att. præpositionem expressit; dixit enim, *Navigatio in Libet alienus ab ætate nostra.* Et 3. Verr. *Homo non alienus à litteris.* Et lib. 1. Epist. *Si ille à me est alienior.*

Extorris, quasi *exterris* hoc est, ex sua terrâ seu patriâ proscriptus exulq; postulat Ablativum, quia præ se fert illud *Ex.*

Nudus, Inanis, Inops, Immunis, Cassus, Vacuus, Captus, Orbis, Indignus, Liber carentiam in, dignitatem nuditatemq; significant, & subintelligunt præpositionē à vel ab. Expressam habet Cicero pro domo. *Tam inops autem ego ab amicis? Et tam nuda Republica à Magistratibus?* Ecce si quando ræceri præpositionem videas scire poteris à quâ ille ablativus regatur.

Adiecti-

Adiectiva possessionis sunt hæc, *Refertus, Plenus, Dignus, Contentus, Onustus, Locuplet, Divus, Potens, Fretus, Præditus*. De hoc ultimo nihil interrogandum est, nam illud *Præ* exigit Ablativum: idem de *Contentus*, ratione præpositionis *Cum* seu *Cum* dicendum est. In reliquis eadem subintelligitur, taceturque compendii causâ.

Cur Comparativa postulant Ablativum.

Comparativa Ablativum etiam petunt ratione præpositionis *præ*, quam imbibunt; idem enim est dicere *Cæsar est felicitior Pompeio*; ac *Cæsar est felix præ Pompeio*.

LXXX. Cur hæc verba?

Idem dicendum omnino est de sequentibus verbis; *Ego, Indigeo, Careo, Vaco, Visito, Vescor, Viro, Superfedeo, Potior, Delector, Abundo, Mæno, Redando, Fluo, Scatio, Fruor, Laboro, Glorior, Oblator, Lator, Nitro, Confite, Pluo Vales, Sto, Fungor, & Vtor*, quæ Ablativum postulant, & congruam aliquam præpositionem subintelligi iubent. Sit nobis *Glorior* loco exempli Cicero 3. de Finib. *Quis autem de miserâ vitâ possit gloriari? aut non de beatâ*. Ecce exprimitur *De*. Cicero in Offic. *Nobis quoque licet in hoc quodammodo gloriari*. Unde apud Paulum, *Qui gloriatur, in Domino gloriatur*. Ecce exprimitur *In*. Ergo Cicero cum 5. *Vitæ dixit, Multis rebus gloriari*, subintelligi voluit *In* vel *De*.

Cur etiam ista?

In verbis accusandi, absolvendi, damnandi, & in istis præcipue; nimirum, *Accuso, Accerso, Arguo, Alligo, Obligo, Obstringo, Appello, Adstringo, Coarguo, Desero, Incuso, Infamo, Infimulo, Postulo, Absolvo, Damno, Condamno, Convinco*; reus ponitur in accusativo, pœna verò vel crimen in Ablativo tacitâ (& interdum expressâ) aliquâ præpositione. Sine præpositione occurrunt frequentissima exempla. Livius *Ego me, etsi peccato absolvo, supplicio non libero*. Cicero in Orat. *Vitia hominum atque fraudes damnis, ignominia, vinculis, verberibus, exiliis, morte multantur*. Calepinus *Dicimus autem, Accuso te illi, apud illum, vel coram illo, sceleris aut de scelere*. Livius, *Datum de prodicione appellabat*.

LXXXI. Cur in genitivo?

Iam scis cur culpa & pœna exigant Ablativum; sed quia eandem etiâ in genitivo reperis, unde ille suboritur inquis? & respondeo semper in illis subintelligi, *culpâ, peccatâ, facinorâ, pœnâ, suppliciâ*, aut alius Ablativus similis. Exemplum adduco. Cicero pro Caio Rab. *Ad non intelligis primùm quos homines & quales viros mortuos (culpâ) summi sceleris arguas*. Et alibi. *Maiores nostri, si quam (culpâ) unius peccati mulierem damnabant simplicis iudicio, multorum malefactorum (crimine) conviciam (pœnâ) capiti dammare cogit*. Terentius in Eunuch. *Hic furti (crimine) se obligat*. Plautus in Pœnul. *Homo (culpâ) furti se obstringit*. &c.

Verba exuendi & induendi.

Præter Accusativum adsciscunt Ablativum Verba exuendi & induendi, quia in illis subintelligitur *ab*, vel *ex*; in istis *cum*. Cicero de natur. Deor. *Oculos naturæ (cum) membranis tenuissimis vestitis & sapsis*. Livius, *Nos autem abscessum est, quam castris quoque exuerunt hostem*: ipsum verbum *exuo* præpositionem præ se fert, quæ in aliis similibus subintelligi debet.

Infra-

Ablativus instrumenti pendet à præpositione *Cum*, quæ subintelligitur. Terentius in Adelph. *Hic (cum) oculis egomet vidi*. Cicero in Verrem. *Sex lictores circumfissum, valentissimæ, cadunt acer-*

Ablativus causæ propter quam aliquid fit, *LXXXII. pendet à tacitâ præpositione Ex*. Cicero in Bruto. *Verter, ne (ex) amore videar plura, quam fuerim in illo, discere*. Terentius in Adelph. *Ille (ex) dolore & miseriâ tabescit*.

Ablativus modi regitur à præpositione *Cum*. *Modus*. Cicero pro Milone. *Sapientissimus quisque (cum) acquisito animo moritur, stultissimus inquisitissimè*. Idem pro Flacco. *Pacem maris matrem summam (cū) virtute, atque incredibili (cum) celeritate conficit*.

Ablativus excessus nititur præpositione *In*, *Excessus*. Cicero de Clar. Oratorib. Pub. Scipio omnes (in) *sale facitque superabat*. Et iterum. *Socrates (in) lepore & humanitate omnibus præstitt*. Huc refert pretium. Cicero in Verrem. *Hæc, quæ vel ita redi-* *Prorium* *mi reddere possum, affimare (in) pecuniâ non quo. Pli-* *Ch affima-* *nius, Vignii (in) talentis unam orationem Isocrates* *tio* *vendit*. Hinc Hispanus. *En quanto compró V. m.* *su casa? En mill ducados*. Hinc patet cur pretium admittat *Tanti, quanti*, & alios similes Genitivi. *Genitivus* *vos*: nam subintelligitur aliquid, à quo depen- *pretii* *dent*. Cicero ibid. *Vendō meum, non (pretio)* *plura quam ceteri, fortasse etiam (pretio) minor*.

De Propriorum Nominum acceptione, inflexione, translatione,

Quando Nomina Propria in Linguam Latinam convertuntur, non conveniunt interpreses, sed singuli diversis laborant præiudiciis.

Primò enim aliqui nomina peregrina invariata relinquant, noluntque illa alterare. Et iuxta istos Authores dicitur *Gabriel Vazquez, Franciscus Suarez, Thomas Sanchez*, &c. veteris Testamenti nomina etiam manent, nimirum *Adam, Abel, Cain, Abraham, Isabel*, &c.

Secundò alij hæc eadem nomina ad latinæ declinationes reducant, illisq; magis placeat *Vazquius* vel *Vazquezius*, *Suaris* vel *Suarezius*, *Sanctius* vel *Sanchezius*, *Enriquius* vel *Enriquez*, quàm *Vazquez, Suarez, & Enriquez*. Illi etiam libentius audiunt *Adamum, Abelem, Cainum, Abrahamum, Isabellam*, quàm *Adam, Abel, Cain, Abraham, Isabel*, &c. [Et hic obiter notari volo summam interdum esse in accentu & syllabarum quantitate differentiam, etiam inter Authores qui nomina latinitate donant. Alii dicunt *Adamum, Luciam, Mariam*, alii *Adamum, Luciam, Mariam*, &c. nâ si dicitur *Adamus*, cur non *Adamus*? & si *Luceo*, cur non *Lucia*? & si *Maria* cur non etiam *Maria*? &c.]

Tertiò alij ad significationem recurrunt, & interpretationem substituunt, & pro *Chrysolago, Basilio, Aristotele* &c. *Auriloquum, Regnum, Bonifinium*, &c. scribunt. Sic ipsi *Ioannes de la Cruz, Petrus del Castillo, Antonius de la Fuente, Ercius de la Higuera*, est *Crucius, Castrum, Fontius, Ficius*.

Hinc est unum & eundem hominem bina habere in linguâ Latinâ vocabula toto cœlo diversa, quæ ex uno idiomate materno nata. Hinc est *Ioannem vander Berg* / ab aliis *Bergium*, ab aliis *Montanum* nominari; hinc *Petrum vander Brug* / iam *Bruggium*, & iam *Pontanum* dici, quæ omnia confusionem in Republicâ pariunt.

Tres istos modos recognoscis, & quem rear præ-

IOANNIS CARAMUELIS

30

Confura.

præferendum inquiris. Et ego secundum eligo; & post ipsum primum toleto: tertium cendemno; istum reiiciunt mecum omnes prudentes viri; & inter alios Georgius Stengelius in Dedicatoriâ Libelli de bono & malo Syllogismo: Sic enim ait. [*Ad te vel nomen tuum me*

Apes lapidem rapiunt. quando? cur? Logici aperi.

invitat. Apes si quando ventum metuum, sublato sibi lapide pondus addunt. Ita volatum adiuvant. Nam lapidem abripimus, ne turbo eas abripiat. Quid me diuturnum putas? Adverte animum; proficisciam tuam à longinquis tibi regionibus: enim verò ex ipsis tibi divinis litteris deducam. Apes sunt omnes Logici, acutum utique & dulce animal. Es quidem adeo dulce, ut non pauci primarum difficultatum amaritiam offensi, quasi vento quodam levitatis alio auferantur. Huius nominis tui exemplo opus est, tanquam lapide quodam ADIV-

TORII, quo imperium fistant. Nam ita Martin. Luth. ad 1. Reg. 4. v. 1. Biblia Witsbergæ impressa An. 1561. LAPIDEM AVIVTORII, seu Eben Ezer ad Lapide marginem interpretatur, dum ait, Eben Ezer/ heist intorid. Helsenstein. Nempe ille ipse locus 1. Reg. 7. 12. Inter MASPHAT & SEN, à Samuele quondam vocatum LAPIS ADIVTORII, si Luthero credimus, nominis vestri est origo, quamvis reclamantibus insignibus gentilitiis vestris, ELEPHANTEM LAPIDI IMPOSITVM gerentibus, nomenque istud ab animali maximo sapientissimoque tractum ostendebimus. Sed sicut Bucero licuit S. Thomam de AQVINO Italia oppido nominare den Thomam von Wasserburg/ oppido Bavaria; ita & fas est Luthero vestram domum in Palestina transferre. Pro ignaro habitum esses, nisi quædrata rotundum miscuisses.]

Elephas lapidi infusus. An Aquinas sit Wasserburg. An omnia Lutherus pervertat?

PRONOMEN.

LXXXV. Quid sint Pronomina: & cur inveniuntur

Am delicatæ sunt hominum aures, ut eandem vocem sæpius repeti nolint; & quia hoc ipsum vix vitari poterat, invenerunt Pronomina, quæ Nominum

præiis expressorum vices gererent, & illa teclius significarent. Puto vix dari pronomina in mente; nam hæc ferè sunt vocabula æquivoca, quæ ab antecedente Nomine determinantur. *Petrum quem amas, te prodig: & Paulum, quem despicias, te vocetur & adiuvet:* dicam, & relativum illud Pronomen præiis supponam pro Petro, & posteriùs pro Paulo: & pronuntiabo hanc vocem quævis æquivocam, nec habere aliquam significationem determinatam, sed determinandam.

Et quidem Pronominum multa sunt genera; præcipua & notiora explicabo.

Primitiva.

Primitiva, Personæ sunt, quæ verba regunt; & numerantur sex, *Ego, Tu, Ille, Nos, vos, Illi.* Ad tertiam personam reducuntur, *Iste, Ipse, Is, Idem, Is, Quis, Qui, &c.*

Derivativa.

Derivativa sunt quasi possessiva & à Primitivis exoriuntur, ut *Meum, Tuum, Suum, Noster, Vester, Nostræ, Cuius, Cuius: &c.*

Demonstrativa.

Demonstrativa dicuntur, quæ personam indignant, ut *Hic, Iste, &c.*

Relativa.

Relativa, quæ aliquod antecedens sequuntur, ut, *Qui.*

LXXXVI. Reciproca.

Reciproca, quæ ad se referuntur, ut *Sui, Suum.* & tanta est varietas & difficultas in Reciproci usu, ut in optimis etiam Oratoribus legamus etiam nonnunquam, quæ carpatum.

Interrogativa.

Interrogativa vel nomine mero sunt nota; ut *Quis? Cuius? Quis?*

Gentilia.

Gentilia, seu Patria, ut *Cuius, Nostræ, Vestræ.*

An articuli sint vera

Pronominum censui adscribere debemus Articulos; sunt enim vel vera pronomina, vel

simillima illis; & hanc ob rem nonnihil de illis pronomina subscribamus. Sit igitur Parragraphus secundus.

De Articulo.

EST frequentissimus in lingua Græca (& i. *LXXXVII.*) & Hebræis, Chaldæis, Syris & Arabicus notus. Servit Hispanis, Gallis, Italis, & aliis etiam nationibus Europæ; & tantummodò in lingua Latina quæritur, nec invenitur. Carret illo hoc idioma, & idè etiam elegantia & splendore plurimo: multa enim aut Græcè aut Hispanè eloquenter dicuntur, quæ Latine non possunt. Vide, qui possis id latine exprimere; *Regi fuit, tu lo seras matutina.* Vide, qui hanc phrasin, *Comid carne,* ab hac *Comid la carne,* distinguere latine valeas. Dux sunt diversæ; & quia solo distinguuntur articulo, discerni à Latinis non possunt.

Italie patrio idiomate suum il ad linguam latinam transtulerunt, & dicunt, ut videantur aliud eloqui li vel ty. Pono exemplum. In hac definitione, *Homo est animal rationale. ty animal est genus: ty rationale est differentia.* Sic quispiam Logicus.

Qui Græcani videri volunt, ex articulo Græco & i. *ty.* Sumunt ultimam voculam, quam jam Græco (*ty*) jam etiam Latino character (*ty*) formant; nec damnandi omnino, si illud *ty* debitis numeris & casibus subijciant: at ipsi interdum per omnes numeros & casus scribunt, & se linguam Græcam ignorare testantur. Sic enim debent Articulum Græcum inflectere. N. *ty. G. ty. D. ty. Acc. ty. Abl. ty.* In duali N. *ty. G. ty. Abl. ty. &* in plurali. N. *ty. G. ty. D. ty. Acc. ty. Abl. ty.*

VER.

V E R B U M.

LXXXVIII
An Verbi
character,
tempus sit?

Alè illud definitur, cū dicitur *Tempus significare*, quia etiā *Saculū, Ætas, Olympiū, Annus, Mensis, Dies, & Hora* licet nomina sint, tempus significant, & nihilominus Verba non sunt; malè etiam cū dicitur *consignificare tempus*, quoniam hæc adjectiva *Saculāri, Cœlesti, Annū, Petennū, Mensurū, Diuturnū, Durū, Notatū, &c.* tempus consignant, nec sunt Verba: ergo dicendum omnino est *Verbum esse vocem significantiem cum tempore, quæ coniungatur per voces, modos, tempora, numeros, & personas.*

LXXXIX
An verba
grammatica: & An
corpora
tempore
carere possint

An ne datur verbum quod significet, aut significare possit sine tempore? Respondeo hanc esse questionem difficillimā, & pendere ab alia philosophia. Quia dubiū omnino est An creatura possit existere, & tamen duratione temporanea carere? qui dicunt non posse dari corpus verè & realiter existens, quod duratione careat & sit *inquantum*; poterunt consequenter dicere *significare cum tempore* spectare ad Verbi essentialem conceptum; at illi, qui contrariam docent opinionem in Physicis, aliter debent sentire de Verbo in Grammaticis. Ergo ne hac controversiā implicemur, à significatione præcidentes, *Vocem, quæ inflectitur per coniugationes, voces, modos, tempora & personas, esse Verbum* dicamus: maxime cū docturi simus durationem esse existentis probabiliter accideps, resque existentes omnes posse existere & probabiliter duratione successivā carere.

Verbi definitio
Grammatica.

Nec aliter Verbum definiunt aut describunt Grammatici. *Verbum, ajunt, esse, quod inflectitur per determinatam coniugationem; & per varias eiusdem coniugationes, voces (activam, passivam, &c.) per varios eiusdem vocis modos (indicativum, imperativum, subjunctivum, infinitivum, &c.) & per varia eiusdem modi tempora numeros & personas.*

De Verbo Substantivo.

XC.
Quænam
Verbum
sit

Verbum est duplex; Substantivum, & Adjectivum: illud est duorum nominum (subiecti & prædicati, ajunt Dialectici) judicativa copula: ut cū dicimus *Petrus est legens*. in hac enim propositione, *Petrus* est subiectum, *legens* prædicatum, & est copula. Verbum Adjectivum æquipollet copulæ & prædicato, ut cū dicimus, *Petrus legit*: nam illud *legit* idem est, ac *est legens*.

Quid sit
Verbum?

Verbum, tam Substantivum quàm Adjectivum, definiente Aristotele, est vox significativa cum tempore (jam id diximus, & exposuimus.) Anne dantur aliqua Verba, quæ careant tempore? an aliqua, quæ præcisum & indeterminatum tempus habeant?

An sit
possibile
verbum
cum co-

Fortè erit lingua aliqua ignota, quæ Metaphysicis speculationibus accommodatior sit, quàm Græca, Latina, & Vulgares: fortè non erit: quidquid de ignotis sit, agam de illis, quarum habeo notitiam. Sanè in Latinâ non datur tempus aliquod in modo indicativo, quod sit præcisum à quando, adeoque significet actionem cum tempore à præsentis, præterito & futuro abstracto. Græcorum Aëstifica indeterminata quidem sunt, sed non qualia desideramus. Videntur enim Præteritis perfectis subiectivi Latinorum similia, & ipsorum significationis obscura potius esse quàm ampla. Qui ad Theologiam nō venit, injustè me quæri putabit; ubi Deum sciat carere præterito & futuro, volet habere verba, quibus dignè recenscat & exprimat divina prædicata. Et quidem, si Romanis licuit invento adedque ficto novo Numine, novum invenire vocabulum, quo illud significarent; cur non licebit nobis nova addere Indicativo tempora, si experimur eorum defectum in Theologicis gravissimas difficultates suscitari? Relinquamus igitur intacta Verba reliqua, ne nimium audaces dicamur; & in Substantivo unum modum integrum, quem *Metaphysicum*, aut *Philosophicum Modum* possumus dicere, toti Indicativo præponamus: eumque non temporibus sed considerationibus ditemus; debet enim habere interdum significationem à tempore non dependentem.

Et cur nos ita audemus, quando cæteri ad unum Philosophi & Theologi religiosè observant veterum Grammaticorum regulas, nec sibi licentiam arrogant ad fingendi novas coniugationes? Magnus fuit S. Thomas: magnus Scotus: & hic ex professo scripsit Grammaticam speculativam: interim Modis & Temporibus communibus contentus fuit. Acutissima & sublimia de Scientia & Voluntate nostri Theologi quotidie scribunt alia de Trinitate, multa de Incarnatione, nec indigent novæ Grammaticæ. Sic obijciunt nonnulli, quibus breviter sum responsurus.

Respondeo primò controversias de existentia creaturarum, quæ sunt obiectum scientiæ visionis, non benè explicari à Theologis; & hoc tantum ob vocabulorum defectum: vocantur *futura* communiter, & iam pleræque aut præsentis, aut præteritis sunt: ergo ut hic ageremus, novis egeremus vocabulis à præterito præterito & futuro præcisus. Ex eodem capite nascitur multos hodie non posse intelligere creaturarum coexistentiam respectu æternitatis, corporum durationem sine tempore & quando: Propositionum essentialium veritatem æternam, & accidentalium veritatem infallibiliter à Deo prædefinitam. Putavit P. Valerianus Magnus identificationis & existentie exercitium non benè significari iuxta communes

reus tempus
potes

Latini
tempore
indeterminato
careant.

Qualia
sunt Græcorum
Aëstifica?

An invenire
novum vocabulum
possit.

Metaphysicum
Modum
Metaphysicum.

XC.
Antiquos
veros ad
distingueret

Quam necessaria
sit nova
Dialectica?

An creatura sine
tempore
possit
existere?

P. Valerianus Magnus.

munes Prisciani numeros : & iussit linguæ , ut verbum *Est*, habeat in infinitivo *Esse*, in supino *Esitum*, unde *Esitio*, *onũ*. iussit, ut ad significandam efficaciam essendi, verbum *Est* regeret accusativum. Multa possem testimonia con- jungere, sed unum pro multis sufficiat. Va- lerianus igitur libello de Ente non facta cap. 5. mentem & dialectum suam explicat, & sic

*Quo modo ait: Ens à se differt ab ente ab alio tantum, quantum differt à facere : seu quantum esitio differt à produ- ctione, &c. Nihilominus su esitio est, ut demon- stratur, motus realis, oportet explicare quomodo hoc esse sit motus cuius terminus sit aliquid, quod non esset, si principium movens non moveret : alio- quin esitio non esset motus realis, neque eum extre- ma distinguerebatur & opponeretur realiter ; qua- quantur? propter sic ratiocinor. [Præexistens ut est se movet Deus esse immmanenter. Id vero quod movet immmanenter, necessario subsistit in termino sibi coequali & cons- sentiali: Ergo præexistens ut est se subsistit in termino sibi coequali & consentiali, &c.] Ego etiam Verbo est activo sæpè indigui, & sæpè etiam dixi, Pater æternus est Filius ad intra: est creatura ad extra. Ista enim phrasis nonnihil videtur exprimere, quod in verbis generare, producere, procedere, & similibus (quæ bona etiam sunt) nonnisi significanter reperitur. Et P. Tho- mas Comptonus verbum est laborare tempo- rum penuriâ observavit; nam *disp. 4. Metaph. sect. 2. num. 9. pag. 580.* ut respondeat objec- tioni sibi propositæ, & explicet quid impor- tet illud est aut fuit in his propositionibus, *Adandus hic ab æterno fuit possibilis: Alter mundus ab æterno est possibilis: Chimæra ab æterno est impossi- bilis, &c.* pronunciat verbum est non semper significare pro tempore, quod per illud impor- tatur, ut in his & similibus constat, *Petrus est mortuus, domus est combusta, Antichristus est futurus.**

Alienatio & Distrac- tio.

In quibus, ut in Introductorii *disp. 3. sect. 1. num. 4.* docuerat, est vocis *Alienatio* & *Distractio*, ut loquuntur Dialectici. Imò est implicatio in terminis dicere, *Antichristus ab æterno est pure possibilis*, si terminus est sumatur propriè: hæc enim particula significat actualitatem & exis- tentiam: pura autem possibilitas existentiam omnem & actualitatem essentialiter excludit; & perinde est, ac si quis diceret, *Potest esse solum- modò, & tamen est.* Et postea ut illas proposi- tiones explicet: reponit hanc, *Antichristus est possibilis*; & ait æquivalere huic, *In prædicatũ An- tichristi nulla involvitur repugnantia, quo minus existant. vel, Si Antichristus existeret nulla sequeretur implicatio aut contradictio.* Sic ille; quibus

Verbum Est satis manifestè ostendit Verbũ *Est* carere tẽpore quo possit hanc propositionem exprimere, & hanc ob rem Philosophos cogi ad circumlo- quia, ut dicant, quæ possent breviter & signifi- cantissimè his verbis, *Antichristus sat*: eliminando labium & calamum ad considerationes se- quentes.

Considera- tiones per- fectæ.

- I. *Sat, sat, sat: Satius, satius, satius.*
- II. *Sem, ses, set: Semus, setus, sent.*
- III. *Sym, sys, syt: Symus, sytus, synt.*
- IV. *Som, sos, sot: Somus, sotus, sont.*
- V. *Sam, sus, sut: Samus, sutus, sunt.*

Hæ sunt Considerationes Perfectæ: quæ nec sunt transitivæ, nec limitatæ. Transitivæ di-

cuntur, quæ Plusquamperfectæ, & actionem productivam significant, & tunc singulæ voca- les duplicantur, ut conspicis;

- I. *Saam, saas, saas: Saamus, saatis, saant.* Plusquam perfecta.
- II. *Seem, sees, seet: Seemus, setus, sent.*
- III. *Symm, sys, syt: Symmus, sytus, synt.*
- IV. *Soom, soos, sot: Soomus, sotus, sont.*
- V. *Suum, sus, sut: Suamus, sutus, sunt.*

Imperfectæ à perfectarum significatione de- ficiunt, & earum character est I, vocali additus, ut conspicis in lineis sequentibus.

- I. *Saim, sai, sair: Saimus, saitis, saint.* Imperfecta.
- II. *Seim, sei, seir: Seimus, seitis, sent.*
- III. *Syim, syi, syir: Symmus, syitis, synt.*
- IV. *Saim, sai, seir: Soimus, seitis, sont.*
- V. *Suim, sui, suir: Suimus, suitis, sunt.*

Sed cur Modum novum Indicativo præfigi- Ratio ad- mus; illumque quindecim Considerationibus dendi i- oneramus? Cur illas Considerationes dicimus, & sum mo- non Tempora? Quid significant singulæ, & quo- dam? modo inter se distinguuntur?

Tria petis, & ad singula breviter. *Respondeo* XCII. ad primum tot esse in Logica, tot in Physicâ Plures for- tot in Metaphysicâ æquivocationes, tot di- id deborem considerationum defectus, tot alienarum vocum in diffentaneas significationes traductio- nes, ut impossibile sit, aliter adhibere laboran- tibus scientiis remedium, quàm Verbum sub- scripsisse stantivum dicendo; debent enim tot esse mo- di essendi in calamo & lingua, quot in mente. *Respondeo ad secundum* Considerationes & non Tempora vocari has differentias, multæ enim ab omni præcindunt tempore. *Respondeo ad tertium* singularum significationem à carmine Singula- rum confi- deratio- num signi- ficatio,

1	2	3	4	5
Res est,	existit,	æternum,	semper,	& æquum.
A	E	Y	O	U

Primæ Considerationis character est A: dici- mus enim, *Sat, sat, &c.* vocatur *Essentialis*; qui- enim ait, *Homo est animal*, non asserit quod ho- mo sit, hoc est, existat; sed quod inter alia præ- dicata essentialia habeat *animal*. Æquivocatio tollitur, cum dicimus, *Homo sat animal*.

Petis, an ne hæc consideratio possit activè sumi? an plus quàm perfecta esse possit? Re- spondeo duas esse Theologorum agentium de Omnipotentia dissentientes sententias: alii enim essentias & quiditates rerum pendere à Deo, tanquam à principio activo dicunt; ne- gant alii. Dicunt illi, ipsam prædicata es- sentialia habere esse diminutum, dependens ab omnipotentia: ajunt isti, ante existentia influ- xum divinum nullum, sive perfectum, sive im- perfectum, intelligi. Sanè, si prædicata essentialia secundum suum esse quiditativum ante omnem existentiam à Deo tanquam ab auctore dependeant, hæc Consideratio pri- ma habet Plusquamperfectam differentiam, & dicere possumus, *Deus sat essentialis*, aliàs non.

Subpetis, an in prima Consideratione re- periat differentia imperfecta? *Respondeo* XCIII. aliquorum sententiâ omnia univocè in Entis ratione convenire, aliorum analogicè. Si o- mnia univocè, omnia æquè perfectè. Si ana- logicè, creaturæ respectu Dei sunt Entia im- perfe-

perfectæ: & accidentia respectu substantiæ entia sunt imperfectæ. Ergo si Deus *fat*, creaturæ *sunt*: & si substantia *fat*, *sunt* accidentia.

Consideratio existentiæ. Secundæ Considerationis character est E: dicimus enim *Sem, fat, &c.* & hæc vocatur *existentia*, quia existentiam concernit. Dividitur in Perfectam, Imperfectam, & Plusquamperfectam, & ut duas priores intelligas, adnotato in doctrina de tempore Philosophos non convenire: alii enim illud ab existentia non distinguunt; alii distinguunt, putant tamen separari non posse: & alii demum ajunt posse Deum corpus condere, quod quidem verè & realiter existat, & tamen careat tempore. Ajo igitur Considerationem secundam, si perfecta est, significare existentiam præcisam à tempore: si imperfecta, separatam à tempore: & hanc obrem, istam propositionem *Petrus fat*, æquipollere huic, *Petrus existit*: hanc verò, *Petrus fuit*, isti, *Petrus existit quidem, sed caret tempore*.

XCIV. Major est in Plusquamperfectâ difficultas: activa enim est, & interrogas, an ne essentia aut solæ existentia producantur? an non solum possimus dicere, *Deus fuit existentia*, sed etiam *Deus fuit prædicta essentia*. Respondeo duas esse Philosophorum adversarias sententias; alii enim dicunt essentiam existentiamque distinguere realiter, alii contra: priorem tenent Thomistæ, Scoticis & aliis videretur placere posterior. Hac doctrinâ præmissâ sic discurro.

An distinctio.

Si essentia & existentia idem sit, fient etiam ipsæ essentia, & poterit secunda ista Consideratio activè sumi essentiarum respectu. Si essentia & existentia distinguantur, audiendi adhuc erunt Thomistæ subdivisi in duas classes; alii enim negant essentias fieri, & dicunt ad existentias solas creationem terminari: alii verò non verentur asserere essentias fieri. Sanè, si essentia non produci debet, ista Consideratio respicere essentias non poterit. Sed cur illud dicitur? Quando paries dealbatur, paries ipse est qui fit albus, non albedo: hæc enim non fit alba, sed est ratio quâ paries fit albus. Ergo quando Angelus v.g. creatur, ipse est qui fit existens, non existentia: hæc enim non fit existens, sed est ratio quâ Angelus fit existens. Igitur, si quidem albedo non dealbatur, sed corpus: existentia non fiet existens, sed Angelus. Igitur non debemus dicere, *Deus fuit existentiam Angeli*. Sed potius *Deus fuit Angelum*. Sed de hoc in alio loco uberius.

XCIV. Consideratio æternæ.

Tertiz Considerationis character est Y: dicimus enim *Sym, fuit, &c.* Nominatur æterna, quoniâ cõpetit uni & Soli Deo, cui præsentia, præterita & futura sũt simul. Æternitatis umbra est æternitas & de Angelo, qui tribus horis (annis, &c.) simul duraret, possemus dicere, quod *fuit*, ut distingueretur à Deo, qui *fuit*: quoniam hæc propositio *Deus fuit*, æquipollere huic, *Deus fuit ab æterno & in æternum, duratione quâdam simultaneâ, qua simul omni præterito, omni præsentia, & omni futuro cõexistit*, & hæc, *Creatura ævo prædicta* (quæcumque illa sit) *fuit*, æquipollere huic *Creatura illa habet durationem quandam (quam dicimus æternitatem imperfectam) vi cuius non o-*

mnibus, sed aliquibus præteritis, aliquibus præsentibus, & aliquibus futuris simultaneâ cõexistentiâ respondet. Sic ævum explicari debere, ostendetur uberius proprio loco.

Sanè tres differentias complectitur hæc *Quid æternæ Consideratio*, perfecta competit Deo, imperfecta Angelo, sed cui Plusquamperfecta? Æterno Patri Filium cõeternum producenti: æternis Patri & Filio producentibus cõeternum Spiritum Sanctũ. Verbo Divino, ut constat ex sacra Scriptura dixit Pater *Filium meum esse* Tu; *Ego hodie genui te*. Et curiosi statim, *Si genui, quomodo hodie?* quoniam hodie ad præsens, & genui ad præteritum pertinet? Respondeo omnem tolli difficultatem, si ponamus Patrem Verbo dixisse, *Filium meum fuisse* Tu; *Ego fuisse Te*.

Dicis, in generatione Verbi duas concipi æternitates relativas seu personales; quoniam Pater est æterna persona, quæ generat æternum Filium; & interrogas in voce *fuisse*, quæ æternitatem importat, unde se teneat æternitas, an ex parte personæ generantis, an verò ex parte personæ genitæ? Statuimus illud prius: & dicimus hanc propositionem, *Ego fuisse te*, æquipollere huic, *Ego æternaliter communico tibi meam essentiam*. Ego generatione, qua ab æterno in æternum duratione simultaneâ existit, gigno te. Cum enim volumus significare considerationem aliquam, quæ se teneat ex parte termini possumus uti participio, & dicere, *Pater æternus fuit Filium suum*, hoc est, *Pater æternus generatione qua habet durationem simultaneam qua ab æterno & in æternum durat simul, generat Filium habentem durationem simultaneam & ejus vi ab æterno & in æternum simul existens*.

Quartæ Considerationis character est O: Consideramus enim *Sem, fat, &c.* & hæc vocatur *simpliciter amplius*; quam cognoverunt veteres, & *Ampliatam* vocant, & defectu vocum per circumloquia exposuerunt. Utebantur hac regulâ: *Verbum ampliatum in quocumque tempore ponatur perinde est, significat enim præteritum, præsens & futurum.* Cui insisterendo volebant has positiones, *Deus est*; *Deus fuit*; *Deus erit*: esse æquipollentes: & singulas æquivalere huic, *Deus ab æterno fuit, nunc est, & in æternum erit.* Quas omnes reducimus ad istam breviorē, *Deus fat*. Si agamus de creaturis, nulla est æternitas à parte antè: & sic debemus dicere illis competere quandam sempiternitatem imperfectam; multæ enim licet habuerint initium, finem habituræ non sunt. Unde dicimus, *Angelus fuit*, hoc est, *Angelus est, & erit in æternum.*

Hæc differentia, si activè sumatur, erit *Soom*, *fat, &c.* & hæc positio *Angelus fuit*, æquipollere huic, *Angelus est sempiternus, qui nunc minime habet beat, nec finem habiturum sit.* Sed talis Angelus non est productus: imò multi asserunt hunc Angelum impossibilem esse: quibus nos libenter assentimur.

Quintæ Considerationis character est U, dicimus enim *Sum, fuit, &c.* vocaturque *Præcisâ*, quod tempus indeterminatum ab omnibus abstractum involvat. Activè est *Sum, fuit, &c.*, & significat producere in aliquo tempore, quin detetminemus in quo. Et in differentia imperfecta (videlicet, *Sum, fuit, &c.*) significat

XCIII. ficat imperfectum aliquem modum habendi tempus, de quo differemus in Physicis.

Considerationes alia.

Præter istas quindecim considerationes, alia etiam sunt, quæ possent & fortè deberent & calamo & labio distingui: nos his sumus contenti, quas methodo facillimo & clarissimo tradidit. Interim, ut Verbo Substantivo nihil desit, has tres Considerationes subjungo.

I. *Sum, fas, fat: Sumus, fati, sent.*

II. *Sum, fam, fat: Sumus, fati, fam.*

III. *Sum, es, est: Sumus, estis, sunt.*

Consideratio illativa.

Prima vocatur *Illativa*, secunda *Virtutis*, tertia *Equivoca*. Lego in Aristotele hanc positionem, *Generatio unum est corruptio alterum*. Et hæreo: Anne generatio est corruptio? minime. Sed quia sunt in physica comites, & altera alteram infert, præbuerunt occasionem Philosopho, ut hæc profertret: nos brevius & exactius, *Generatio fat, corruptio dicemus*. Nimirum aliquando. Cæterum dari aliquas generationes quas non comitetur corruptio; & aliquas corruptiones quas non comitetur generatio; certum est: Cum enim lux producitur, nihil corrumpitur: & in sententia Scotistarum, cum homo moritur corrumpitur unio, & nihil de novo producitur: Forma enim cadaveris nihil est aliud, quam animæ præcedentis absentia.

Consideratio virtualis.

Omnia moralia sunt virtualia, & interdum obscuritati exposita. Dicis, *Deus est leo*. Et hanc propositionem debere intelligi in sensu proprio & rigorofo Joannes Wicleffus & multi hæretici cum illo affirmant; metaphoricè, moraliter, aut virtualiter debere intelligi pronunciamus Catholici: & tota æquivocatio tolleretur, si diceret, *Deus fat leo*.

XCIX. *Consideratio dubia.*

Manet illa forma communis, *Sum, es, est: Sumus, estis, sunt*. Quam esse æquivocam & dubiam, septemdecimque jam positis, & multis nondum positis modis solere exponi, qui Theologiæ operam navamus, videmus.

Participia & considerationes Verbi Substantivi deducenda.

Ex his formis poterimus congrua Participia deducere. Erunt

Perfecta. *Sans, santu, Sens, sentu, Syni, syntu.*

Sens, sentu. Sumi, suntu.

Plusquamperfecta. *Saens, tu. Soens, nu, Syys, tu. Soens, nu. Sumus, nu.*

Imperfecta. *Sains, nu. Seims, nu. Syms, nu. Soims, nu. Sumis, nu.*

Præter hæc erit Illativum, *Sans, nu*, Virtualis, seu Morale *Sans, nu*: & tandem Commune & æquivocum *Ens, nu*.

Hinc patet, quo possit modo verti in Philosophicam hanc dialectum illud Genesios, *Ego sum, qui sum. Qui est, misit, &c.* Huic enim Divinæ Assertioni, in nostra dialecto correspondet. *Ego syms. Qui syt, misit, &c.*

Quod si nolis tot considerationibus implicari, poteris imperfectas & plusquamperfectas omittere: at perfectis non poteris carete ullo modo, ni velis notitiâ & solutione gravissimarum rerum carete.

NOTA

Duo interrogas. Alterum, an liceat alia tempora conformare? alterum in acceptione activâ uter terminus (agens, an actus) patiat limitationem aut restrictionem considerationi debitam?

Respondedo ad primum me non expetiri necessitatem, adeoque opinari neminem fore, qui aliis temporibus indigeat, maximè cum considerationes istæ sint ultra omnia tempora. Si alicui, sicut Participia, sicut etiam Infinitivi ardeant, poterit illos à fontibus propriis deducere; & dicere,

Sare, Sere, Syre, Sore, Sure.

Sare, Sere, Syre, Sore, Sure.

Sare, Sere, Syre, Sore, Sure.

Sare, Sere, Sige, &c.

si quis aliis temporibus egeat, poterit illa suo arbitrio conformare.

Respondedo ad secundum restrictionem ad rectum pertinere, unde hæc propositio, *Deus secundum se est Angelum*, non æquivaleret huic, *Deus creat Angelum ab æterno & in æternum existens*: Sed huic, *Deus ab æterno & in æternum existens, creat Angelum*, aut etiam isti, *Deus ab æterno & in æternum creat Angelum*, ita ut æternitas non Angelam sed Deum afficiat: nam si vellemus æternitatem Angeli denotare possemus dicere, *Deus syt Angelum fontem*, quod esset, *Deus æterniter creat Angelum, qui existit nunc, existit ab æterno, & etiam in æternum existit*. Ex quibus evidenter percipies, quàm significantes sint à nobis additæ considerationes.

De Verbi Adiectivi Coniugationibus.

VNicam habet Græcus, tres Hispanus, quatuor Latinus & Hebræus; in quibus multa iste mira, quibus cæteri carent. Keckermannus lib. 4. cap. 3. [Apud Græcos & Latinos unum idemque verbum non potest coniugari quatuor coniugationibus: apud Hebræos autem potest. Itaque est hoc etiam discrimen valde memorabile inter verba Hebræa, & Latina, & Græca, &c.] Inter Latinos nonnulla aliqui (Poëtæ præcipuè) non solum ad secundam sed etiam ad tertiam reducerunt. ut *Fulgeo, es, ère: Fulgo, is, ère. Video, es ère. Viso, is, ère.* &c. at apud Hebræos quatuor sunt differentis virtutis & ponderis communes omnibus: est enim apud ipsos Regula, *Verbum, quod in unâ invenitur, posse per omnes coniugationes variari*. ipsæ sunt

- I. *פָּעַל* Pabal. Activa.
- II. *נִפְעַל* Niphal. Passiva.
- III. *פִּעֵל* Pibel. Activa.
- IV. *פִּעֵל* Pibel. Media.
- V. *פִּעֵל* Pibal. Passiva.
- VI. *הִפְעִיל* Hiphal. Activa.
- VII. *הִפְעִיל* Hiphal. Passiva.
- VIII. *הִתְפַּלֵּל* Hithphael. Reciproca.

In primâ Coniugatione, Verba, aut intransitiva sunt aut remissæ significationis & actionis. In secundâ sunt fortia, activa, intensa. In tertiâ signifi-

פָּעַל
Ponitur ut regula aliorum verborum, & tunc non est verbum speciale, nec habet puncta quæ ob secundam gutturalem debentur, sed quæ reliqua verba debent imitari.

significant concursum prævium; facere ut alter faciat & in quarta actionem reciprocam agentis in se ipsum, quæ omnia hoc exemplo illustrantur.

Singularum conjugationum (aut vocum potius) significatio.	122	in <i>Patbal</i> primâ conjugatione, <i>Albm</i> fuit.
	123	in <i>Pibet</i> , quæ est secunda, <i>Dealharit</i> .
	124	in <i>Hipbil</i> , quæ est tertia, <i>Fecit ut alter dealharit</i> : Fecit inquam, promovendo physicè vel moraliter.
	125	in <i>Hibphal</i> ultimâ conjugatione <i>Se dealharit</i> . Et habet significationem similem verbo <i>Præsefero</i> , <i>Præsefers</i> , <i>Præsefert</i> , &c.

De mutatione (pau-
derum seu
vocalium.) Inter has conjugationes fere tota in punctis differentia consistit, quibus mutatis frequenter una in alteram transire potest. Hinc est, quod multa arcana eruantur è sacra Pagina à viris linguæ Hebraicæ peritis, quæ ab aliis omnibus ignorantur.

De Vocibus.

CII.
De corre-
lativis.

Omni Relationi congrua respondet Correlatio, & omni Actioni Passio; aut saltem Fieri: nam, si Cajus aliquid facit, aliquid fieri à Cajo, necessarium est. Et Formatores idioma- tum ut tam actionem, quàm passionem exprimerent, formulas loquendi invenerunt, quas appellarunt *Voces*; nimirum duas, Activam alteram, Passivam alteram. Lingua Latina non habet passivam completam, nam perfecta & plusquamperfecta omniatempora desiderantur in passiva. Paradigma subijcio.

INDICATIVVS.

Apud Latinos passiva incompleta & imperfecta.	Activa	Passiva
<i>Præsens.</i>	Amo	Amor
<i>Præter. imperf.</i>	Amabam	Amabar.
<i>Præter. perf.</i>	Amavi	***
<i>Præter. p. q. p.</i>	Amaveram	***
<i>Fut. imperf.</i>	Amabo	Amabor
<i>Fut. perf.</i>	Amavero.	***

IMPERATIVVS.

<i>Præter. & Fut.</i>	Ama.	Amare
---------------------------	------	-------

OPTATIVVS ET SVB-
JUNCTIVVS.

<i>Præsens.</i>	Amem.	Amer.
<i>Præter. imperf.</i>	Amarem.	Amarer.
<i>Præter. perf.</i>	Amaverim	***
<i>Præter. p. q. p.</i>	Amavissem.	***
<i>Fut. perf.</i>	Amavero.	***

INFINITIVVS.

<i>Præsens.</i>	Amare.	Amari.
<i>Præter. imperf.</i>	Amavisse.	***
<i>Futurum.</i>	***	***

Interponitur asteriscis tempora quibus caret passiva: nam voci activæ *Amo* respondet *Amor*; voci *Amabam* responderet *Amabar*; & voci *Amavi* nulla in passiva correspondet, & ideo circum-

loqui cogimur, & uti participio & verbo Substantivo, cum dicimus *Amatum sum*, *Amatus fui*. At hæc vocum inopia non reperitur in lingua Græca aut Hebræa, nam in ipsis singulis temporibus activis singula passiva correspondent.

Voce Mediâ carent Latini omnino; illâ Græci & Hebræi non carent, illâ autem, ut video, abutuntur utrique. Bremenfes in Gramm. Græc. pag. 148. *Forma media pluralis activæ significat, aliquando etiam passivè. I. habentem* Hebræi dicere solent de forma *וידעו*, quæ etiam est media: cum tamen ipsa non deberet jam activè & jam passivè sumi, sed abstractim potius in significatione præcisâ ab activa & passiva. Hebræi mediam habent vocem tantummodò in secunda coniugatione. Quarta ipsorum est permanentis & reciproca & simul activa & passiva; nam *ויראו* *visitavit semetipsum*, *ויראו* *Recordatus fuit suipsum*, &c. activè & passivè simul & passivè significant.

De Modis.

Plures habet Græcus Latinusque (plures adhuc Hispanus) at multò pauciores Hebræus. Vulgò isti enumerantur: *Indicativus*, *Imperativus*, *Subjunctivus*, *Optativus*, & *Infinitivus*. Quibus, si philosophicè agere velis, Metaphysicum modum; Si Hispanicè, *Præconditionalem*, & *Postconditionalem* adijunge. Subjunctivum & Optativum multi in lingua Latina distinguunt, multi indistinctos putant, & his ego libèter subscribo. De illo Bremenfes in Grammaticæ Latine libr. I. cap. 18. pag. 61. [Optativus etiam in Latinis conjugationibus superfluous, puerosque remorans, infra ad conjunctivum refertur: siquidem Latini proprium & ut apud Græcos est, voce peculiari à conjunctivo distinctum optativum non habent, sed per conjunctivum etiam optant.] Hebræi, Chaldæi, Aramæi, Syri, Assyrii & alii multi, ab Indicativo Optativum & Subjunctivum non distinguunt: nec scio quid per Subjunctivum Optativum-ve dicere possis, quod non possit Hebræus per Indicativum.

Modos igitur sic breviter & exactè distinguo. INDICATIVO utimur, cum aliquid narramus, quod in aliqua temporum differentia evenit, aut evenisse dicitur. DUBITATIVO cum non asserimus certò, sed ex conjecturis verisimilibus philosophamur. Hic apud Latinos modus tria habet tempora; Præteritum, Præsens, & Futurum: apud Hispanos tantum præsens, quod inferius accuratè explicabimus. CONDITIONALI, cum id quod fieret, si talis aut talis poneretur hypothesis. Videtur hic modus esse Hispanorum proprius, qui illum adhuc dividunt in Præconditionalem & Postconditionalem: ipsi enim aliter ante conditionem & aliter post conditionem loqui solent. Ultimur OPTATIVO, cum vota & animi affectus & desideria exponimus, cum præmittimus *Opto ut*, aut aliquid aliud significationis cognatæ. SUBJUNCTIVUS modus est quidam, qui aliis necessariò conjungitur, si sit oratio absolvenda; ut *Amem*, *Amarem*, *Amavim*, *Amavissem*, *Amavero*. Et ad hanc non igno-

An ind-
terminati. turo; nam sicut Animal est conceptus præcisus ab Equo, Leone, Camelo, &c. sic etiam expedit dari aliquod tempus indeterminatum vagum & aoristicum. Aoristica Græca non correspondent isti tempori, licet indeterminata dicantur: sunt enim ab omnibus abstracta præteritis, & præsentis futuroque convenire non possunt. Et quidem tempus hoc, non solum substativo, sed etiam ad singulis Adiectivis deberet.

Hæc sunt, quæ de Temporibus dici possunt; nunc singula recognoscamus breviter, & qualia variaz Linguæ tempora admiserint aut reiecerint, breviter despiciamus.

Tempora
Lingua
Hebræa. Hebræa imprimis (nam & ipsa prima omnium creditur) caret Præsentis, & loco illius utitur Participio: nec habet nisi unicum Præteritum, & unicum Futurum. Hebræam imitantur Syriaca, Chaldæa, Aramæa, & multæ aliæ, quæ ab eadem ducere videntur originem.

CIX.
Tempora
Lingua
Græca. Græca est Lingua ditissima: de illâ Bremenenses cap. 18. [Temporum copia Græcis maior est quàm Latinis: & Modi quinque peculiaribus vocibus distinguuntur. In singulis est unum distinctum Præsens, & unum Præteritum definitum idem, in Indicativo unum Præteritum Imperfectum, & unum Plus-quam-perfectum. Præsentia tamen pro Imperfectis, & Perfectis pro Plus-quam-perfectis (id Latinis ipsum in Infinitivo contingit) sunt in reliquis Modis. In singulis Modis bina Perfecta Aorista seu Indefinita: in Passivâ formâ etiam in superinflâs (vulgò, paulò post) Futurum Indicativo, Optativo, & Infinitivo.] Sicilli. At ut video, tantus est eorumdem temporum abusus, ut vix singulorum vis & efficacia exponi possit.

Latina nobis notior suas etiam patitur obscuritates. Tempora Præterita habet, sed penuriâ Futurorû laborat. Addo exempla.]

Significatio
singulari. PRÆSENS. Nunc est tempus, in quo est verum dicere, Nunc amo. Totû hoc exprimitur hac voce, Amo.

PRÆTERITUM IMPERFECTUM. Ante hoc tempus incepti amare, et nondum absolvi. Capi quidem amare, non tamen qua amanti erant omnia facti. Vel brevius & melius, Amabam.

PRÆTERITUM PERFECTUM. Nunc est tempus, ante quod fuit aliud tempus, in quo verè dicebam, Nunc amo. vel concisius, Amavi.

Plusquam
perfectum
duplex. PRÆTERITUM PLUSQUAMPERF. est quoddam Præteritum Præteriti, & posset ANTEPRÆTERITUM dici, cuiusque energiam dilucido hoc exemplo. Nunc est tempus, ante quod fuit aliud tempus, in quo fuit verum dicere, Amabam vel Amavi. Aut multò expeditius, Amaveram. Consultò dixi Amabam vel Amavi, quoniam ante præteritum duo sunt tempora possibilia; videlicet, Imperfectum ante præteritum, & Perfectum ante præteritum. Et illa nec Latinus nec Græcus distinguit, sed confundit potius in tempore, quod nominat Plusquamperfectum.

CX. Analogia postulare videbatur, ut Linguæ latinæ Institutor etiam distingueret Futura, & in Imperfecta, Perfecta, & Plusquam perfecta divideret: at nobis Imperfecta se dedisse existimant, & cætera universa negasse. At putant multi Græcos nequè & Latinos futuro imperfecto carere: illud si detur, sic posset aut deberet exponi.

Corameliis Grammat. Audax.

poni: Sum in tempore post quod venit aliud tempus, in quo sit verum dicere Nunc amo, nunc amare pergo, nec tamen absolvo.

Futuro ergo Imperfecto & Plusquamperfecto (prius esset Futurum respectu Præsentis; & posterius Præteritum respectu Futuri; illudque posset dici Post-præsens, hoc Post-futurum) Lingua Latina caret. nec patiar loco alterius utrius protrudi Amavero, quod Futurum perfectum dici solet; nam ejus significatio tam longè à perfectâ abest, ut potius videatur esse dubitativa; nam quantum Authorû collatio me iuvat, Amavero nò est Perfectâ amabo, nec est Post-futurum amabo, sed est Fortasse amabo. Interim, quia alij aliter sentiunt, & vocum vis pender à voluntate, Amavero esto Futurum perfectum aut plusquamperfectum, si volueris.

De temporibus Imperativi.

CXII.
Quot tem-
pore ha-
beas im-
perativi. Bremenenses in suâ Grammaticâ Latinâ tempus unicum Imperativo concedunt, idq; futurum: & testantur Ramo hoc ipsum futurum imperfectum fuisse non perfectum. Hispani Professores & alij communiter duobus temporibus Imperativum Latinum ornant (Præsentis & Futuro) quæ tamè terminatione non distinguunt: putant enim imperantē, sive velit statim sibi obediri, sive post aliquod tempus, posse dicere, Ama vel amato. Amato. Amate vel amatores. Amâto.

In Epitomes Grammaticæ Despauterianæ, quam concinnavi Verrepæus lib. 1. pag. 6. & 17. reperio Imperativum oneratum duobus temporibus, (Præsentis & Futuro) non solû significatione, sed et terminatione distinctis. Videlicet, Præsentis. Ama, ames: Amemus, amati, amant.

Futuro. Amato tu, amato ille. Amemini, amatores, amanto.

Cur non etiam, Amem, ames, amate: Amemus, ametis, amâti? Puto igitur apud Latinos Imperativi Futurum à Præsentis significatione, sed nò terminatione distinguunt: & carere omni vitio hæc præcepta, V adito statim komâ. V adito cras mâ adisti.

Græci etiam hic temporibus multis abundat: Imperativa alij enumerant, sed apud Bremenenses Præsentis, Aoristi duplicis, & Desinitis perfectis reperim. eorum.

Dubium incidens.

CXIII.
Imperati-
vi Modus præteritum habere queat? Ocurrat hic subtilis quaestio, An Imperativi Modus præteritum habere queat?

Respondeo primò præcepta esse debere de rebus possibilibus, & cum nullus subditus sit, qui ad præteritum habeat physicam & realem potentiam, idè nullum erit, cui præterita imperari possint. Ergo non potest homini imperari ut omittat, quæ fecit; aut, ut faciat, quæ omisit; unde apud Philosophos emanavit Axioma illud, Ad præteritum non est potentia.

Nego creaturis potentiam realem ad præteritum; puto tamen Deo ad præteritum æquè ac ad futurum potentiam concedendam esse; & puto me certò scire eos, qui contra sentiunt, carere verò cōceptu æternitatis, q̄ est duratio sine principio & fine tota simul. & si tota simul, omnia Deo sūt p̄sentia, nihil ipsi futurû aut præteritû. Sanè, si creaturæ haberet potentiam ad præteritum, possent

An præteritum orationis.

possent illis imponi præcepta de præteritis : & Deus, siquidem ad præteritum potentiam habet, de præteritis orari potest : imò & orari solet, non solum devotione privatâ, quæ errori obnoxia; sed publicâ totius Ecclesiæ, quam licet articulis huius non interferam, errori obnoxiam dici non permittam. Ecclesia igitur in Missâ pro præfenti defuncto orat. *Vi non tradas eius animam in manus inimici, neque obliviscaris in finem; sed iubeas eam à sanctis Angelis suscipi, & ad patriam paradisi perducere; ut quia in te speravit & credidit, non penas inferni sustineat, sed gaudia æternæ possideat.* Et in Tractu. *Absolve Domine animas omnium fidelium defunctorum, ab omni vinculo delictorum, & gratiâ tuâ illis succurrens, mereantur evadere iudicium ultionis & lucis æternæ beatitudinis perfrui.* Et in Offertorio. *Domine Iesu Christe Rex gloriæ libera animas omnium fidelium defunctorum de penis inferni & de profundo lacu : libera eas de ore leonum, ne absorbeat eas tartarus, ne cadant in obscurum; sed signifer sanctus Michael representet eas in lucem sanctam, quam olim Abraham promissisti & semini tuo.* Sunt & alia plurima testimonia, quæ potentiam ad præteritum persuadere videntur : istud addo;

*Christe Redemptor omnium
Conserve tuos famulos,
Beata semper Virgini
Placatum sanctis precibus.*

*Beata quoque agmina
Celsissimum Spirituum,
Præterita, præsentia,
Futura, mala pellite,*

Ita in hymno, qui in omnium Sanctorum accinitur solennitate;

His testimoniis inductus & nonnullis Augustini testimoniis malè intellectis obfirmatus Eximius Dominus N. Lovaniensis Doctor, vir pius & doctus, librum edidit, quo probare conatur, præter Cælum, Infernum & Purgatorium dari locum quartum; in quem deferuntur animæ, quousque ultimâ de illis sententiâ disponatur. Eò deductam illius Parisiensis Doctoris animam, quæ Beato Brunoni, Carthusianorum Institutore, & aliis plurimis horrores & conversionis causa fuit. Primâ enim die in iudicio stetit; secundâ iudicata fuit, at nondum sibi fuit sententiâ Iudicis Divini intimata; tertiâ tandem damnata fuit. Hoc casu posito sic discurrat Lovaniensis is Doctor: [Anima separata illa, triduo illo toto in cælo non fuit, in inferno non fuit, & in purgatorio non fuit (hæc enim omnia patent ex fide historica) & tamen alicubi fuit : ergo datur quartus locus, quasi provisionalis, qui sit animarum separatæ carcer, ad quem quasi interloquutoria sententiâ condemnentur, quos nondum vult Omnipotens ultimâ iudicare.] Huc Traianum Romanorum Imperatorem, quem ajunt orationibus S. Gregorij ab ipso inferno liberatum : huc alios etiam Ethnicos, quos vel resurgente Christo, vel post Sanctorum interventionem ereptos legitimus, referebat.

CXIV.

Hæc omnia bonus ille Senex, ne concederet Deo potentiam ad præteritum, ediferebat, & affirmabat : hæc scripsit, & libro etiam alias

doctissimo interseruit. Sequuta fuit Theologicæ Facultatis Censura, & purarunt Theologi, totam illam historiam de Parisiensi illo Doctore primâ die Iudici præfentato, secundâ iudicato, tertiâ damnato, dubiam esse; & meritò à multis expunctam. Quæ de Traiano, (aut etiam de Platone, Aristotele & alijs) circumferuntur, esse falsa; nec sufficientia, ut tam peregrinum dogma protandatur; & ad periodos è missâ excerptas venientes in classes divisi respondebant, alij futurum esse, ut illæ ab iis, qui correxerunt Breviaria, olim cum recognoscerent Missalia, temperarentur aut corrigerentur, alij, illas nullâ correctione indigere, sed posse congruo sensu explicari. Quam ob rem novam illam sententiam, quæ quartum Animarum statum & locum, toti Ecclesiæ priscæ & iuniori ignotum, introducebat, non quidem hæreticam, sed esse erroneam, temerariam, & malè sonantem declararunt, & iussu- rum è libro illo expungi aliquot folia, quibus ista sententiâ tradebatur. Interim bonus Senex, dogmatis author, non obstante Theologorum censurâ, adhæsit mordicis sententiæ suæ, seque illam propugnaturum esse, aiebat, quousque Ecclesia definiret contrarium; illaque folia, quæ erant à libro excisa, seorsum amicis omnibus communicabat.

Pace igitur istius optimi Senis sic discurro. [Animæ defunctorum eodem ipso instanti, quo separantur, iudicantur. Eodem ipso aut sunt in inferno, vel extra. Si in inferno; frustra orat Ecclesia posttridie, ne penas inferni sustineant, sed gaudia æternæ possideant : quia in inferno non est redemptio. Si extra infernum; frustra hoc orat, quia neque ex purgatorio aut cælo ad penas inferni datur transitus.] Ergo ne hæc instantia urgeat, debemus rotundè dicere orare Ecclesiâ, nō ut animas iam inferno damnatas Deus extrahat; sed ne condemnaverit illas; orat igitur actionem præteritam, sed ab omnipotente Numine, cui æquè ad præteritum, atque ad futurum est potentia. Ergo Grammatica Ecclesiastica in Modo Imperativo (Orativum diceret potius) indiget tempore præterito, cuius defectu, utitur præfenti subiunctivo.

Si Angeli aut Rationales Animi durant ævo, & hoc est quale à nobis exponitur, ita ut unum instans nobilioris durationis pluribus ignobilioribus coexistat, creaturæ habent potentiam ad præteritum: non ad omne, sed ad illud quod instanti nobiliori præfenti correspondet. Quam Ego veritatem, quia subtilis & difficilis est, malo supponere impræfentiarum, quàm probare, ago enim hic Metagrammaticum, non Metaphysicum. Hoc addo tantum, quod si semel hæc doctrina admittatur, egebit omnino præterito Angelicæ linguæ Imperativus.

Præscindendo igitur à subtilitatibus, quæ altius examen & aliud tempus postulat homines non habere aliquam realem potentiam ad præteritum, quàm sensu percipere aut ratione demonstrare valeant, certum est: et habent moralem certam & demonstratam, vi cuius incipit moraliter fuisse, quod verè & realiter non fuit. Pono exemplum in legitimatione. Petrus

An Traiano, Platonem, Aristotelem sine salutem?

An egeant correctione Missaliæ?

CXV. Obiectio contra Ecclesiasticum modum orandi.

An Modus Orativus præteritum habere queat? Quid sit ævum?

An creatura potentiam ad præteritum habeant?

CXVI. Habemus homines Moralem potentiam ad præteritum.

An præteritum, purgatorium, & infernum aliis sit animarum locum aut statum.

An ne Traianus fuerit ab ipso inferno ereptos?

Quid & qualis sit legitimus?

Ioannis & Mariæ filius, extra matrimonium susceptus, post parentum funera Regem accedit, & impetrat legitimationem. Expeditur diploma, vi cuius redditur legitimus Petrus. Et quid quæso hoc diplomate Rex præstare potuit? An ne quod verè & realiter fuerit ex matrimonio natus? minimè. quoniam ad hoc realis ad præteritum potentia exigeretur. Quid ergo? Quod Ioannes & Maria maneant cælibes, & interim virtualiter fuerint coniuges: quod tamen nullum inter ipsos verum matrimonium intercesserit, intercesserit virtuale: & tandem quod ipse Petrus, qui à natiuitate fuit spurcius realiter, ita se habeat ac si à natiuitate fuisset verè legitimus, ad eoque quod ab ipsâmet natiuitate legitimus fuerit virtualiter. Hoc exemplo, & plurimis aliis, quæ alibi expendo, & huc possem adducere, moralis ad præteritum potestas demonstratur: & inferitur, Civilem & Moralem Grammaticam, in Modo Imperativo indigere præterito.

An Grammatica Moralis Imperativi vni egent præterito?

CXXII. An Hæreticorum Grammatica egent Imperativo?

Urigitur huic ego difficultati manum imponam ultimam, notari volo totum Imperativum Modum è nostri temporis Hæreticorum Grammaticis esse expungendum. Si enim nulla datur libertas, & liberum arbitrium est titulus sine re, ut affirmat Lutherus; frustra nobis Deus imperat, frustra nos nostris subditis imperitamus. Sicut enim non imperabo Soli ut luceat, quia id necessariò facit: nec illi ut splendore careat, quia mihi obedire non potest; ita nec Petro, quia, si necessitatur ad operandum inutilis erit iussio mea; & si necessitatur ad omittendum, illa erit necessariò inefficax, & impossibilia præcipientes. Videant igitur Lutherani & Calviniani, quantâ consequentiâ doctrinæ, pueros suos in Coniugationibus Imperativum doceant: quantâ subditis leges imponant: quantâ sibi divinitus & humanitus dictas admittant.

Imperativi genera.

CXXIII. Patet ex dictis Imperativum Modum in multos dividi. Quorum præcipui sunt Imperativus privatus, Imperativus publicus, Deprecativus humanus, & Deprecativus divinus. Singulos breviter dilucidabo.

Imperativo privato utimur, cum privatâ auctoritate aliquid fieri præcipimus, & tunc in tempore præsentis & futuro dicimus.

Amatu. Amate vel Amatote vos, vel etiam. Ames, Amet: Amemus, Ametis, Amens.

Imperativo publico utimur cum leges ferimus, & tunc tantum utimur histertiis personis.

Amato illi. Amato illi.

Hinc Leges XII. Tabularum Deum coli præcipiunt his verbis. [Divos casse adempto. Pietatem adhibento. Opes amovento. Qui secum faxit, Deus ipse vindex erit. Separatim nemo habeset Divos: neve novos, sive advenas; nisi publicè adscritos privatum columbo. Constructa à Patribus delubra habento. Et Larium sedes. Ritum familia, patriæq; seravito. Sacra privata perpetua manento. &c.]

Caramulla Grammat. Audax.

Deprecativus humanus preces fundit ad CXXIX. hominem, & quia homo sive iussus sive oratus sit, caret potentiâ ad præteritum, hic Modus temporibus præsentis & futuro contentus est, & nõ differt ab Imperativo: iuxta illud, Sumus genus imperij exorantia verba potentis. At si agamus de rebus Politicis & Moralibus poterit habere præteritum.

Et tandem Deprecativus Divinus, qui abusive Imperativus dicitur (Deum enim, cum nullâ imperii aut etiam superbiz suspicionem, sed cum summâ humilitate debemus accedere) caret plurali numero: non enim plures, sed unicū colimus Deum. Si durationem Dei respiciam, caret præterito & futuro: omnia enim sunt præsentia Deo; etiam illa, quæ præterita & futura sunt nobis. Si durationem nostram, hæc tempora complecti poterit.

Anse præteritum, seu Præteritum plusquam perfectum Deprecativum perfectum.

Præsens

Futurum perfectum.

Postfuturum, seu Futurum plusquam perfectum.

Et quas habebit iste Modus in singulis temporibus dictiones? pro præsentis & futuro, habebit Ama, Amet & pro præterito Amaveris & Amaveris, possemus addere.

CXX.

Duas nimirum personas; secundam, tertiamque unde in Psalmo CXXIX. Deprofundis clamavi ad te Domine: Domine exaudi vocem meam. Et in Psalmo. XIX. Exaudiat te Deus in die tribulationis: protegat te nomen Dei Jacob. Mittat tibi auxilium de sancto: & omne consilium tuum confirmet. utroque enim modo agere solemus apud Deum. Hispani tertiam personam pluralis utuntur, cum orant Deum: at illam accipiunt singulariter.

De temporibus Subiunctivi.

Subiunctivus non est modus aliquis particularis, sed nomen potius aut conceptus communis multos subiectivos comprehendens. Illi sunt. Coniunctivus, Assertivus, Deliberativus, Optativus, Conditionalis, & Dubitativus. Omnia Subiunctivi tempora sunt indefinita (vocentur Aoristica, si nomina Græcorum placeant) quia in speciebus subiectivorum mutantur, ut colliges ex infra dicendis.

An dantur multi subiectivi?

Tempora aoristica.

De temporibus Coniunctivi.

Dicitur sic à particulâ Cum, cui coniungitur: & quia hæc ipsa duas habet significationes speciales, etiam ipse duos habet usus. Cum igitur primò sumitur pro quando, & secundò pro siquidem: & quia prior illa acceptio communior est, ab illâ sumamus exordium; & ab illâ Coniunctivus dicatur, & à significatione posteriori, ut omnis æquivocatio tollatur, assertivus.

CXXI.

Vnde dicatur.

Vnde dicatur.

Vnde dicatur.

Vnde dicatur.

Vnde dicatur.

Vnde dicatur.

Vnde dicatur.

Vnde dicatur.

Vnde dicatur.

Vnde dicatur.

Vnde dicatur.

Vnde dicatur.

Vnde dicatur.

Vnde dicatur.

Vnde dicatur.

Vnde dicatur.

Vnde dicatur.

Vnde dicatur.

Vnde dicatur.

Vnde dicatur.

Vnde dicatur.

Vnde dicatur.

Vnde dicatur.

Vnde dicatur.

Vnde dicatur.

Vnde dicatur.

emus, etis, est. Constat has voces pertinere ad hoc tempus, quia hæc propositio, *Quando legēbam, venit Petrus*, æquipollet his, *Cum legerem, venit Petrus*. Et certum est distinctionem legēbam ad imperfectum spectare.

Præteritum perfectum. *Cum amavi, avisti, avis: avimus, avistis, averunt*, &c. An huc non pertinet *Amaverim*? minimè: quoniam hæc *Quando legi, venit*, non potest transire in hanc *Cum legi, venit*.

Præteritum plusquam perfectum. *Cum amavissim, es, et; emus, etis, ent.* Firmat hoc tempus hoc exemplum, *Quando legeram, venit*, quod æquivallet huic propositioni, *Cum legissem venit*.

Futurum perfectum: *Cum amem, es, et; emus, etis, ent.* Et huc voculas istas transpono, quia idem est dicere, *Quando venies, loqueris* ac dicere, *Cum venias loqueris*.

Futurum plusquam perfectum. *Cum amavero, is, it; imus, itis, int.* Coincidit cum Indicativo.

De temporibus Assertivi.

CXXII. **P**AUCA illa sunt, sed indigent consideratione, ne vel invertantur vel negligantur. Considera sequentes lineas.

Præsens. *Cum amem, es, et.* &c. hoc est, *Siquidem amo*. Pono exemplum, *Cum videam, hoc nescire non possum*. Æquivallet huic, *Siquidem hoc ego propriis oculis video, illud ignorare non possum*.

Præteritum perf. *Cum amaverim, is, it.* hoc est, *Siquidem amavi*. Et probatur hoc lemma. *Debebo tuere penam, cum peccaverim*: quod æquipollet huic, *Debebo puniri, quia peccavi, siquidem peccavi*, &c.

De temporibus Deliberativi.

CXXIII. **D**ELIBERAMUS cum dicimus; *Timeo ut; Timeo ne; Veroor, desidero, volo, peto, oro* &c. ut illud fiat, & ne istud fiat. Et tunc deliberatio ipsa ad hunc Modum nos ducit, & per ista tempora nos promovet.

Præsens. *Volo, ut facias, at; amus, atis, ant.* *Vult, ut faciam, at.* &c.

Præteritum Imp. *Volebam ut faceres, es, et; emus, etis, ent.* *Volebas, ut facerem.* &c.

Præteritum perf. *Volui, ut faceres, es: emus, etis, ent.* *Voluisti, ut facerem.* &c.

Timeo, ne feceris, is; imus, itis, int. *Times, ne fecerim.* &c.

Præteritum plusquam perf. *Desiderabam, ut facisses, es; emus, etis, ent.* *Desiderabas, ut facissem.* &c.

Desideraveram, ut faceres, es, et; emus, etis, ent. *Desiderabas, ut facerem.*

Futurum. *Desiderabo, ut faceris, is; imus, itis, int.* *Desiderabis, ut facerim.* &c.

Desidero, ut facias, at; amus, atis, ant. *Desideras, ut faciam.* &c.

Primum verbum semper ponitur in Indicativo, & ideo tempus ejus est notum. Etiam verbi secundi in præsentis & imperfecto: at in cæteris temporibus duas posuimus formas, in priori semper secundum verbum est præteritum respectu primi: in posteriori contrà.

De temporibus Operativi.

CXXIV. **M**ODUS est valde vulgaris & universis notus, nec magnâ expositione indiget: Sed

quia nec ab omnibus eodem modo usurpatur, debet ad canones sequentes reduci.

Præsens I. *Modò Petrus est domi, & usinam sit Fridericus apud eum.*

Præsens II. *Ioannes improbus est, utinam esset pius: nam si modestus esset ego illi hanc nunc dignitatem conferrem.* Nota illud *nunc*, & inter omnia ad tempus præsens pertinere.

Præteritum I. *Te id fecisse asseris. Et quid tibi ergo? Utinam feceris.*

Præteritum II. *Utinam venisses tempestivè.*

Futurum. *Utinam venias, Utinam legas.*

Ut rigorem harum phrasium percipias, adnotato illud *Utinam*, in præsentis primo & futuro esse dubitantis; quoniam optat id, de cuius existentia dubitat: at in præsentis secundo & præterito secundo esse negantis, quoniam optat aliquid de cuius non existentia certò constat, ut percipiet clarissimè, qui posita exempla recognoscat.

De temporibus Conditionalis.

Iste Modus non est notus Grammaticis, & ideo indiget consideratione, examine, & expositione. Rem sic expedio. CXXV.

Præsens I. *Salomon, si sit in inferno, erit miser.* Ecce illud *sit*, illud *erit*, duæ sunt voces toto cælo diversæ, & tamen utraque ad præsens spectat. Ergo sicut hic, sic etiam in cæteris temporibus verbum quod afficit ipsa conditio, & alterum quod infert, contemplator.

Præsens II. *Petrus, si cæcus nunc esset, saltem esset.*

Inter ista duo tempora præsentia hoc intervenit discrimen, quod in priori dubitatur; An purificetur conditio: & in posteriori supponitur non purificari; quam ob rem, prius Dubitativum, & posterius Negativum, vocari poterit. Modi Dubitativi & Negativi differentia.

Præteritum I. Dubitativum, *Si tunc peccaverim, rem sum (rem nunc ero) sed, si tunc non peccaverim, nunc debeo (nunc debeo) à iniustitiâ defendi.* Ecce conditio tota dubia est, & relinquitur examinanda.

Præteritum II. Negativum. *Si postulavisses: at quia non postulasti, non impetrasti.* Ecce non purificatur conditio.

Futurum Dubitativum. *Si Romam venero, osculabor pedes Summi Pontificis.* Hic etiam ambigitur, an purificanda sit conditio.

De temporibus Dubitativi.

Ultimæ lineæ præcedentis parragraphi me cogunt, ut Modum Dubitativum hominibus nostris incognitum, subscribam, & summa brevitate declarè. Hæc ille completitur tempora. CXXVI.

Præ. Amaverim. Fortè amavi.

Præ. Amabo. Fortè amabo.

Futur. Amavero. Fortè amabo.

Ecce tria habet tempora, & singulorum debet explicare energiam.

Interroganti, *Quot Petro argentis dedit?* respondo. *Dederim quadraginta.* hoc est, *Ego quidem illos non dederim?*

non numeravi, sed quantum comestura assequi possum, dedi quadraginta plus minus. Subroganti, quâ illos horâ dederim? Respondeo, Fuerit tunc hora tertia, hoc est, Ego quidem horam exactè scire nequeo; at ut puto, sub tertiam (vel, cum erat tertia, plus minus) illas dedi.

Quid
Erit?

Interroganti, Quâ hora est? Latine, quâ est hora? bifariam respondet Hispanus: aut enim dicitur las tres. Exempli gratiâ; hoc est, Hora tertia: & hoc, cum horam exactè scit, & rem certam enuntiat. Aut etiam Seran las tres, inquit; hoc est, Erit tertia, nimirum, quando dubitat, & potest dicere: Ego sanè horam exactè nescio; at existimo esse tertiam plus minus.

De futuro eodem modo. Soler quis dicere Hoc nolo facere, tot tamen me precibus obtrunc, ut tandem facerem. Hispan. To no tengo intencion de hacerlo; pero tantos seran las intercesiones y ruegos, que pienso que lo repdré a hazer.

De Numeris.

CXXVII. Nihil speciale occurrit, Verba enim tot habent numeros, quot nomina: Singularè, Pluralè; & in Hebræorum Præsenti, & in omnibus Græcorum temporibus etiam Dualem. Ubi notari volo in pletisq; Temporibus, præcipue activis, Græcos carere primâ personâ Dualis numeri: nec commodè posse dicere Nos duo legimus, nisi recurrant ad Αἱμαρ, quæ est prima persona Pluralis.

De Personis.

CXXVIII. Tres sunt & ab ordine Prima, Secunda, & Tertia dominantur. Quicumque loquitur, semetipsum dicit esse primam personam; illum, qui cum loquitur, secundam; alium quicumque; tertiam. Nulla est lingua, in quâ plures personæ reperiantur. Cum ille, qui loquitur agit de seipso, nec tamen vult exprimere, an de se agat, utitur tertiâ personâ, ut cum Hipponensis Episcopus dixit, De hac re dubitat Augustinus. quo sensu Christus Lucas 12. Dico autem vobis: Omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, & filium hominis confitebitur illum coram Angelis Dei.

De Scholasticâ aliquorum Verborum significatione. An idem significans civiliter & scholasticè?

CXXIX. Sunt aliquot in usu verba, quorum significatio, non est eadem in Scholâ & foro: sunt & aliqua, quæ debent breviter exponi: aliqua inquam, non enim omnia huc referam, quia in Lexico Philosophico commodius debet scribi: sed, ut rem Studiosus intelligat, & communiorum vocum Scholasticam significationem percaleat.

Verbum Esse.

An est f. Verbum defectivum? Multa significat: & tria præcipue: primò identificationem, secundò existentiam, tertio comestionem. Cum significat identificationem videtur esse defectivum, & vix habere alia tempora, quàm Indicativi Præsens, & Præteritum imperfectum Subiunctivi, & Præsens etiam Infinitivi. Dicimus enim, Homo est animal, Animal est vivens: & item, Si canis esset leus, Carameli Grammos. Audax.

esset rugibilis, Si equus esset homo esset rationalis: &c. & interdum, Ego scio Hominem esse subalternam, &c. non autem benè & congruè, Homo fuit quimal, aut Animal erit vivens. Imò hoc sensu videtur primâ & secundâ personâ singularis, & toto numero plurali carere. Interim per alia tempora, licet non sit in usu, si necessitas postulet, infleci poterit.

Cum significat existentiam, tunc est intergrum, & per omnes modos & tempora, quod & docent Grammatici, variatur.

Cum tandè idem est esse, quod edere, temporibus & personis caret. Considera tantum sequentia.

Indicativum.	Ederemus	Essemus
Edo	Ederetis	Essetis
Edis Es. Comes.	Ederent.	Esset.
Edit Est. Comest.	Infinitivum.	
Edimus	Edere	Esse. comesse.
Editis Estis	Supinum.	
Edunt	Esū	Estum.
Imperativum.	Esu	Estu.
Ede Es	Hinc Composita.	
Edite Esto.	Comesum	Comestū.
Subiunctivum.	Comessor.	aris.
Ederem Essem	Et in Passivâ.	
Ederes Esset	Comeditur.	Estur.
Ederet Esset		

Multa afferri possunt & solè testimoniis; sed his pauculis positam doctrinam confirmo. **CXXX.** Virgilius, Est mollis flamma medullæ. Plautus Es, sur eximbi. Cicero, Claudius mergi pullos in aquam iussit, plures bibere, quoniam esse nollet. Plautus, Qui è nuce nucleum esse vult, frangat nucem. Et iterum, Dies nescis que estur & bibitur. Iuvenalis, Es oied rapturus de mobiliare comessæ. Martialis; O quanta est gula comies comesse! & Horatius, Comessabere Maximi. Putant Grammatici supinum Esū esse ab Esse, Esū & supinum Esū ab Edere. sed aliquibus placet Estum utrumque potius ab Esse diducere; ita ut Edo. in, de se Edid. dicatur carere supino, cum habet primam brevem, & significat comedere: nam cum habet primam longam & significat educere est Edo. in. Edidi, Edictum. Sed iam obtinuerunt Grammatici, & dicunt Edo, edis, edi, esum, vel estum, Comēdo, comēdis, comēdi, comēsum, vel comestum.

Sed cur esse & edere idem significant? Respondeat Epicureus, vel hinc colligi hominem ad comedendum natum. Hinc illud, Comedo, bibo, etiam morieris. omnia enim in fines suos prædestinantur, & cum humanæ vitæ finis luxur sit, oportet uti vitâ prout possumus, & quamdiu possumus, post mortē enim nulla voluptas est. At nos Philosophi Christiani hanc doctrinam regerimus, & affirmamus hominem non existere ut edat, sed edere ut existat: adeoque merito esse & existere & comedere significare, sunt Solutio enim stricte connexa, sed aliter quàm Epicureis, vel & similes alij delirant: oportet enim esse (edere) ut simus, non verò esse (existere) ut edamus.

Præter istas significationes & acceptiones ponenda est Transitive, quâ utitur P. Valerianus Magnus, quâ & utor ego. qui tamen toto celo differimus, ego enim active tunc tantum verbū istud accipio, cū aliquâ entitatē, pducit cōmunicādo suā essentia: & hāc diversis modis, unde

diversæ acceptiones resultant. At Magnus quâdo ait *Theophilus est scipsum* videtur activitatem sine activitate intelligere,

Verba Vivo & Bibo.

CXXXI. Sicut uno & eodem verbo significavit Latinus existere & edere : Sic etiam uno & eodê existere & bibere, nam stando labio Hispanico, non distinguitur *Vivere à Bibere* : & stando corruptissimis multarum provinciarum moribus, omnia *Convivia* sunt *Conbibia* : ille enim apud plurimos nobilius vivit, qui generosiora vina bibit. Sed hæc omnes exorbitantiæ corriguntur, si sciamus Hominem bibere, ut vivat : & non vivere, ut bibat.

Verbum Nolo.

CXXXII. Putarunt veteres verbum *Nolo*, idem esse, quod *Non volo*. at Reformator Dialecticus, qui inferius dabitur, esse idem quod *Volo non*, evidenter ostendit; hæc enim propositio *Nolo legere* non æquivalere huic, *Nô volo legere*; sed huic, *Volo non legere*. Hinc est iuniores non benè complevisse tempus præfens indicativi.

<i>Dicbanti</i>	Dicunt	<i>Sed debent</i>
<i>veteres</i>	iuniores	
Nolo.	Nolo.	Volo non
Nevis.	Non vis.	Vis non
Ne vult.	Non vult.	Vult non
Nolumus.	Nolumus.	Volumus non
Noltis.	Non vultis.	Vultis non
Nolunt.	Nolunt.	Volunt non.

Circumloquuntur hodie *Non vis legere, Non vult legere, Non vult in legere*, cum dicere deberent, *Vis non legere, Vultis non legere*; aliud enim est *Nolo*, aliud *Non volo*. cum dormio *Non volo legere*, at verò falsum est quod cum dormio, tunc *Nolo legere*, aut *Volo non legere* : quia noluntas est actus positivus volendi rem non esse, idem enim est *Nolo legere*, ac *Volo non legere*.

Verbum imperf. Datur, dabatur, &c.

EST in usu apud Scholasticos & significat *esse, existere, reperiri*, & habet tantummodò tertias personas; ut cum dicimus : *Datur in rebus unum animal rationis compos. Dabuntur olim plures stirpium species, sed iam multa perierunt* : & quia immiscuntur animantes plura dabuntur olim brutorum genera, quàm nunc dantur. Si daretur aliquis corvus albus, illa esset rara avis in terris, nigroque simillima cygno.

PARTICIPIUM.

CXXXIII.
Quid significet

Nventum est compendij causâ, & non complectitur Nomen Verbumque, ut vulgò dicitur, sed Pronomen relativum & verbû; quoniam idem est dicere *Qui amat*, duabus vocibus, quàm unicâ *Amans*. Possent dari Participia omnibus temporibus correspondentia, sed in nullo idiomate tot dantur. Hebræus Participio præterito & futuro caret, & præfenti utitur loco Verbi, illudque activè Benoni, & passivè denominat Pahul, ut

תִּיבָּהּ. *Qui visitat*. Benoni
תִּיבָּהּ. *Qui visitatur*. Pahul.

Græcus multò fertiliorem habet Participiorû messem, plerisque enim temporibus Participia cooptat. ait enim.

Participia Græcorû
In præfenti & præter. imperf. Λέγων, γίγνους, λίσσας, *Qui, qua, quod legit, aut legebat*. Legens.
In præterito perf. & plus quam perf. (quod Definitivum aliqui nominant) Ἀέλαχων, Ἀέλαχυν, Ἀέλαχον, *Qui, qua, quod legit vel legebat*.
In futuro priori, Ἀέξων, Ἀέξουσ, Ἀέξον, *Qui, qua, quod legit*. Lecturus, a. um.
In futuro posteriori, Ἀεγών, Ἀεγούσ, Ἀεγών, *Qui, qua, quod legit*. *Qui, qua, quod lecturus a. um.* erit.

In aoristo primo, Ἀέξας, Ἀέξασ, Ἀέξας, *Qui, qua, quod legi*, sine ullâ determinatione temporis.

In aoristo secundo, Ἀεγών, Ἀεγούσ, Ἀεγών, *Qui, qua, quod legi*.

His in passivâ sua etiam respondent Participia,

ut quidquid activè dicitur, possit in passivam converti.

At Latinum idioma in hoc genere pauper-rimum est; hæc enim tantum Participia præferrunt.

	Activè	Passivè
Præfens.	Amans.	* * *
Præteriti.	* * *	Amatus.
Futuri.	Amaturus.	Amandus.

Vidimus Latinorum Passivam temporibus nonnullis carere; modò docere decrevimus, quâ circumloqui possimus, & omnia exprimere, quæ in Græcâ aut aliâ perfectiori possemus. Iuvamur enim Participiis & dicimus.

ACTIVE.

Præfens.	Lego.	Legens sum.
Præter. Imp.	Legebam.	Legens eram.
Præter. perf.	Legi.	Legens fui.
Præter. p. q. p.	Legetam.	Legens fueram.
Futur. Imp.	Legam.	Legens ero. Lecturus sũ.
Futur. perf.	* * *	* * *
Futur. p. q. p.	* * *	Lecturus ero.

PASSIVE.

Præfens.	Legor.	* * *
Præter. Imp.	Legebar.	* * *
Præter. perf.	* * *	Lectus sum [Lectus eram]
Præter. pluriq.	* * *	Lectus fui [Lectus fueram]
		Futu-

diversæ acceptiones resultant. At Magnus quâdo ait *Theophilus est scipsum* videtur activitatem sine activitate intelligere,

Verba Vivo & Bibo.

CXXXI. Sicut uno & eodem verbo significavit Latinus existere & edere : Sic etiam uno & eodê existere & bibere, nam stando labio Hispanico, non distinguitur *Vivere à Bibere* : & stando corruptissimis multarum provinciarum moribus, omnia *Convivia* sunt *Conbibia* : ille enim apud plurimos nobilius vivit, qui generosiora vina bibit. Sed hæc omnes exorbitantiæ corriguntur, si sciamus Hominem bibere, ut vivat : & non vivere, ut bibat.

Verbum Nolo.

CXXXII. Putarunt veteres verbum *Nolo*, idem esse, quod *Non volo*. at Reformator Dialecticus, qui inferius dabitur, esse idem quod *Volo non*, evidenter ostendit; hæc enim propositio *Nolo legere* non æquivalere huic, *Nô volo legere*; sed huic, *Volo non legere*. Hinc est iuniores non benè complevisse tempus præfens indicativi.

<i>Dicbanti</i>	Dicunt	<i>Sed debent</i>
<i>veteres</i>	iuniores	
Nolo.	Nolo.	Volo non
Nevis.	Non vis.	Vis non
Ne vult.	Non vult.	Vult non
Nolumus.	Nolumus.	Volumus non
Noltis.	Non vultis.	Vultis non
Nolunt.	Nolunt.	Volunt non.

Circumloquuntur hodie *Non vis legere, Non vult legere, Non vult in legere*, cum dicere deberent, *Vis non legere, Vultis non legere*; aliud enim est *Nolo*, aliud *Non volo*. cum dormio *Non volo legere*, at verò falsum est quod cum dormio, tunc *Nolo legere*, aut *Volo non legere* : quia voluntas est actus positivus volendi rem non esse, idem enim est *Nolo legere*, ac *Volo non legere*.

Verbum imperf. Datur, dabatur, &c.

EST in usu apud Scholasticos & significat *esse, existere, reperiri*, & habet tantummodò tertias personas; ut cum dicimus : *Datur in rebus unum animal rationis compos. Dabuntur olim plures stirpium species, sed iam multa perierunt* : & quia immiscetur animantes plura dabuntur olim brutorum genera, quàm nunc dantur. Si daretur aliquis corvus albus, illa esset rara avis in terris, nigroque simillima cygno.

PARTICIPIUM.

CXXXIII.
Quid significet

Nventum est compendij causâ, & non complectitur Nomen Verbumque, ut vulgò dicitur, sed Pronomen relativum & verbû; quoniam idem est dicere *Qui amat*, duabus vocibus, quàm unicâ *Amans*. Possent dari Participia omnibus temporibus correspondentia, sed in nullo idiomate tot dantur. Hebræus Participio præterito & futuro caret, & præfenti utitur loco Verbi, illudque activè Benoni, & passivè denominat Pahul, ut

תִּיבָּהּ. *Qui visitat*. Benoni
תִּיבָּהּ. *Qui visitatur*. Pahul.

Græcus multò fertiliorem habet Participiorû messem, plerisque enim temporibus Participia cooptat. ait enim.

Participia Græcorû
In præfenti & præter. imperf. *Λέγων, γίγνομαι, λίσσας, Qui, qua, quod legis, aut legebat*. Legens.
In præterito perf. & plus quam perf. (quod Definitivum aliqui nominant) *Ἀέλαχον, Ἀέλαχον, λίσσας, λίσσας, Qui, qua, quod legisti vel legeras*.
In futuro priori, *Λέξω, λίσσω, λίσσω, Qui, qua, quod leges*. Lecturus, a. um.
In futuro posteriori, *Λέξω, λίσσω, λίσσω, Qui, qua, quod leges*. Qui, qua, quod lecturus a. um. erit.

In aoristo primo, *Ἀέλας, λίσσας, λίσσας, Qui, qua, quod legisti*, sine ullâ determinatione temporis.

In aoristo secundo, *Ἀέλας, λίσσας, λίσσας, Qui, qua, quod legisti*.

His in passivâ sua etiam respondent Participia,

ut quidquid activè dicitur, possit in passivam converti.

At Latinum idioma in hoc genere pauper-rimum est; hæc enim tantum Participia præfent. fert.

	Activè	Passivè
Præfentis.	Amans.	* * *
Præteriti.	* * *	Amatus.
Futuri.	Amaturus.	Amandus.

Vidimus Latinorum Passivam temporibus nonnullis carere; modò docere decrevimus, quâ circumloqui possimus, & omnia exprimere, quæ in Græcâ aut aliâ perfectiori possemus. Iuvamur enim Participiis & dicimus.

ACTIVE.

Præfens.	Lego.	Legens sum.
Præter. Imp.	Legebam.	Legens eram.
Præter. perf.	Legi.	Legens fui.
Præter. p. q. p.	Legetam.	Legens fueram.
Futur. Imp.	Legam.	Legens ero. Lectus' a. um.
Futur. perf.	* * *	* * *
Futur. p. q. p.	* * *	Lecturus ero.

PASSIVE.

Præfens.	Legor.	* * *
Præter. Imp.	Legebar.	* * *
Præter. perf.	* * *	Lectus sum [Lectus eram]
Præter. pluriq.	* * *	Lectus fui [Lectus fueram]
		Futu-

GRAMMATICA AUDAX.

43

Putat. imp. Legar Legendum sum

*Futur. perf. * * * * **

*Fut. p. q. perf. * * * Legendum ero.*

Ut homines audaces sunt, sic multi in hoc genere multa conati. Fuit qui voluerit totum idioma Latinum reformare & è singulis temporibus cognata Participia diducere. Propono specimen.

*Audacia
lingua
Participia.*

Radices. Participia.

<i>Amant.</i>	Amans,antis.
<i>Amabant.</i>	Amabans,antis.
<i>Amaverunt; vel</i>	Amaveruns,untis: vel
<i>Amavunt.</i>	Amaruns,untis.
<i>Amaverant.</i>	Amaverans,antis.
<i>Amabunt.</i>	Amabuns,untis.
<i>Amaverint.</i>	Amaverias,intis.

Sic inter alia ille, & solici quidem ingenio, si vulgi favorem meruisset. Linguae pendent ab usu, & si non placeas, non loqueris cum multis, nec eloqueris, si permitteris uti privata & secreta Grammatica.

De usu Participiorum,

CXXXV.

OMnia, quae Verbo adjectivo explicantur, omnia omnia, verbo Substantivo & Participio exprimi possunt: Sed non contra. Proderit Participia singula examinare.

Participium praesentis. A&.

*Significa-
tio & usus
Participii
praesentis.*

<i>Amans sum.</i>	Amo.
<i>Amans eram.</i>	Amabam.
<i>Amans fui.</i>	Amavi.
<i>Amans ero.</i>	Amabo.
<i>Amans fuero.</i>	Amavero.

Et sic etiam per ceteros modos videtur Verbo adjectivo aequipollere exactè.

Participium futuri. A&.

*Significa-
tio & usus
Participii
futuri a-
ctivi.*

Amaturus sum. Amabo. [Hoc tempus videtur exactè respondere futuro.]
Amaturus eram. Erat tempus, in quo erat verum dicere, *Amabo*. Hic vides duo tempora, aliud pronunciationis, & aliud amoris & interrogas, an utrumque sit mihi praeteritum? Respondeo proponendo ista tempora, A. B. C. (D.) E. F. G. quorum D sit mihi praesens, priora praeterita, posteriora futura; & ajo, *Tempus B. erat, in quo erat verum dicere, Amabo, nempe in aliquo tempore post ipsum B.* ergo in C. D. E. F. vel G. Igitur B est tempus pronunciationis, & mihi imperfectè praeteritum; & tempus amoris debet necessariò esse futurum ipsi B, non verò mihi. Quam ob rem, si amor sit in C, erit mihi praeteritum; si in D, praesens; si in E, F, vel G, mihi futurum.]
Amaturus fui. Fuit tempus, in quo fuit verum dicere, *Amabo*.
Amaturus fuero. Fuerat tempus, in quo erat verum dicere, *Amabo*. Fuit tempus, ante quod

fuerat verum dicere, *Amabo*, &c. [Tempora ista praeterita (tria videlicet ultima) non reperiuntur in Indicativo verbi Amo, as. & ideo per circumloquia & ambages rigorem explicare debemus.]

Amaturus ero. Tempus erit post quod amabo.

[Multi existimant eam & idem significare. *Amaturus ero*, & *Amavero*: sed significatio huius vocis *Amavero*, tam est obscura & incerta, ut non possit sumi ad expositionem aliam, nisi velimus obscura obscurioribus dilucidare: at melius secundo Graecorum futuro uteremur, si verum sit illud esse tempus post futurum; nam hoc ipsum in dubium versant Graecorum nonnulli excellentes Grammatici.]

Amaturus fuero. Tempus fuerit post quod amabo. *Aus si fuerit est tempus post futurum.* Tempus erit, post quod & erit illud tempus, post quod amabo.

Participium praeteriti. Pass.

Testatus sum. Perhibui testimonium. Tem- CXXXVI.
pus fuit in quo fuit verum dicere, [Testimo- Significa-
nium perhibeo. [Est tempus praeteriti perfecti.] tio & usus
Participii
praeteriti.

Testatus eram. Perhibueram testimonium.

[Forè est tempus praeteriti plus quàm perfecti. Consulto posui illud forè, quia plusquàmperfecti significatio etiam obscura est.]

Testatus fui. Tempus fuit, in quo fuit verum dicere, *Testimonium perhibui*. [Est hoc tempus ante praeteritum, aut praeteriti praeteritum, ut alii loquuntur.]

Testatus fuero. Tempus fuerat, in quo erat verum dicere *Testimonium perhibui*. Tempus erat, ante quod fuerat verum dicere, *Testimonium perhibeo*. [Est duplici aut triplici praeteriti subordinata significatio.]

Testatus ero. Tempus erit, in quo erit verum dicere, *Testimonium perhibui*. Tempus erit, ante quod sit verum dicere, *Testimonium perhibeo*.

Testatus fuero. Tempus fuerit, in quo sit verum dicere, *Testimonium perhibeo*. Tempus fuerit, ante quod sit verum dicere, *Testimonium perhibeo*. [Et hoc etiam tempus facilius lingua praeferrì, quàm exponi, nam in dubium vertere poterit: multa enim ex usu dicimus, quae exactè explicare non possumus.]

Participium futuri. Pass.

Ex usu Participii in *rus* constat clarè, quid CXXXVII.
significet Participium in *rus*. Interim bre- Significa-
viter tempora universa percurram. tio & usus
Participii
futuri pas-
sivi.

Amandus sum. Amabor.
Amandus eram. Tempus erat, in quo erat verum dicere, *Amabor*.

Amandus fui. Tempus fuit, in quo fuit verum dicere, *Amabor*.

Amandus fuero. Tempus fuerat, in quo erat verum dicere *Amabor*.

Amandus ero. Tempus erit, in quo sit verum dicere, *Amabor*. Tempus erit, post quod erit verum dicere *Amor*.

Amandus fuero. Tempus erit, post quod erit verum dicere *Amabor*.

D 4

PRÆ-

PRÆPOSITIO.

CXXVII
Quid &
quotuplex
sit

Ultas & varias hujus partis Orationis definitiones invenio : & præ cæteris arridet hæc *Præpositio* est *vocula, modum quendam nominis adsignificans*, videlicet vel motum, vel quietem, vel causam, vel formam, vel privationem, vel materiam, vel tempus concernens. Motum importat *Ad, Versus, Adversus*. Quietem *In, Sub, Subter*. Causam *Ob, Pro, Propter, Secundum*. Formam *Cum, Adinstar*. Privationem *Abque, Sine, Clam, Præter*. Materiam, *Ex*. & Tempus *Circa*.

Præpositio
compressa.

Præfixa.

Subdividitur *Præpositio* in Expressam, *Præfixam*, & *Tacitam*. Primi generis sunt, omnes quæ distinctè ponuntur, ut cum dicimus, *Clavus festinat in agrum*. Secundi verò, ut *Videtur* vi-

Etiam advenit urbem, hoc est, *venit ad urbem*. Ubi vides præpositionem *ad* non nomini sed verbo præfigi. Tertiū tandem sunt omnes quæ *tacite* subintelliguntur, ut *Tandem remanemus Athenis*, hoc est, *in Athenis*.

Dantur etiam *Postpositiones*, quæ *Præ-* CXXXIX
positiones *postpositivæ* solent dici, nullā *Postpositio.*
vocalium repugnantia; vocantur enim *Præpositiones*, quia sensu saltem præponuntur; & *postpositivæ*, quia vocaliter postponi debent. Ejusmodi sunt *Versus* & *Tonus*. Cicero Attico. *Verissime à Mithridate Arpinum versus*. Livius. *Admodum adaverat vada, ut alibi umbilico tenuis aqua esset, alibi genibus vix superaret*. Cælius Cicer. *Numeros illi de comitiis Cumatun tenuis calu-*

ADVERBIUM.

CXL

Ut sapè exponendæ aliquæ circumstantiæ, quarum gratiâ Nomenclatores invenerunt *Adverbia*. Hæc esse dicuntur voces sine numero, quæ aliis vocibus adungi solent, ad earum modum, maximeque actionis & passionis circumstantiam dilucidè exprimendum. Adjunguntur Nominibus, ut *Callidus sapiens, Humanus furor*; Verbis etiam, ut *Currit velociter*. Participiis frequenter, ut *Tardè loquens, Graviter dicens, Impatienter subaudiens*. Interdumque aliis *Adverbio*, ut *Multò doctius oravit Cicero Demosthenes*.

Adverbia
obliqua
& formalia.

In omni lingua dantur *Adverbia* formalia & obliqua: hæc res ipsas afficiunt, illa actus quas eisdem formamus. Formalia sunt, *Adverbia* vocandi, Demonstrandi, Dubitandi, Interrogandi, Respondendi, Affirmandi,

Negandi, Jurandi, Demonstrandi, Comparandi, Optandi, Hortandi, Prohibendi, Concedendi, &c. Obliqua sunt Substantivæ, Idemtratis, Unitatis, Quantitatis, Numeri; Qualitatis, Intensionis, Remissionis; Temporis; Loci; Sitûs; Actionis, Passionis; & Habitus.

Hebræi nomina addito *Adverbialiter* sumunt, & Latini accusativum à tacita præpositione *Per* rectum usurpant loco *Adverbii*. Plautus *Asin.* 2. 3. *Et statim velim servire*, hoc est, *per statim*, vel clarius, *semper*. Unde Justus Lipsius, cui Plautus & decrepiti omnes Authores multum debent, hæc etiam phrasî fuit usus in *Epist. nuncupatoriâ præfixâ* Centuriæ tertiz ad Belgas. Ibi ait. *Vidabitur, si tanti est legere: nec urgeo. Illud valde, ut me qualem ostendi erga vos urbemque vestram esse, atque statim fore, serio credat.*

Hebræorum adverbia.

INTERJECTIO.

CXLI.
An distinguatur ab
Adverbio?

Offert ad *Adverbium* reduci, sed quia majoribus nostris placuit illam distinguere, non est cur in re tam tenui hæreamus. Est autem *Interjectio*, *non indeclinabilis*

Quid sit

*An præpositiones in-
segras im-
bitur*

animi affectum exprimens. Et solitariè posita integræ orationi æquipollens: quod etiam *Adverbii* solitariè positis convenit. Sic enim exponimus & interpretamur sequentia.

Euge. Bonum erit.

Vo. Malum erit.

Medius fidius. Me Dei Filius adjuvet.

Odepot, *Adsit Pollux*, &c.

Reperiuntur in omni Lingua *Interjectiones* Exclamandi, Vocandi, Admirandi, Silendi, Læ-
Quotuplex sit
tandi, Dolendi, Fastidiendi, Timendi, Minandi, Approbandi, Reprobandi, Hortandi, Dehortandi, Ridendi, Deridendi, &c.

Sumuntur etiam *Interjectionum* loco nomina, in quibus aliud unde eruntur, & pro *Inter-*
jectioni-
aliud quod ipsa significant. Hodie enim inter *Religiosos* & *Pios*, *Bene lesu! Deus! San-*
ctus Ma-

Es Maria! & Hispanicè, Valgame Dios! Cielos! Dios mio! sunt Interjectiones admirantis: & æquivalent huic positioni, *Es-vo-pas-sibile?*

CONJUNCTIO.

CXLII.
Quid sit?

P

Artes Orationis similes, nexu indigent ut inter se uniantur; & iste vocatur *Conjunctio*, quæ definitur, *vocula indclinabilis, quæ partes Orationis colligit*. Alii

An debet
semper ex-
primi?

eam subintelligi malunt, alii expressè & molestè repetunt illud, qui attentiores sunt rebus; hoc, qui rigorosius loquuntur. Omittere ferè omnes conjunctiones Hispanorum aut vitium aut character est. Plurimæ desiderantur in Lucano, plurimæ in Seneca, multæ in aliis Authoribus: multas omitto, & si meum genium sequeretur, ferè omnes. Qui rem intelligit, & argumentum penetrat, percipit sibiipsis coherere sententias, nec egere particulis ut connectantur: quod, si interferantur vocalæ connexivæ, scopæ dissolutæ illæ sunt, nec additis & multiplicatis conjunctionibus coherere poterunt. Hinc pater, quid debuisset responderi Caligulæ, Senecæ calamum vilipendenti. Suetonius: *Lenius, compitiusque scribens genus ad ad contemptis, ut Senecam, tum maxime placentem, Commissiones meras componere, & Arenam esse sine calce ducere*. Caligulæ hoc iudicium est, inquit Lipsius in *Judicio de Seneca*, nequè illius, qui cogitavit etiam de Homeri carminibus abolendis, itemque Virgilii & Tit. Livii scriptis ex omnibus Bibliothecis amovendis. Respondeo igitur meum Senecam non vulgo nec plebi scripsisse; nec omni viro docto, sed illi, qui attentè eum legeret. Et addo, ubi Lector mente Senecam sequitur, sensum adsequi: nec inter sententias suo se præmentes & consolidantes respondere, conjunctionem majorem requiri.

An unio in
physicis à
sua extre-
mitate distin-
guatur.

Aut fallor, aut huic reduci posset illa celebris Questio, quæ inquit, An unio physica sit aliquid ab extremis distinctum? Nam si nihil est ipsa præter extrema, frustra Grammaticus vocales conjunctiones interserit, quia paritas & proportio postulat, ut sicut de Physicis physicè, sic etiam de Grammaticis discutramus Grammaticè.

Genera
Conjun-
ctionum.

In omni idiomate multa generà Conjunctionum enumerare est. Aliæ enim Absolutæ sunt, aliæ Conditionales; aliæ Coniunctivæ, aliæ Disiunctivæ, aliæ Adversativæ, aliæ Causales, aliæ Ordinativæ, & aliæ tandem

Conclusivæ. Aliæ antecedentes, aliæ consequentes, &c.

NOTA.

Dixi Coniunctionem interponi debere, ut CXLII. duo extrema copulet & connectat: at ita-
An incipit occurrit Ezechiel, qui Librum suum Propheticum scripturus, sic incipit. Et factum est in trigesimo anno, in quarto, in quinti mensis, cum essem in media captivorum iuxta fluvium Chobar, aperti sunt cali, & vidi visiones Dei. Quid ergo connectit illud Et?

Non sum ego primus, qui excitavit hoc dubium; illud enim morum, controversum, examinatum, resolutum, reperitur apud Magnum Gregorium libri 1. in *Ezechielem homilia 2.* Ubi sic inquit. [Prima questio nobis oritur, Cur is, qui nihil adhuc dixerat, ita exortus est dicens, *Et factum est in trigesimo anno*. Namque Et sermo coniunctionis est, & scimus, quia non subiungitur sermo subsequens, nisi sermoni præcedenti. Qui igitur nihil dixerat, cur dicit, *Et factum est*: cum non sit sermo, cui hoc quod incipit, subiungat? Quia in re intuentum est quia sicut nos corporalia, sic Prophetæ sensu spiritualia aspiciunt: eisque & illa sunt præsentia, quæ nostræ ignorantie absentia videntur. Unde fit, ut in mente Prophetarum ita cõiuncta sint exterioribus interiora, quatenus simul utraque videant: simulque in eis fiat & intus verbum, quod audiunt; & foras, quod dicunt. Patet igitur causa, cur, qui nihil dixerat, inchoavit dicens: *Et factum est in trigesimo anno*: quia hoc verbum quod foris protulit, illi verbo quod intus audierat coniunxit. Continnavit ergo verba, quæ protulit, visioni internæ, & idcirco incipit dicens: *Et factum est*, subiunxit enim hoc quod exterius loqui inchoat, ac si & illud foris sit, quod intus vidit. Hoc autem quod dicitur, quia in trigesimo anno spiritum Prophetiæ acceperit, indicat aliquid nobis considerandum: videlicet quia iuxta rationis usum doctrinæ sermo non suppetit, nisi in ætate perfecta. Unde & ipse Dominus anno duodecimo ætatis suæ in medio doctorum, in templo sedens, nõ docēs, sed interrogās, voluit inveniri.]

Responsio
ex S. Gregorio Ma-
gno.

An pueri
esse possint
Propheta?

PAUSÆ.

CXLIII.
An silentia
& pausa
orationis
sint partes
syntacticæ?

P

Placet silentia, artificiosè inter periodos posita, partes sunt Orationis, & suam significationem habent; non quidem categorematicam, sed syntacticam, quia consignificando

partes alias, si ambiguae sint, ad determinatam aliquam significationem reducunt. Quantitate inter se distinguuntur, & tono etiam, præcipuè apud Hebræos, qui in puncto finali non solum syllabarum quantitatem,

Hebræorum
pausa
qualitatem

titatem, sed & substantiam alterant & producant. Calamus Pausas has punctis notat, & quia ipsæ plures, etiam multis.

Ista sunt [; ; : : !] quæ, quia omnibus Latino- nota, expositione ulteriore non indi- gent.

A P P E N D I X.

Ratio ad-
dendi has
questiones.

AD maiorem præcedentium omnium intelligentiam succurrunt Quæstiones nonnullæ, quas proderit proponere, & breviter examinare. Possem, aut posuisse plura, aut posita pluribus dilucidare; at ista videntur sufficere, amo enim eruditionem, conjunctam tamen brevitati.

QVÆSTIO I. INCIDENTS.

CXLV. Ultimis Tabulis Theopompus gratus amicis, officiosus Reipublicæ, devotus cælo, magnifica dona distribuit; aurea, argentea: sed quia Jovi dicavit moribundus statuam, nec Curatores litteram intelligunt, conveni- ris, & sententiam rogaris. Hæc erat Testa- menti clausula, *Ad Iovis gloriam fiat statua auri sceptrum tenens*. At inquirimus, statuam-ne an sceptrum afficiat illud *auro*? hoc est, an Theo- pompus voluerit esse auri statuam: an verò il- lam marmoris esse, & sceptrum auri? Et respon- des, Hoc ipsum non ex moribundi verbis erui posse, (æquivoca enim sunt) sed debere ex si- lentio, posse ex pausa. Nam si dixit, *Fiat sta-*

tuam auri, sceptrum tenens, ita ut pausa inter sit vo- cibus *auro* & *sceptrum*, gravat omnino hæredes, & vult statuam fieri ex auro. Quod si ante vocem *auro* pausam fecerit, & dixerit, *Fiat statua, auri sceptrum tenens*. Tunc ex- primitur non statuam integram, sed solum- modò sceptrum iri fustum ex auro.

Nota bene.

Vide igitur quomodo etiam ipsamet silentia consignant; & quomodo homines etiam cum maximè tacent, loquantur.

QVÆSTIO II. INCIDENTS.

CXLVI. Significationem esse virtutem quandam transubstantiationem asseruimus, & sicut realiter Christus in Eucharistia, sic virtualiter in Grammatica res subesse accidentibus sensi- bilibus diximus; nimium audibilibus cum loquimur, visibilibus, cum scribimus; aut quocumque alio sensu perceptibilibus, cum steganographicæ modos communicationis usurpamus. At modò suboritur nova dif- ficultas. An res ipsæ significatæ pausis sub- stare possint? Nam pausæ sunt mera silen- tia, & silentia non sunt sensibilia signa, sed si- gnorum sensibilibus carentia. Difficulta- tem ipsam urget nova consideratio; Quoniam non solum silentia immixta vocibus consigni- fiant, sed etiam ipsa seorsum posita æquipol- lent integris propositionibus. Unde orta Axiomata, e quibus nonnulla produco.

An pausa
sine littera?

An & si-
lentium
habeat vo-
cem?

I. Multum dicis, qui omnia intelligit, omnia co- lerat, & nihil dicit. II. Nulla responsio, fortis-

sima responsio est. III. Qui tacet, consentire vi- detur. Unde Hispanus, *Quien calla, otorga*. His igitur consideratis sic arguis. Si significatio ad placitum est virtualis seu moralis transub- stantiatio, significatio Pausæ erit virtualis quæ- dam substantiæ Pausæ in rem significatam con- versio, vi cuius res significata subit virtualiter accidentibus sensibilibus Pausæ. At hoc est impossibile. Ergo. Probatur minor. Quia Pausa & Silentium nihil sunt, non habent sub- stantiam quæ converti dicatur, nec accidentia sensibilia sub quibus res significata queat intel- ligi.

Respondeo Silentium & Pausam non esse purè nihil, est enim tempus sono carens inter duas voces cadens, quæ ejus quantitatem metiuntur. Nec patiar Silentium insensibile dici: quia sicut aure de sono judico, etiam auri ministerio percipio nullam audiri sonum; quod certum scire non possem, si potentiâ au- diti vâ carerem. Essentia igitur temporis in rem à silentio significatam convertitur, illaque intelligitur subesse quantitati hujus silentii, quæ est verum silentii ejusdem accidens. Nec mirum quantitate & loco silentium à silentio distingui, quoniam etiam in nonnullis vocibus significatio mutata quantitate mutatur. Aliud enim *Pöpulü*, *Lepörü*, *Decörü* voces, & aliud *Pö- pulü*, *Lepörü*, & *Decörü* voces significare certum est.

QVÆSTIO III. INCIDENTS.

PROgrederis ulterius, & inquiris. *Vtrum carpendi sint Iuniores Philosophi & Theologi, qui inveniunt nova nomina, quibus veteres non fuerunt usi?*

Hæc quæstio æquè in Vocali Logicâ ac Scri- pta tractari potuit; at illam hic volui contro- vertere; ut altiùs hæreret memoria. Sunt in usu hodiè apud Philosophos & Theologos multa nomina, quæ Barbara Grammatici dicunt. Cum in libris legunt, quæ non reperere in Cicerone, stomachantur, putantque nihil ef- se Latinum, quod Ciceronianum non sit. Illis vel invitis resolvo esse eloquentissima hæc vo- cabula, nimirum.

Ens.

Substantia.

Accidens.

Subsistentia.

Existentia.

Quantitas;

Discreta.

Continua.

Qualitas.

Habitus,

dispo-

dispositio:
potentia,
impotentia:
passio,
passibilitas:
forma,
figura.

Relatio;
mutua.
non-mutua.

Duratio;
aeterna,
avisterna,
temporanea.

Quando;
Præteritum,
Præsens
Futurum;

Locus;
internus.
externus.

Ubicatio;
in ordine ad se
in ordine ad locum.

Situs; &c.
Habere; &c.
nec non

hæc Abstracta,
Universalitas,
Prædicabilitas,
Generalitas,
Specificitas,
Eccitæ,
Petritæ,
& similia.

CXLIX.

Lingua & calamus servire menti debent, nec idè cogendus sum conceptum meum suppressere, quia Cicero non habet verba, quibus illum expomam. Eloquentissimus fuit Plato, & ejus lingua tanti ab Atheniensibus facta, ut assererent, Jovem, si Græcâ loqui veller, non nisi Platonicâ usurum; & tamen millena ipse nomina invenit, quæ prioribus omninò ignota. Formas ipse abstractas adstruxit, quas à nominibus vulgaribus denominavit. Nam à mensâ, scypho, flore, rosâ, ligno, &c. mensuram, scyphitatem, florentiam, rositatem, atque lignositatem didixit. De quibus, cum coram Philosophis disereret, Diogenes verborum novitate perculsus, Ego, inquit, Plato mihi mensam quidem & scyphum video, at mensuram & scyphitatem non video. Cul animo sedatissimo Plato: Nec mirum, mensam scyphumque video, qui corporatos oculos habes; Si intellectuales haberes, etiam mensuram & scyphitatem videres. Sic Plato, non illi solùm, sed omnibus nostræ ævi Grammaticis, qui emunctos oculos & perpolitatas aures habent, mentem omninò cæcâ habent, nec vim earum vocum intelligunt, quas vocant barbaras, quod Ciceronianæ non sint. Sed duo mihi summi momenti occurrunt; alterum, Ciceronis periodos non esse fidei regulas, à quibus non liceat discedere, ubi ratio & necessitas urget; alterum eundem Ciceronem usum hæc vocabulis, quæ nostri Oratores condemnant. Nam teste Philippo du Trieu, in Dialect. p. l.c. r. art. 5, pag. 10. Sicut nos à

*Quæ opus
fuit, illis
etiam usum
est Clervo.*

Petro & Paulo Petritatem & Paulitatem, sic ille à Lentulo Lentulitatem dixit. Et Viri docti asserentes Augustino libr. 10. de Civit. cap. 23. Liberis verbis utuntur, nec in rebus ad intelligendum difficillimis religioforum aurium offensionem pertimescunt.

Porrò non videbor iniquus, si concedi potest, ut Theologi orthodoxy Philosopho, quod Theologi gentili concessum, Quicumque novam olim inveniebat Deitatem, novum nomen eudebat; ergo & nunc inventâ novâ formalitate novo illam nomine insignire poterimus. Quod si terminos Theologiæ Ethnicæ nescias, aliquos addam, ut cum Philosophiæ Christianæ componas terminis, & utriusque magis horridi & barbari sine partium acceptione definias. Dicitur igitur

Saturnus à saturitate.

Juppiter, quasi lavans pater,

Mars à morte,

Sol quia solus

Venus, quia venit (voce obs.)

Mercurius à mercuribus.

Luna, quia est illa una.

Ops ab ope.

Vagitanus à vagitu,

Cunina à cunis.

Rumina à ruminando.

Statilinus à stando.

Adeona ab adendo.

Abeona ab abendo.

Volumnus à volendo.

Vertumnus à vertendo.

Flora à floribus.

Fruetifera à fructibus.

Spiniciensis à spinis.

Bellona à bello,

Æsculanus ab ære.

Argentinus ab argento.

Janus à janua.

Clusius à claudendo.

Patulsius à patendo.

Fessania, quod fessa anus sit.

Carna à cordine.

Verra à verrendo, &c.

Quæ ethnica nomina cum nostræ ævi Scholasticis terminis comparata, duriora, asperiora, & minùs necessaria videntur. Ergo, si datur Eloquentia, erit virtus; & si virtus, erit æqua; & si æqua, æqualis; nec patietur licuisse Ethnicis, ut delirarent, invenire vocabula; & Christianis, ut suos conceptus exponant, non licere.

Eloqui cum conceptuum iacturâ morbus ælium est antiquus est, nam & Platonis ævo multi Logodædali, dum Philosophorum verba ad Grammaticæ communis regulas climabant, corrumpebant sententias, alioribus scientiis iniurijs. Cicero in Oratore, Hæc traxisse Thrasymachum Chalcedonem primum, & Leontinum fuerunt Gorgiam: Theodorum inde Byzantium, multosque alios, quos Λογολιπιδάλως appellat in Phædro Socratem. Cum eiusmodi Scriptores lego, quod de Gange Hieronymus Epist. 4. ad Rustic. Tom. 1. olim scripsit, ad Philosophicas scientias retorquero; in quibus Montes ævi (sententia præstiosæ & sublimes) nascuntur, quos adire præter Gryphum (ἄγρυπνον, vocum involucri & ænigmata)

CL.
Theologi
ethnici no-
varum du-
Bionum du-
cussores.

*Ethnica
veterum
dorum
nomina.*

CL.
Conclusio.

*in lin-
guam
quæ in
mentem
peccare.*

*Logodæda-
li.*

*Ganges in-
accosob-*

mata) & Dracones (*spania & oculorum* morbos) & immensum corpus (qui ratione abutuntur *merè corporis & materiales* dici solent) *monstra hominibus impossibile est.* Hæc Scholarum monstra, logodædali artifices, pugiles logomachi, quibus in legendis (loquar cum Gellio libr. 20. cap. 11. Noct. Att.) autè Animum senso aut radio linguebis, quam unum alterum-ve repereris, quod sit aut voluptati legere, aut culeni logisse, aut usui meminisse.

QVÆSTIO IV. INCIDENS.

CLII.
Idiomata
& Dialecti
discrimen.

Audis hîc Prægæ homines peregrinos; & quia variè loquuntur, interrogas, An differant dialecto, an idiomate? & ut melius scire possis, quid roges, & melius capere, quod respondebo, subpetis, Quid sit lingua, dialectum, & idiomate? & quomodo differant inter se? Alicujus gentis lingua appellatur *Idiomate*, & proprius loquendi modus, quem singula illius provincie habent, *Dialectum*. Hanc ob rem Lingua Hebræa, Græca, Latina, Hispana, Gallica, Italica, Belgica, Germanica, &c. sunt Idiomata, quæ sub se continent multas Dialectos. Quoniam sublinguâ Hebræa multi putant differre Dialecto Arabes, Turcas, Persas, Caldeos, Syros, Aramæos, & alios; quos ipsos alii asserunt differre Idiomate; nos autem dum ipsi inter se ipsos disputant, saltem Biblia sacra & Rabinorum libros Dialecto differre pronuntio, multa enim sibi licere Rabini volunt, quæ rigor Bibliorum sacrorum non admittit. Sub Lingua Græcâ quinque sunt Dialecti præcipui; videlicet, Attica, Ionica, Dorica, Æolica, & Communis. Consulto præcipuas me enumerare assero; fuerunt enim aliquæ urbes minùs notæ & illustres in Græcia, quæ suas etiam habuerunt Dialectos, & has tam varias, ut si laboribus Herculeis Clenardi utamur, vix erit Solæcisismus qui à Poëta non possit Dialecti libertate excusari. Sub Lingua Latina, si calamum considerem, paucas hodie Dialectos reperio, multas si labium. Comici enim & illius ævi autores à Cicerone & Virgilio calamo & labio differunt: at hodie nationes diversæ vix differimus cum Latine scribimus; vix convenimus, cum Latine loquimur; singulas enim literas, singuli pronuntiant suo modo. Hispani eodem modo proferunt B & V: eodem G. J. & X: eodem M finale & N. eodem S initiale & ES: eodem T finale & D. Germani, ut bene notat Joannes Angelus Zumarani suæ Grammaticæ Germano-Hispanæ pag. 3. vix aut nē vix quidem distinguunt D à T; B à P; & V ab F. Itali, ubi proferunt, C, G, Ch. Gn, & alias literas similes, se produnt, nec dantur duæ in Europa nationes, quæ Latinam Linguam pronuntient eodem modo: tot ergo, si prolationem spectemus, Dialecti sunt Latine in Europa, quot diversæ nationes. Hoc eruditè Despauterius, hoc & Verrepæus observavit: nam libro suæ Grammaticæ quinto cap. 1. sic ait. [Polonium, Belgam, & Hispanum Latine loquentes in colloquium adhibe: vix quidem Latinum sermonem intelligent, tam dissimili vocis sono redditum. At si literarum singularum sonus esset, quod omnes La-

Dialecti
Hebræa.

Dialecti
Græca.

An quis in
Græcâ lin-
guâ possit
Solæcisimū
committore?

An lingua
Latina ha-
beat Dia-
lectos?

tinè loquentes idem, totus sermo similiter sonaret, nec aliter Belga à Polono vel Hispano, quàm Belga à Belga audiretur & intelligere.] Sub Hispanica Lingua Dialectos perpaucas reperio, nec omnes omnino distantes. Castellanos loqui nitidissime existimo; Berici omittunt semper H; & Z aut etiam ç proferre videntur, ut S. Lusitani ore rotundiore eloquuntur, & in singulis conjugationibus & declinationibus à cæteris populis deviant. Gallici suaviter loquuntur cum bene, at præter pau-
Quo Lusitani?
Quo Gallici?
Quo Catalanes?
Quo Cantabriti?
Dialecti Gallici.
Dialecti Germanici.
Dialecti Polonica.
cos, omnes contemnunt. Catalanes nimium distant à forma communi loquendi; & Cántabri multique alii populi, qui Pyrinæos incolunt, Idiomate à cæteris differunt. Reperio etiam Dialectos valde varias in Galliâ; optimâ se uti Burdigaleses putant, nam Parisienses tot peregrinorum implicari commercio, purè loqui non possunt. Gallo-Belgæ, quos vocamus Walones, aliter nobiscum loquuntur, aliter Lotharingi & Leodienses. In Belgio Brabantini, Flandri & Hollandi differunt; & lingua ab his, qui sincerè judicant, Dialectus Hollandi da laudatur. In Germaniâ crassissimè loquuntur Bavari, subtilius multò Austriaci; & in singulis provinciis semper aliter. Bohemos Polonosque sola Dialecto differre multi existimant; & de peregrinis Regionibus variz sunt Hominum cruditorum opinionones.

Sed quid requiritur, ut duo populi differre Idiomate aut Dialecto dicantur? Respondeo breviter. Quorum linguæ eandem materiam habent, & tamen aliter eam declinant aut inflectunt, sit tanta sit inflectionum varietas, ut commodè se non possint intelligere, Idiomate differre dicuntur: & si commodè se possint intelligere, dicuntur differre Dialecto. Si tamen ipsa vorum est diversa materia, differunt plus quam Idiomate. Sed quo modo? Dicamus eos differre Linguâ: ita ut in una eadem Linguâ multa Idiomata, & in uno eodem Idiomate multas Dialectos cognoscamus.

Quid sit Barbaræxus, & Barbarismus?

CLIV.
Qeli difficulter & imperfectè loqui possunt, balbi dicuntur, voce ab ipso sono desumptâ. Hos Græci vocitarunt Barbaros, etiam à sono, sunt ergo Barbari, si stemus rigorosè nominis significationi, iidem qui Balbi.

Confluebant Athenas variz gentes, & quia puritatem prolationis Græcæ assequi non poterunt, cum Græcè audebant, balbutire visæ, & idèò nominatæ Barbaræ. E quarum censu vix eximi reperiatur Latinam.

Sed & Romæ innumeri peregrini habitarent, qui dum Latinum idioma balbutirent, Romanis etiam appellati sunt Barbari; quo nomine intelligere noluerunt Græcos, quorum semper idioma & scientiam (præscindo à moribus) sunt venerari, & tanti fecerunt idiotismos sui temporis, ut Nævium, Poëtam antiquissimum, Plautus vocârit Barbarum, qui Plautus, ubi antiquus fuit, etiam potuit Barba

PLAUTUS

re appellari, multa enim dixit, quæ impunè imitari non posses.

CLV. Hodie dictio peregrinæ linguæ, si privato iure latinitate donetur, barbara dicitur; nec tamen hæc semper condemnatur barbaries; eam enim interdum necessitas, interdum venustas excusat. Hinc est quod *Barbaralexis* & *Barbarolexis*: *Bar-rismus* differant; hic enim orationis est vitium, & illa pertinet ad ornatum: in quarum vocum expositione hallucinatur Calepinus; quas enim loquendi figuras *Barbarismos* appellat, aut non sunt barbaræ, aut barbaris lexis sunt adscribendæ.

Barbara. *Bar-rismus* differant; hic enim orationis est vitium, & illa pertinet ad ornatum: in quarum vocum expositione hallucinatur Calepinus; quas enim loquendi figuras *Barbarismos* appellat, aut non sunt barbaræ, aut barbaris lexis sunt adscribendæ.

An voces Græcæ Latine interjervenda sint? Hac instructus doctrinâ Iuniorum Latina aperio Opera, & interlego plurimas voces Græcæ, quas ostentationis causâ illi immiscunt. Et statim interrogo, An potuerint conceptum suum latine exprimere? & si potuerint, An saltem significantius græcè illum expresserint, quàm latine potuissent. Profectò, si voci Græcæ nulla latina correspondet, barbarismi non est inculandus, qui Græcam posuit; caret enim lege necessitas, & in tali casu barbaralexis, non est Orationis morbus, sed gratia. Si vox Græca laudè efferi possit, non tamen uno verbo sed multis, & tamen illâ utaris in sermone Romano, non te excusabit necessitas, sed venustas: dicetis enim ad Græcum idioma recurrisse, non quod latine mentem tuam explicare non posses, sed quod non posses æquè benè. Hæc certa sunt, & quæ in dubium revocari non debent; & ex ipsis colligitur eos qui græcè effertur, quæ latine possent æquè benè, in Latini idiomatis puritatem peccare, & esse barbarismi reos. Et, si isti barbarè loqui dicuntur, quid de illis pronuntiabimus; qui græcè enunciant, quod latine possent significantius; quid de illis, qui malè & obscurè græcè dicunt, quæ possent latine benè & clarè?

CLVI. Hæc sufficiant de Barbaralexia & Barbarismo; sed quia postulas, quo differant à Paraglossâ barbarâ, respondeo, in uno aut altero verbo è peregrinâ linguâ usurpato barbarismum committi; nimirum, si nec necessitas nec gratia faveat; istæ enim constituunt barbaram lexis, quæ est Rhetoricæ Orationis figura: at verò Paraglossam barbaram postulare ut materia totius Orationis sit barbara.

Quid sit Solæcismus.

CLVII. *Laertius in Solonis vita.* E Populo Atheniensi colonias Solon Salaminus in Solos (urbs est Ciliciæ) transtulit. Et cum non multo elapso tempore nec Cilicium sermonem assequuti, nec Atheniensis omnino obliiti, coepissent corruptè & imperfe-

ctè loqui, contigit ut ampliatione vocabuli, quicumque vitiosè loquerentur, dicerentur *σολοικίζον*, hoc est, solæcizare; & eorumdem vitia dicta sunt *solæcismi*. Nec mirum, si bini *Solæcismi* populi, dum sibi se attemperant, antiquas linguas corrumpant, & vitiosè loquantur, cum videamus novas ex tali commercio linguas aliquando prodire; nam illa, quæ vocatur Syriaca (quam & Christianam dicimus; quod fuerit labio Christi, Deiparæ, Apostolorum & veterum Christianorum consecrata) in captivitate fuit orta, cum videlicet Judæi captivi, nec linguam Babylonicam assequerentur, nec Hebræam retinerent, sed mediâ viâ incedentes utramque commiscerent & alterantes incepterunt, si liceat sic loqui, *σολοικίζον*, seu solæcizare, hoc est, solæcismos committere.

Quid sit Idiotismus?

CLVIII. Proprietas alicujus phrasæ, quæ ad literam ad aliam linguam transire non potest, *Idiotismus* vocatur; quod notissimis exemplis dilucidari poterit. Dicit Hispanus *Vino de Roma*, ad literam, *Venit de Roma*. & illud de pertinet ad idiotismum Hispanicum, & redundat in linguâ Latinâ. Sic etiam *Fuit a Roma*, hoc est, *ad Romam*, ubi duplicem idiotismum reperio, nam illud ad proscribitur in linguâ Latinâ; & verbum *esse* apud Latinos non est *ire*, sic ut apud Hispanos, aut etiam apud Hebræos, Irei Syros, & alios; legimus enim in Evangelio, *Mulieres quædam ex nostris terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum*. Sed & apud Latinos *esse* significat *comedere*, quod aliæ gentes non admittunt.

CLIX. Et quidem tamen in substantivis, adiectivis, aut etiam verbis plurimi idiotismi reluceant, videntur plures & notiores, qui in præpositionibus latent: multa enim verba apud alias nationes præpositionem pariunt, quam Latina non tolerat. Tempus apud alios populos habet præpositionem *in*, quam negligit semper Latinus. *En un mes*, ait Hispanus; *Vno mense* Latinus. *Gaudebo super hac re*. Ait Psalmista, *Beatus, qui intelligit super egenum & pauperem*, & Latinus, non intelligit super egenum & pauperem, sed *Latinus curat egenum & pauperem*. Sic etiam multa dicuntur fieri in nomine Domini, Hebrææ linguæ idiotismo, quæ sublatâ præpositione magis latine dicerentur. Hebræi Messiam in nomine Domini venire dicunt, quem tamen Ecclesia Latina alloquitur his verbis: *Israel Rex es, David & iuchya proles, Nomine qui Domini, Rex benedictus, venit*: in quibus præpositio omittitur.